

मन १८८८ मध्य छापलेल्या पहिल्या आवृत्तीची प्रस्तावना.

महाकवी श्रीकाण्दिदासविरचित अभिरामगाथांतल माटक रापवमाहंत ई वेग्लिन बांदी बर्यामाणे आझी छापून प्रसिद्ध केले, ह्या वेळेस ह्या व इतर बरींची माटके सटीक छापून बागाची हा अगमबा मानस होता पण त्यांनी आपले अजुनूत कथल्याकारणाने आजपर्यंत आझांस तारवबधाने काहीच करतां नाहीं बांदीं गुमारी होन बयामागे आमचे अजपुरकर निव महामहोपाध्याय वरिष्ठ दुयाप्रसाद बांनीं निम्नमोर्दहीबरीठ रत्ननाथहृत टीकची एक हल निविसत ग्रन सामांय पाठपून गिनी ही ग्रन संवत् १७४५ माघ वृष्ण अगवास्या रोत्रीं निव्दिनेनी आदे तेव्हां जात्र ह्या पोदीला बरोबर २०० बर्ये निवून झालीं या पोदीच्या छेसदाने-त्यास संवत् १७४५ म समजल्यामुळे म्दगा, दिवा निष्ठाळत्रीपणामुळे झणा-विरवेक निव्दिनी मलमलत्याच इत्युपोष्या प्रुपा केत्या आदेत तरी ज्या पोदीबहन ही प्रत उतहन घेतलेनी आदे ती रुपेया ह्यद अकराकारणाने हीउ अजुदे वारच थोडी राहिली आदेत व ती बहुधा ह्यद बावर्ता येनात कविच पकि सुटल्या आदेत ह्याच प्रत्यंतरा दिवाय उपाय नाही दुसरी एखादी पोधी मिळेल वा भासेनें आज २ बर्ये वाट पाहिली, व ठिकठिकाणी वाचरीही वेगी परंतु प्रत्यन्तर मिळालें नाही दुसरी प्रत मिळत नाही झणून मिळालेनी प्रतही गुप्त ठेवावी ही गोठ आझांस प्रगत्य वाटेना झणून याच एका पोधीबहन ही टीका छापली आदे पुढें प्रत्यंतर मिळाल्यास ती पुधारन घेतां देईल

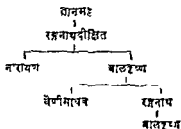
या माटकाचा कता काण्दिदास हा कवि बोगळा बाळीं झाला याविषयीं सुकळमतभद आदेत सिहलींगकापूर्वीनें रातक शिरडींगचानंतरचें दुसरें रातक राहावें रातक बगेरे अनेक काळ या कवीविषयीं विचार करतांना विगानांनीं गुचमिळे आदेत परंतु निव्वयामक अशा एकाही काळ या कवीचा बाहून उतरला नाही

टीकाकार रत्ननाथ याविषयींची जी काय माहिती मिळते ती त्याच्या या टीकेबहन या टीकेच्या आरम्भीं महलाचरणांत व अली वपसेहारांत टीका बारावें छत विषयीं जे उद्देश केले आदेत त्याबहन या टीकाकाराचा जन्म मानिनामक कुळांत झाला याचे कुळाचे आराध्य देवत रामचंद्र उपनाम विध्वेकर (सर्वेकर) पणज्यार्थ नांव तानभ आज्यचें रत्ननाथ, सुळ्याचें नारायण, पिलार्च बाळवृष्ण, वरीळ बंधूचें वेणीमाधव आणि

१ या नारायणाच्या कण्ठरामचरित व विद्वशाक्तमिश्रानाटकांवर टीका आहंत

पुत्रार्थे बालवृष्ण होते अथ कळते बुलता नारायण व बाप बालवृष्ण हे मोठे विद्वान् होते असे टीकाकार द्वागते रत्ननाथाने ही टीका काशीमध्ये सवत् १७१२ द्वागते सा घ १५७७ आषाढ वद्य ५ रविवार अश्विनी नक्षत्र वृद्धयोग या दिवशी समाप्त केले ती पुढे ५ वर्षांनी द्वागते सवत् १७१७ मध्ये त्याचा पुत्र बालवृष्ण याने लिहून प्रविष्ट केली

रत्ननाथाचा घशावृक्ष

रत्ननाथाच्या टीकेत आश्रयणारी

ग्रथकारांची नावे—भावाय (गद्दर) उदयनाथाय कल्पतरुद्वार, काव्यप्रकाशकार, क्षीरस्वामी, कणकय श्रीविषयधर धनेष्ट, नाथलोकचिन्ताकार ८१२ घर, निश्चल, भरत मानवृष्णभावाय याज्ञवल्क्य वाग्मते विद्यनाथद्विराज, धावमन संगीतकल्पतरुद्वार सागर, हरेदत्त

ग्रथांची नावे—अथवशिखा, अथर्वशिरोपनिषद् अथोद्धारयोग अथर्वयोग एकाग्रयोग वटवनी वैदल्लोपनिषद्, कामपुराण छांदो ग्यायत्र्यद् तान्त्रीय त्रिकाशीरोप त्रिकाशीरोपद्योप दृष्टकाष्ठ देवगणि विरचितसंस्कृतगीता इवीपुराण धाणिद्योप नाथ्यदर्पण, पादजळ, (रागशास्त्र) प्रह्लादपुराण मरिच्येनपुराण, भारत भाष्यकाश (नाथ शास्त्र) मुक्तावलीद्योप इतिनामसिद्धाय व सर्वे वा वासपुराण विधुकाय विद्यलोकचिन्ताय शिवश्र (वाग्मते) पशुपुराण वक्रवती काव्य उदयपुराण सौम्यवक्त्रकार माहेश्वर्याय एकाद (वद्वत्पुराण) हट्टपुष्योप हेमवत्तद्योप

या ज्ञानवृत्तीची गूयना

टीको अथ ५ म संस्कृतमुद्र ही दुसरी संस्कृत टीको स हे टीकेचे संस्कृत अन्वयार्थेन आश्रय मिळते अशी द्वागते ही आश्रय आश्रय मने टीको अन्वयार्थेन मने परत व सं आश्रय इत्यादि नाही

निदानां नि श्रेयसाय मोक्षायारु । वतुष्या निमित्ततमय । तथा च मोक्ष
 निमित्तमस्तित्त्वयं । नोग् ददातिरिति यावत् । 'तुमयाश्' इति तुमयं वा वतुष्या ।
 नि श्रेयस्य दानुमस्तित्त्वयं । स्यात् क्रीडे हरौ इति त्रिकाग्नौ । हरे प्रवृत्तस्य
 स्थापुरदस्य प्रवृत्तिनिमित्तप्रदशन च— एत प्रवृत्ति विश्वान (त्मा) प्रसूते च
 (न प्रसूते) गुमा भजा । स्यात्प्रवृत्तिश्लो यस्मान्मिथ त स्थापुरत स्मृत ॥
 इति पुराणेषु । शिवस्य मोक्षहेतुत्व च— स एव मोक्षस्वित्तिनागहेतु इति श्वेता
 श्वतरे । नमो भवस्य हेतु इति चतैतित्तये । तदेत सङ्कल विश्व स हि विश्वा
 धिः शिव । स एव तपता नाथ स तु संसारमोचक ॥' इति पराशर ।
 धन्यत्र च वतुषु स्थलेषु सुप्रतीतमेव । ननु यदि स स्वभाव एव तस्य, तर्हि
 किमिति स लोके सेव्यत इत्याशङ्क्याह— स्थिरैति । स्थिरौ विपदादिनानुच्छेद,
 मक्तियोगो मक्तिप्राप्ति तथा मुत्तम सुप्रान्य । 'आराध्यत्वेन ज्ञानमक्ति इत्यु
 त्तनावाया । शिवस्य मक्तिप्राप्त्यर्थ प्रतीतम् भावप्रकृतनीत्य भावमा
 नकर शिवम् । इति श्वनाश्वतरे । मक्तियागलनेन हरे मक्तिरपि पूर्वपूर्वनेकत्रनु
 र्वित्तसातिशयमुद्धतसमारतो भवतीति ध्वनितम् । यद्वा स्थिरा मक्ति, योगो
 ध्यान च ताभ्यां मुत्तम । स्थिरमक्तिवृत्तध्यानैकगम्य इत्यर्थं । ध्यानगम्यत
 मप्युक्त कैवल्योपनिषत्— अद्वाभक्ति यानयोगादवधि इति । अद्वाभक्तयो-
 र्मन्वाचार्यैक — वेदबोधितकृतावश्यभावविशेष अद्वा इति । योगस्तथा
 चांक्त कृत्वद्वयम्— यदा पद्यवतिष्ठते ज्ञानानि मनसा सह । बुद्धिश्च न विचेष्ट
 ति (ली) तानाहु परमा गतिम् । तां योगमिति [मन्वत् स्थितमितिद्वयपार
 णम् ॥ इति] । स क इत्यपे गायामाह— वेदा तथित्त्व्यात् वाक्यत्रयम् । वरा
 त्पूरनिशम्पु यमेकपुराणमाहु । तत्रवधिद् इत्यभात् । न वेद्यश्च वरा मुत्त
 त्तिमकस्य संवनेन मुक्तिरुत सर्वेषाम् । आत्त कारणानवयन कायस्यासुभव
 द्वित्वेत्तु सर्वेषामकदाभवनासुभव इति पुराणस्य तस्मात्सुलक्षण परमिति
 चलत्राह— एकत्ति । एकत्त्व चोत्तमपदे गायोपनिषत्— स एको य एह स
 रश्वा को ह्य स एवासा य इत्यन स भगवांसदेभर इति । एक एव दो न
 ति त्वत्त न्य इत्यति तैत्तिरीयस्य । न च क त्त्वत्तनु । यद्वा ।
 इ नमते तु स एह त्व न्य च मूर्तप्रभव सर्वजन मुक्ति वृत्तमित भाव ।
 पुरवमिति । तिष्ठत्त मन्वात्तकामन पुरवमवर्तमे र्थ । पुरव व वाच्य— पुराणो
 व र मानस नमो नम । इह इह सुधा तिमिति त्रिदश । तदेव एव पुराणेव
 त्वम् । इत्यति तिमिति । इतिदे । इ एव अर्थेत्तव परं मत मन तनु
 परा बुद्धिबद्धाया मन्वात्त मन्वा परमत्तमव्यक्त्यत्तुत्त पर । पुराणपर
 द्वित्वेत्त कृत्त न । तति । इत्त । अद्वात्तत्र पुराणा त्तिद्वित्वत्तम्
 इत्त न मन्वात्तस्य स एव त्त्वत्तव एतत्तनु इत्यति स त्त्वत्तवम् ।

सम् । तामेव शोषयति नाथ नित्रार्थेनोपादन्त्य पुन प्रकृतान्दिनेसीदनेन ॥
 [इति] यथायत्नरत्न निरतिशयभयंशालिगात् । इष्ट इतीश्वर । 'स्वसभा
 घ- इति वरन् । सर्वव्यापिताद्वा अतुत इतीश्वर । 'अशोत' इत्यनेन भोग्यादौ
 वरद उपधया इत्य च । अतस्ति । च पूर्वैण सह समुच्चयार्थ । यो नियन्त्रिता
 प्रमदय प्रमपानममानव्यानोदानाद्या बाधयो र्धैरतांघुमुमुभिरानाद्दये
 मृगतडविभ्यत । तथा च छादोग्ये दहरीशसनयाम्—'अथ यदिदमस्मिन्न
 इन्दुरे दहरे पुण्डरीक वेरम दहरेऽस्मिन्नन्तर आद्याशक्तिसिन्यदन्तसदने
 हृष्य यद्वाव विहासितस्यम् । इत्यारभ्य एत सल प्रपुत्रमस्मिन्नाना समादिग ।
 एत आत्मडाहतराप्मा विरक्तो विमृत्युर्विद्योकोऽपि विस्मिन्नोऽपि रास सज्ज
 म सज्जस्य । इति । केवल्यप्रति 'इत्युण्डरीक विरक्त विमान विस्मिन्न
 मध्ये विगद विद्योक्तम् । अथिल्लमस्यकमनतक्य पिव प्रघातममृत मद्रयो
 निम् ॥ इति । दहरे विराप्म परपामभूत इत्युण्डरीक पुरमभ्यसंस्थम् । तत्रपि
 दह गन्न विद्योक्तस्यमिन्यदतस्तदुपरागितस्यम् ॥ इति तैत्तिरीये । तथा च
 एतदद्यप्रसिद्धितायाम्— दहरे विराप्म परमेभरस यद्देनमू सल्ल पुस्थम् ।
 तत्रपि दह गन्न विद्योक्त तदेव निर सल्लैदरास्यम् ॥ इति । पुण्यस्यन्तमा
 ग्यमुक्त वद्वयत्नयेन— अथक परमात्मान परमानदविप्रहम् । पुण्यदेसादिते
 पुण्य कृष्णविलम् ॥ मद्र मद्रपुरे मारि (मार्य) दहरात्रे समध्ये (ध्यम)
 अज्जगत्त प्रवर्ति त सतस्य तथा कु च ॥ इत्यादिना । सवयविज्ञानेन मा
 स्यविज्ञान भक्तवन्दे— अत परे मद्र परे पुण्य मयाविज्ञाय सभूतपु मूत्रम् ।
 विद्यस्यैव परिचिन्तारमी । त इत्यमूना मर्ति ॥ इति ईपरशान स्वामुक्त
 वादनपुगा— एतेऽव्यवर्तमा स इति सद्गतदृशयिनम् । दधवमग देवना
 मुनिर्लिङ्गार्थमाम् ॥ इति अन्तमाग ने एवय र्धनदये सुमुमुनिरिज्ञानेन
 ध्वयत्न एव चान् मद्रपुगाग ॥ इति — एतदहवस देवस इदयभोत्रम
 ध्यम । तम सह वा मगकालेऽहमे प्रदीवत ॥ यथ नृमद्रयो निर परमान इति
 इत । एतु मद्रु एव समुच्छा मवसिदि ॥ इत्यादिना । एतव च सङ्गा
 निरमु एतनु ए इत्यत्र — एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु
 सुप्रमाम्पा दहो मूत्रमामाम ॥ इति । एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु
 वावव । इति विक्रमदा । मुनि कवयत्न मद्रपि एवमाम् । इति च
 देव इति च वामान एतन्निर्वाचन ॥ वाचनमिदं वाचनम् । शोह व
 एव वाववव वाचनं कवयत्न इत मनु मावय म् । अतो इवममिदवा
 च इत्येव एतनेन वचुनी म् । इति च एत इववव एतन्म् । 'समुच्च
 ए र्धमस्य इत्युमुमुनि मन्म इति वाचनस्य मुक्त मूत्रवा वाचनी इति इति
 एतदहवदिन च मद्रुक्त मद्रमाम् । इति । एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु एतु

(नान्यत्)

सूत्रधारः—अन्मतिविस्तरेण । (निगम्यानिमुसमबलोभव) मा-
रिप, इत्यत्रावत् ।

वेदस्यात्तेष्विति (त्वन्ति) केषु प्रदेशविशेषेष्विति भावः । 'अन्तो नानो मनोहरे ।
स्वरूपेऽन्त मत ह्रीष न श्री प्रा-तेऽन्तिके त्रिषु ॥ इति विधलोचन । अत्र
न्यायानाम्यप्रजापालनदयादाक्षिण्याभियोगाय पुरषमेक मुहयमाहुर्वर्णवति ।
पुषा इति शेष । रोदसी वावाभूमी ध्याप्य स्थितम् । नित्रकीर्त्तिते शेष ।
यन्मिन्नात्रनीश्वरद-शो यथापार्श्वरो निमहानुग्रहादिप्रभुशक्तिर्षपत्तैरिति भावः ।
षोऽन्त्ये । तथा च नियमितप्राणाभिमिमुमुषुभिरपि समलोच्यमाकाशनैरत्युदा
हीनरपीत्यर्थ । सो राजा शन्त शन्त करणे मृगते विन्यते । नैतादृशो धर्म
शीगे जगति दृष्टपूर्वं इति सरदा चेतस्युसंघीयत (त तस्य सुधिय) इति भावः ।
स्थापु स्थिरतर । अतिधीर इति भावः । यद्वा स्थापु इदमप । तद्वत्त्वात् ।
स्थिरा भक्तिर्वासा प्रजानां तानिर्वागेन विज्ञानुसरणरूपणोपायेन मुक्तमोऽन्तिग
म्य । यद्वा स्थापुस्थिर- इति निर्विषयान्तं पाठमत्रोद्द्वयं स्थापुवस्थिर- केना
प्यनुष्ठेयो भक्तियोगेन मुलमथ । पथा-धर्मधारय । यथा भक्तिभागे राजभा
दृष्टवागो मस्य स धर्मो मुलमथ । भागरूपेण वा योगेनोपायेन मुलम । यद्वा
स्थिरा भक्तिर्यागजनि यस्या उर्व-वास्तया योगेनापातसंगमनीयाहृषमणिसंब-धेन
मुलम- मुशय । तस्या वा योगेन पूर्णोपायेन मुलम । एतेनास्पोर्व-गीकामुक्त
त्वम् एत-रुपादाधास्या संगमनीयगता संगम इवाद्यमृषि । योगधारे पूर्वलाभे
मूत्र विस्-धपानिनि । त्याय संगता ध्यान-धर्मनादयुक्तिषु ॥ इति त्रिकाशी
शय । एव विनेयगणविष्णु म प्रतिद्विभक्तो विनायकमहिम्ना विनेभ्यस्तभ-
स्तुकरवा वा मुष्माह मभागात् । त्रयसाय प्रायेण योगक्षमातिरूपवत्याणायास्तु
भवतिविति ॥ १ ॥ ना-धृत इति । समनं तस्मेव वक्ष्यमाणलक्षणाया नान्या
ज-ते मूत्रधार प्रविर्तनी-यर्ष । क्वि-पुस्तके मूत्रधार इत्यस्या-ते द्वितीयो
-शो ह्ययत् । म-य मूत्रधार प्र-गतं वदति चेति किंवायमूत्रधारः । मूत्रधारो
नाम मत्र शशीत्रक नाठगुण न धरयती चतुर्विती मूत्रधार । तदुक्तम्—
माह्वस्य यन्मुष्ट न न मूत्र स्या मसीजकम् । रक्षैवतपूजाइरमूत्रधार उदीरितः ॥
इति । भागराणि— पूर्वैरहा जयकेषामात्ता उवाचनारविधि । तद्विधाना म
विज्ञय -रधारथ उपवत् ॥ तनुगत प्रयोगस्य मूत्रमाहु मसीजकम् ॥ इति ।
मानुषुम चाया अ-याहु — चतुर्ग । तानिष्णाताऽनेकभाषासमाहृत । नानाभाष
णतस्वतः मीतिशास्त्रार्थनस्वविदुः ॥ यथोपकारचतुर पारेक्षणविचक्षण । नानागति
प्रचारणा रसभाषविशारद ॥ नाज्यप्रयोगनिपुणा नानादित्यकल विदुः । उ

‘दोषिधानतरवह सर्वशास्त्रविचक्षण ॥ तत्तद्गीतानुगलयकलतालावधारण ।
 अवधाम प्रयोक्ता च योक्त्वाणामुपदेशक ॥ एव शुभगणोपेत सूत्रधारो नि
 गद्यते’ इति । तत्र तावत्पूर्वरत्नमारभ्य मुखपयन्तमय कम —‘तत्र पूर्वं पूर्वं
 रत्न समापूजा तत परम् । कथन कथिसंज्ञादेर्नाटकस्याप्ययामुखम् ॥’ इति । तत्रेति
 नाटके । यद्यपि—‘सभापति सभासस्था गायका वादका अपि । नटी नटश्च
 मोदते यत्रान्योन्यं तु रञ्जनात् ॥ अतो रत्न इति ज्ञेयं पूर्वं यं सप्रकल्पते ।
 तस्मादयं पूर्वरत्न इति विद्वद्भिर्बुध्यते ॥’ इति भावप्रकाशोक्तलक्षणात् पूर्वं
 रज्यते जनोऽस्मिन्निति पूर्वरत्न इति ध्युत्पत्तेश्च पूर्वरत्नो नाट्यशालोच्यते । तथापि
 तात्स्थ्याद्युपचारहेतोरधिष्ठानलक्षणायां पूर्वरत्नशब्देन युत्थापनाद्युच्यते । तदुक्त
 साहित्यदर्पणे—‘यमाव्यवस्तुन पूर्वं रत्नविप्रोपशात्तये । कुशीलवा प्रकुर्वन्ति
 पूर्वरत्नं च उच्यते ॥ किञ्च दशरूपके— पूर्वरत्नं विधायैव सूत्रधारे विनिर्गते ।
 प्रविश्य तद्द्वपर काव्यमास्थापयेन्नट ॥’ अन्यत्रापि— प्रयुज्य रत्न
 निष्कामेत्सूत्रधारं सहायुगं । स्थापकं प्रविशेत्प्रथमसूत्रधारयुगाकृति ॥ उचो
 तिरीधरोऽपि—‘आरम्भं भरत कृत्वा शालकारः शुभाकृतिः । सूत्रधारं पठे
 भ्रान्दीं मध्यमं स्वरमाधित ॥ इति । संघोतकल्पतरुकारोऽपि— सूत्रधार
 पठेन्नान्दीमन्वो वा रत्नभूमिगं । मङ्गलं सूत्रविना तु कलितेन शुभाविनाम् ॥
 इति । अत्र च सूत्रधाररूपो भरतो नट एव निष्कालस्तुतित्रजरपूजार्तिना
 म्यन्तं पूर्वरत्नं अवनिष्कालं तर्बिदधीत । तस्मिन् विनिर्गते रत्नभूमावागते सूत्रधार
 समालकारगुणोऽप्यं स्थापकामिधो नटो वैष्णवस्थानकारिणा सूत्रधारवत्प्रविश्य
 काव्यमास्थापयेत्सूत्रधरे । अत एव वक्ष्यमाणेन ‘नटी विदुरको वा इति सू
 त्रधारलक्षणे क्षतमवेषस्वापकारयन्तेन सूत्रधारेण च संलाप इति संगच्छते ।’ इति
 केचिदाहुः । अतरे तु— निष्कालस्तुतित्रजरपूजात्तमेव पूर्वरत्नं ना दीव्यतिरिक्त
 कृत्वा सूत्रधारे विनिर्गते तदसमगुणवत्त्वात्स्थापक एव सूत्रधारो नादीं अवनिष्कालं
 पठित्वा रत्नभूमावागञ्च काव्यमास्थापयेत् । इत्याहुः । ‘इदानीं पूर्वरत्नस्य सम्य
 कप्रयोगाम्भावादेक एव सूत्रधार सर्वं प्रयोजयति ।’ इति साहित्यदर्पणकारः ।
 शक्यत्रस्य च अत्र इति पूर्वाचार्यकृता संज्ञा । तथा च— प्रसाहात्
 निष्कालस्तुत्यस्य भूयस्ति यद्यपि । तपस्यवश्यं कर्तव्या नादीं विप्रोरशास्त्रवे ॥
 इति । अत्रेति पूर्वरत्नस्य । अत्र च सा आचार्यकारवेनोक्तवचनव्याहारादिना
 विद्वद्भ्यो केवलं नाट्ये च सर्वनाटकेषु बहुधा विधीयते । तत्रतुगं तु देवता
 निविशित्वात्तद्वत्कृत्वात्—‘दिव्यैः त्रयैः शरीरैः शरीरैः शरीरैः । अत्र
 स्त्रीं चुरा वसन्तस्तथावैति कीर्तिना ॥ तथा अत्र्यशोचनकारो याह—
 ‘अहोर्वैचं कमरिकाया च अस्मिन् संदीर्घे वस्तुनो निर्देशो गुरवस्तुनिर्देशो
 होत्यं दुष्कारिः । अहोर्वैचं वरैश्च समैर्वैचं निर्देशिना बहुतेन तु

राजा—किं पुनश्चुगाभेन मानीतामगदम् ।

रम्भा—शुभानु मदागमो । या तपोविशेषाद्विदुःश्रुः ।
 मां पररुग महेन्द्रम्, पश्यामेता र्गगतिनाथ निगिगोरण,
 मंदागे मगम्भ, मा जो विभमती उदामी कुवेग्मरादो नि
 एमता क्तापि दानोप विचयेशुदुदीमा अदपथं जेव व
 ग्माहं गिदीरा ।

राजा—अपि श्रायते कृतो न दिग्भिर्मागेन गत स जात्न
 अप्यग्म —इमानीष दिमाण ।

राजा—तो दि गुप्पता निपाद । यतिन्ये व सर्वान्
 त्पानपनाय ।

अप्यग्म —मैरिमं ण्द सोमवममभवम् ।

राजा—क पुनर्मा मन्य प्रतिपाद्विव्यन्ति ।

१ श्रुतानु मदागम । या तपोविशेषाद्विदुःश्रुः मुकुमार प्रह्वन
 महेन्द्रम्, प्रत्यादेतो रूपगतिनाया भोगीया, अउकार सान, मा
 न विवसम्बुदशी कुवेग्मरादिवर्तमाना केनापि दानवेन विद्वेसा-
 द्वितीया अर्धपथ एव बन्दिग्राह श्रुता ।

२ पश्याया दिशा ।

३ सदृशमेत सोमवममभवम् । प्रतिपादन प्रतीक्षा ॥ अप्सरस । ७

इन्द्रादेव ॥ रम्भा । श्रुतानु मदागम । या तपोविशेषाद्विदुःश्रुः मुकुमार प्रह्वन
 महेन्द्रम् प्रत्यादेतो रूपगतिनाया भोगीया अउकार समय सान प्रियसन्ती
 उवशा कुवेग्मरादिवर्तमाना केनापि दानवेन विद्वेसाद्वितीया अर्धपथ एव
 बन्दिग्राह श्रुता । परवतमाना सहसा इति द्विरप्यपुरवाग्निना केनापि
 दानवाधिपेन इवपि क्वचित्पाठ । प्रह्वनमायुधम् । 'आयुधं तु प्रह्वनं उग्र
 मत्रम् इति त्रिचापनी । प्रह्वनो निराकृति इति च सा । सगम्भ संघा
 रम्भ । विद्वेसानामासरा उवशोसखी । बन्दिग्राह्या बन्दिग्राहम् । द्विरप्य
 पुताएव नगरम् । चाधो-समीप्यदारी इति त्रिचापनी ॥ अप्सरस ।
 ऐसाया दिशा । पूर्वोत्तर इत्यपि पाठ । पूर्वोत्तरयोस्तदुल्लेखेन्यर्थ ॥ अप्स
 रस । सन्धमेतत्सोमवममभवम् । प्रतिपादन प्रतीक्षा ॥ अप्सरस । ७

अप्सरस — एदस्मि हेमकूटशिखरे ।

राजा — सूत, ऐगानीं दिश प्रति चोदयाधानानुगमनाय ।

सूत — यदाज्ञापयत्यायुष्मान् । (इति वयोष्ये वयोष्ये ।)

राजा — (रथवेग रूपनिवा ।) साधु साधु । अनेन रथवेगेन पूव प्रस्थित बैनतेयमप्यासादयेयम्, किं पुनस्तमपकारिण मघोन । मम
✓ अमे याति रथस्य रेणुपदवीं चूर्णाभवन्तो घना-

श्चक्रातिररान्तरेषु यिननोत्यन्यामिवारावलीम् ।

चित्रारम्भविधिधल हरिशिरस्वायामवधामर

यन्मध्ये समरस्त्रितो ध्वजपट प्राप्ते च धेगागिरात् ॥ ५ ॥

(विधातो रथेन राजा मृतम् ।)

सहनन्या — देहा, गतो राएसी । ता अग्दे त्रि जथासंदिष्ट पदेसं गच्छन् ।

१ एतस्मिं हेमकूटशिखरे ।

२ इहा, गतो राजर्षि । तद्वयमपि यथागदिष्ट प्रदेशे गच्छाम ।

तस्मिं हेमकूटशिखरे ॥ बैनतेय मरुदम् । बैनतेय राजधर इति विज्ञानी । रथवेगमेवाह — अमे यातीति । ममेति चूर्णवस्थित रथस्यलक्षणेनम् । मम इत्यत्र तथा हि इत्यपि पाठः । चूर्णाभवन्तो घना मम रथस्याप्र रेणुपदवीं रेणु मार्गे या-यनुसरति । अलगुरवां नि अलगुरवाधारया पिशाचता मरुदनामक- पांशुवदुत्सवतीत्यर्थः । यत्र रथस्याप्रश्चरन् चूर्णाभवन्तो मेघा रेणुपदवीं याति । रेणुवो यथाश्रोत्रता पाद्यावधानेनाह नीयमाना अपि रथस्य वेगादिशयेन यथा- द्रवति तथैतदपि रथरथापथाच्छ्रुत्वाति भावः । रेणुपदमी इत्यपि इति- स्यात् । अरान्तरेषु राजावयवीभूतमभ्यवाष्टान् । १) वन्यामरावली एनोतीह । अर इति च वयम् इति विश्व । रथानिवायादि तारथ भासत इति भावः । हरिशिरस्य उमन्त्र भवनाथ अदयाया वहीर्यं चामरं चित्रे धारम्भा- म्यागो यम्य तन्निजम् । आनमिनि इति । अत्रम्यल मवाचकम् इत्यपि पाठः । अतिवेगेन विध ताश्चपुष्पादीनां प्रलक्षर वचः । च पूर्वतमुच्यते । प्राप्ते । विद्यमान इति गद्य । साहजिकवात्मैलयात् । ध्वजपटो धेगागिरात् मध्ये रथमध्यभागे तमवहितम् । अथवा प्रागो दन् चच्छन् । अथवा अथवा- म्यां वातादपि रथस्य रथवत्तरत्वं योजितम् ॥ ५ ॥ सहनन्या । हरेषु

मेनका—सहि, एव करेह ।

(इति हेमकृतशिवरे नाद्येनाधिरोहन्ति ।)

रम्मा—अनि णाम सो राण्मी उद्धरति णो दिअअमङ्गम् ।

मेनका—सहि, मा दे ससओ मोटु ।

रम्मा—ण दुज्जया दाणवा ।

मेनका—उवट्टिसपरायो महिन्दो नि मज्झमल्लोयादो स-
वहुमाण आणानिअ त एव प्रिपुपप्रितआअ सेणामुहे णिओपेदि ।

रम्मा—मैज्जहा निअर्दे मोटु ।

मेनका—(क्षणमान स्थित्वा ।) हला, समम्ममय समम्मसध ।

१ सखि, एव कुम ।

२ अनि नाम स रात्रिर्द्धरति नो हृदयगत्यम् ।

३ सखि, मा त सगया भवतु ।

४ ननु दुजया दानवा ।

५ उपस्थितसपरायो महेन्द्रोऽपि मध्यमलोकसुवदुमानमानाप्य तमव विबुधप्रियाय सेनामुखे निबुद्धे ।

६ सगया विजयी भवतु ।

७ सख्य, समाश्रित समाश्रित । एव उट्टितहरिणकतनसस रात्रयः सोमदत्ता रणे

सखीसुबुद्धि । गता रात्रि । हृत् हृत् हृत् हृत् नीचा चर्गा सर्गा प्रति ।
इति त्रिकाणी । सागराद्रि—महादेवी परीवारसमाहान सुसुमुष्ठा । हृत्
चेर्गा प्रति प्राह सौम्ये च प्रियकारि ॥ इति । तद्वदमपि यामात्र प्रत्या
गच्छाम ॥ मेनका । सखि एव कुम ॥ रम्मा । अनि नाम स रात्रिर्द्धराउ
नो हृदयगत्यम् । अनि नामति सभावनायाम् ॥ मेनका । स त मा त सगयो
भवतु ॥ रम्मा । ननु दुजया दानवा । नून न विवति वा पत् । मेनका ।
उपस्थितसपरायो महिन्द्रोऽपि मध्यमलोकसुवदुमानमानाप्य तमव विबुधप्रियाय
सेनामुखे निबुद्धे । सपरायो बुद्धम् । संहार इति वा पाठ । सुम्भोत् स
एवथ ससकट कलहेऽश्रियाम् इति स्तुतितामिति । सुप्रहारानिमुपातच्छति
संस्पृष्टसंयुगा । इति त्रिकाणी । मध्यमलोको मय । पुत्र स्तुती मध्यमलोह
मर्लो इति त्रिकाणी । रम्मा । सगया विजयी भवतु ॥ मेनका । सख्य
समाश्रित समाश्रित । एव उट्टितहरिणकतनसस रात्रयः सोमदत्ता रणे

एव एतन्निर्दिष्टवद्वेषो एव्य शब्दनिर्णयो सोमदत्तो रदो दीतदि ।
७ एवो अस्मिन्निर्दिष्टो वदित्तिर्निर्णयदि ति तवेति ।

(११ इति गृह्यसूत्राणां शिवात् १)

(१२) इति गृह्यसूत्रे शिवात् १ । अस्मिन्निर्दिष्टो वदित्तिर्निर्णयदि ति तवेति ।

विश्वेदेवा—गीति, समग्रता समग्रता ।

सादा—गृह्ये, समाधिति ।

गन् भय भीष् सुगारिभय

त्रिलोकरदी महिमा हि वसिष्ठ ।

सदेतद्गुणीय्य चतुरायन

शिवेदेवाः मरिचिय पद्वय ॥ ६ ॥

विश्वेदेवा—भयद, वद उस्मिन्निर्णयमाविदजीविदा
अत्र नि पया शण्य न पन्विद्यदि ।

सादा—वदपदत्र त शरी परिश्रमा । तथाहि ।

न शरद्वुगुमदाया गुररम्या गृह्यते हृदयकम् ।

गृह्यते मध्य परिणाहवती पयोपयो ॥ ७ ॥

एव्य शब्दनिर्णयो रदो दीतदि । अस्मिन्निर्णयो रदो दीतदि इति
तद्वेति ।

१ इति समाधे समाधेति ।

२ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१	३२	३३	३४	३५	३६	३७	३८	३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७	४८	४९	५०	५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०	६१	६२	६३	६४	६५	६६	६७	६८	६९	७०	७१	७२	७३	७४	७५	७६	७७	७८	७९	८०	८१	८२	८३	८४	८५	८६	८७	८८	८९	९०	९१	९२	९३	९४	९५	९६	९७	९८	९९	१००
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

मेनका—की, एत करेष्ट ।

(एत देवता-विषये क

व्यथा—पैत नम मो राएमी

मेनका—की, मा दे संयभो

व्यथा—नै दुत मा राएमा ।

मेनका—केत, एतागमो मा

व्यथा—मत्त, देव म म व विदु

व्यथा—केत, विभद भेदु

व्यथा—अत, दे पि, मा ।

१ म ३ ३ ३ ३ ।

२ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

३ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

४ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

५ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

६ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

७ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

८ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

९ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

१० म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

११ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

१२ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

१३ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

१४ म ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ।

१५ म ३ ।

१६ म ३ ।

१७ म ३ ।

१८ म ३ ।

वि, (सन्त) वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

वि, एता

विप्रलेखा—गदि टटवति, क्षीमटा गव । अत्राणापुव
श्रिणा मदासाण्ण पटिदा वसु द निदमपशिविचिणे दणाणा
दाणवा ।

उर्वन्नी—(वधुयी वग्गीत्य) १ कि पटावदमिणा गति ण्ण क
अपुवपद्विदि ।

विप्रलेखा—ण मदि देण । गदि दगदिगाणुभावेण वागमिणा
पुटवरोण ।

उपग्गी—(गजातमपभाकय । आतमलप) उवदि ई वसु ण्ण
दगरीभेण ।

राजा—(उर्वन्ती शिवावव । आतमलप) क्खाने वापु व शवव
शुवि विन्तोभयमयगदुदगरीभवाभिर्गा विन्तोवय वीदित १५५ अण
रस इति । अथवा १५ लपयित्त शुवि शिधवेमि । वृत्त ।

१ गदि उवदि विधव्या गव । आसस पुवमिणा १ । म १७

दना अठ त भिदगादिदि चमा इता ११ दाणवा ।

२ कि प्रभाकदा ना ११ दण अपुवपस मिम ।

३ म मदासाण । ११ द गदासाणुभावेण वागमिणा पुटवरोण ।

४ अपुवप व व ११ द गदा ११ ।

वि १०
५ ११
६ १२
७ १३
८ १४
९ १५
१० १६
११ १७
१२ १८
१३ १९
१४ २०
१५ २१
१६ २२
१७ २३
१८ २४
१९ २५
२० २६
२१ २७
२२ २८
२३ २९
२४ ३०
२५ ३१
२६ ३२
२७ ३३
२८ ३४
२९ ३५
३० ३६
३१ ३७
३२ ३८
३३ ३९
३४ ४०
३५ ४१
३६ ४२
३७ ४३
३८ ४४
३९ ४५
४० ४६
४१ ४७
४२ ४८
४३ ४९
४४ ५०
४५ ५१
४६ ५२
४७ ५३
४८ ५४
४९ ५५
५० ५६
५१ ५७
५२ ५८
५३ ५९
५४ ६०
५५ ६१
५६ ६२
५७ ६३
५८ ६४
५९ ६५
६० ६६
६१ ६७
६२ ६८
६३ ६९
६४ ७०
६५ ७१
६६ ७२
६७ ७३
६८ ७४
६९ ७५
७० ७६
७१ ७७
७२ ७८
७३ ७९
७४ ८०
७५ ८१
७६ ८२
७७ ८३
७८ ८४
७९ ८५
८० ८६
८१ ८७
८२ ८८
८३ ८९
८४ ९०
८५ ९१
८६ ९२
८७ ९३
८८ ९४
८९ ९५
९० ९६
९१ ९७
९२ ९८
९३ ९९
९४ १००

विचाराणां । १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

राजा—(हरतेन दर्शयन् ।)

एता सुतनु मुख ते सख्य पश्यन्ति हेमकूटगता ।

उत्सुकनयना लोकाश्चन्द्रमिवोपप्लवान्मुक्तम् ॥ १२ ॥

(उर्वशी घामिलाप पश्यति ।)

चित्रलेखा—हेला, किं प्रेक्षसि ।

उर्वशी—ण समदुक्खगदो पिवीअदि लोअणेहिं ।

चित्रलेखा—(सम्मिगम् ।) अहं, को ।

उर्वशी—ण पणइअणो ।

रम्मा—(उत्पन्नवलोचनम् ।) हेला, चित्तेहादुदीअ पिअसही उ-
त्तवसी गेण्डिअ विसाहासहिदो विअ भअव सोमो समुवट्ठिदो राएसी ।

मेनका—(निर्वेषम् ।) हेला, दुवे वि णो एत्थ प्पिआ उव
पदा । इअ पयाणीदा पिअसही, अअ च अपरिवसदसरीरो रा
पमी दीसदि ।

१ अस्मि, किं प्रेक्षते ।

२ ननु समदुःखगत पीयते शोचनान्म्याम् ।

३ अदि, क ।

४ ननु प्रणयिजन ।

५ मन्त्रि चित्रलेखादिनाया प्रियमम्बीमुखी गृह्याया विनाम्बासहित
त्र भगवान्मोम समुपस्थितो राजर्षिः ।

६ मन्त्रि च अस्मि नाऽत्र प्रिय उपनत । इय प्रत्यानीता प्रियमम्बी
अत्र चापरिक्षतशर्मिणा राजर्षिरेवने ।

म । प्रथम म । उच्यते । प्रथम । म्य । इति । घामिलापदर्शन । अत्र एव म
। उत्पन्नवलोचनम् । एता इति । हेमकूटस्थ निम् । उत्पन्न उपगता
॥ १२ ॥ चित्रलेखा । ३ ॥ २ ॥ ॥ उपश्री । नुसमम् । उच्यते । पीयते
। अत्र न्याम् । चित्रलेखा । ४ । ५ । उपश्री । नु । अत्र । रम्मा ।
साय चि । अस्मि । कीदा । ३ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ इव भगव । ३
म समुपस्थितो राज । मेनका । ४ । विन । ३ । २ ॥ इव । ३
वि । ३

सहजन्या—सहि, जुच मणासि दुज्जओ दाणओ चि ।
 राजा—सूत, इद तच्छैलशिखरम् । अवतारय रथम् ।
 सूतः—यदाज्ञापयत्यायुष्मान् । (इति तथा करोति ।)

(उर्वशी रथावतारशोभ नाटयती सत्रासं राजानमवलम्बते ।)

राजा—(स्वगतम् ।) हन्त, सकलौ मे निषयीवतार ।
 यदिद रथसक्षोभादङ्गेनाङ्ग ममायतेक्षणया ।

दृष्ट सरोमकण्टकमद्भुरित मनसिचेनेव ॥ १३ ॥

उर्वशी—हेला, किं वि परदो ओमर ।

चित्रलेखा—ःहाहू सकेमि ।

रम्मा—पैत्य पिअकारिण संभावेह् राएसिम् ।

(सर्वा उपसर्पन्ति ।)

राजा—सूत, उपस्येयय रथम् ।

यावत्पुनरिय शुभ्रुसुक्रामि समुत्सुका ।

सन्धीभिर्योति संपङ्कं लतामि श्रीरिवार्तवी ॥ १४ ॥

(सूतो रथ स्थापयति ।)

अप्सरम — दिष्टिआ महाराओ निजएण वडुदि ।

१ सहि, जुच मणासि दुज्जयो दानव इति ।

२ सहि, हिमनि परतोऽमर ।

३ नाहू शक्राभि ।

४ अथ विचकारिण मनावयामा रात्रिभ्य ।

५ दिष्टिआ महाराजा निजयन वडु ।

राजा—सूत, उपस्येयय रथम् इति ॥ सहजन्या ।
 सहि जुच मणासि दुज्जयो दानव इति ॥ यदिदमिति । रथम् । ममायते
 दृष्ट सरोमकण्टकमद्भुरित मनसिचेनेव ॥ १३ ॥ उर्वशी । सहि । हिमनि परतोऽमर ॥ चित्र
 लेखा । ॥ १४ ॥ मे ॥ रम्मा । अथ विचकारिण मनावयामा रात्रिभ्य ॥ उप
 स्येयय रथम् इति । संपङ्कं लतामि श्रीरिवार्तवी ॥ १४ ॥
 अप्सरम् । दिष्टिआ महाराजा निजयन वडु ।

राजा—भवत्यथ सखीसमागमेन ।

उर्वशी—(चित्रलेखादत्तहस्तावल्म्बा रपादवतीर्य ।) हेला, अधिभ
परिस्तजह । न कसु मे आसी आसासो जहा पुनो वि सहीभण
वेक्खिस्सं चि ।

(सहय परिष्वजते ।)

मेनका—(साक्यम् ।) सैवहा कप्पसद महाराओ पुहविं
पालअन्तो होदु ।

सूत—आयुष्मन्, पूर्वसां दिशि महता रथवेगेनोपदर्शित
शब्द ।

अथ च गगनात्कोऽपि नक्षत्रामीकराद्भद्र ।

अधिरोहति शैलाम तदित्वानिव तोयद् ॥ १५ ॥

अप्सरस —(पश्यत् १) अम्मो, चित्तरहो ।

(तत् प्रविशति चित्ररथ ।)

चित्ररथ —(राजान रष्ट्रा सख्युमानम् ।) दिष्ट्या महद्द्रोपकार
पर्याप्तेन निक्कममहिम्मा वर्धते भवान् ।

राजा—अये गणपयराज । (रपादवतीर्य ।) स्वागत पियमुह्दरे ।
(परस्परं हस्तौ स्पृशतः ।)

१ सख्य, अधिक् परिष्वजथ । न खलु मे आसीदासासो यथ
पुनरपि मखीजन प्रेक्षिष्य इति ।

२ सर्वथा बन्धनगत महाभान् पृथिवी पालयभवतु ।

३ अहा, चित्ररथ ।

चाणूरसागर — दिष्ट्या राजानं तद्विष्टरं पूर्वां वर्धयति ॥ इति ॥ उर्वशी ।
सहय अधिक् परिष्वजथ । न खलु मे आसीदासासो यथा पुनरपि सखीजन
प्रेक्षिष्य इति ॥ मेनका । सर्वथा क्वं राज महाराज पृथिवी पालयभवतु ॥
अयमिति । गगनादात् १ । कामीकरं मुखर्णम् । कामीकरं जातहृत् महार
जस्यकासन । इत्यस्य । अत्र बाहुभूषणम् । शैलं प्रमथिमाहते । शैलाम आगोहय
करानीत्यर्थ । अकहाहति इति पाठो बलरत्नीत्यर्थ । तदित्वात्सदित्थुक् । तोयदो
ऽप्यु । १५ ॥ अ स्वरत्त । अम्मो इत्यर्थः । तथा च सागर — अम्मो अम्म
— अम्मो अम्मो इत्यर्थः । इति ।

उर्वशी—अत्र परिहासेन । मोक्षारेहि दात्र णम् ।

चित्रलेखा—आम्, दुर्मोक्षे मे प्रतिभाति । तथापि मोक्षविष्ये तावत् ॥ उर्वशी । प्रियसखि स्मरस्व खल्वेतदात्मनो वचनम् ॥ चित्रमिति । आचरितं कृतम् । क्षणमात्रं चित्रम् । क्षण उन्मत्तस्वरूपं चित्रमिति वा । परिश्रुतमथ मुखं यस्या अत्र एवापात्रयुगे नेत्रं यस्या एतादृशी रयः । यद्वा अपात्रो मदनस्तत्र नक्त नेत्रे यस्यास्तादृशी ॥ १८ ॥ अद् इति । वायुदेवतास्येति वायव्यम् । शरधि निपन्नम् । श्वभ्र रभ्रम् । श्वभ्र श्वभ्र यथा सुषि इति त्रिकाण्डी ॥ १९ ॥

उर्वशी—(स्मिन् कृता ।) प्रियसखि, सुमरेहि ऋण एतं वचनो वचनम् ।

राजा—(नग्नम् ।)

प्रियमाचरितं लते त्वया मे

गमनेऽस्या क्षणनिपन्नमाचरन्त्या ।

यदियं पुनरप्यपात्रनेत्रा

परिश्रुतार्थमुन्मी मया हि दृष्टा ॥ १८ ॥

(चित्रलेखा मोक्षयति । उर्वशी राजानमालोक्यन्ती सति श्वभ्र सखीजनसुखतः पर्यति ।)

सुत —आयुष्मन्,

अद् सुरेन्द्रस्य कृतापराधा-

न्प्रक्षिप्य दैत्याल्लवणाम्बुराशी ।

वायव्यमल्ल शरधि पुनस्ते

महोरगं श्वभ्रमिव प्रविष्टम् ॥ १९ ॥

राजा—तेन ह्युपश्लेषय रथम्, यावदारोहामि ।

(मूलनशा करोति । राजा नाय्यत्र रथमारोहति ।)

१ अल परिहासन । मोक्षय तावदेनाम् ।

२ आम्, दुर्मोक्षे मे प्रतिभाति । तथापि मोक्षविष्ये तावत् ॥ उर्वशी ।

३ प्रियसखि स्मरस्व खल्वेतदात्मनो वचनम् ॥ चित्रमिति । आचरितं

कृतम् । क्षणमात्रं चित्रम् । क्षण उन्मत्तस्वरूपं चित्रमिति वा । परिश्रुतमथ मुखं यस्या अत्र एवापात्रयुगे नेत्रं यस्या एतादृशी रयः । यद्वा अपात्रो मदनस्तत्र नक्त नेत्रे यस्यास्तादृशी ॥ १८ ॥ अद् इति । वायुदेवतास्येति वायव्यम् । शरधि निपन्नम् । श्वभ्र रभ्रम् । श्वभ्र श्वभ्र यथा सुषि इति त्रिकाण्डी ॥ १९ ॥

द्वितीयोऽङ्क ।

(तत प्रविशति विद्वक् ।)

विद्वक्ः—अविद् अविद् भो, निमन्तणिभो परमण्णेण विअ राअरहस्सेण पुट्टमाणो ण सक्कोमि जनाहणे अइण्णेण अत्तणो जीह धारिटुम् । ता जाव सो राअा धम्मासणगदो इदो आअच्छइ दाव इमस्सि विरलजणसंपादे देवच्छन्दअप्पासादे आ रहिअ चिह्दिस्सम् । (परिक्कम्पोपविश्य पानिभ्यां मुख पिषाय स्थित ।)

(तत प्रविशति चेगी ।)

चेटी—आणत्तस्मि देवीए कासिराअदुहिदाए जथा—हञ्जे णि-उणिए, जदो पहुदि मअवदो सुज्जम्म उअत्थाण कदुअ पडिणिउत्तो महाराओ तदो पहुदि सुण्णाहिअओ विअ लस्सी अदि । ता तुम वि

१ अविदाविद् भो, निमन्तणिक् परमाणेनैव राजरहसेन सु-
टस गच्छोमि जनार्कीनेऽर्वातनेनात्मनो जिह्वां धारयितुम् । तपान्स
राजा धर्मासनगत इत आयाति तावदेतस्मिन्विराजतसपाते देवच्छन्दक
प्रासाद आरुह स्यामे ।

२ आज्ञासि देव्या कासिराजदुहिदा यथा—हञ्जे निपुणिवे, यत्
प्रभृति मगवत् मयस्मोऽस्थान कृत्वा प्रतिनिवृत्तो महापत्रगतः प्रभृति
इत्यहदय इव लभ्यत । तत्रमपि तावदायमागवकाञ्जनीसस्योऽ

इदानीं विद्वक्मुनेनाभिमुखमाय विद्वक्प्रवेशमाह—तत इति ।
विद्वक्लक्षणं तु— विद्वक् इव सो वेदीस्यहागि विद्वक् । विद्वक् इति
अप्युक्तं— इत्युक्तं तावन्निध कर्मवपुर्वेवमाचरे । हास्यत्त कस्यहिति
इवत्त स्यात्तकर्म ॥ स्वहमे भोजनान् । सागरोऽप्यतदम्—वयस्यत्त
द्वन्द्व स एव च विद्वक् । अन्त पुराणो राज्ञो नमोऽस्य प्रदीयते ॥ इति ।
विद्वक् । अविद् अविद् भो । अत एव धुतर्षप्रभवविद्विद्भोऽयम् । इति
एतत् । निमन्तणिक् परमाणेनैव राजरहसेन सुट्टस गच्छोमि जनार्कीने
उर्वातनेनात्मनो जिह्वां धारयितुम् । तपान्स राजा धर्मासनगत इत आयाति
तावदेतस्मिन्विराजतसपाते देवच्छन्दक प्रासाद आरुह स्यामे । परमन्
तु वदन् इति विद्वक् । इत्यम् इति वटे जीविससर्प । देवच्छ
न्दक इति अयत्तम ॥ चेटी । आज्ञासि देव्या कासिराजदुहिदा

एव लज्जामलवसादौ जगदि मे उच्यतेऽकारणं वि । ता कर्द सो
 कर्दकषु अदिर्गमादज्यो । अहवा लज्जामलमं विअ अकम्माभस-
 णिं ण अरिं स शभरहमं विरं विहृदि णिं उच्येति । ता जाव धं
 लण्णेणानि । (परिक्कयारसोवव व ।) अम्मो, आलेक्कमवाणो विअ
 विणिं लण्णअतो णिहुदो अज्जमाजमवो विहृदि । ता जाव ण
 उच्यतेऽपि । (अणल १) अज्ज, वदामि ।

विदूषकः—वीरि भोदीए । (आममणम् ।) एवं दुष्टवेदिभं
 वेदिमभं स शभरहमं दिअभं मिदिअ णिहृदि विअ । (दि
 विणुव वीर । प्रवाणम् ।) भोदि णिउणिए, संगीदवापारं उग्गिअ
 वदिं वदिहामि ।

वृत्तान्तमिति । ताकर्म स प्रकृत्युत्पत्तिर्वातव्यः । अथवा तुला
 मत्तमं वाक्यमपि त्रिंशत् व लक्षित्वात्तदर्थं विरं विहृदि तदपि ।
 तदावदनमभेदयामि । अहो आलेक्कवानर इव विमि मज्जमिहृत्त
 आदमणवलिहति । तदावदनमुपपत्ति । आर्य, वदे ।

१ त्वत्ति मवत्यै । एतां दुष्टवेदिनां प्रेक्ष्य तत्रात्रहस्यं हृदयं
 मिथा निष्कामनीव । मवति निपुणिव, संगीतव्यापारेषु शिरवा कुप
 मन्वितापि ।

वया—एक अदि निपुणिके वन प्रभृति मगवत सुर्वेस्वोपस्थान कृता प्रिति
 कृती महाशक्तन प्रभृति सुखदृश्य इव उच्यते । तत्रमपि तावदायमाणव
 वाज्जानीकमोहमाकारणमिति । धानवकेति विदूषकनाम । ताकर्म स प्रकृत्युत्पत्तिर्वातव्य । प्रकृत्युत्पत्तिः । प्रकृत्युत्पत्तिर्वाते निर्देहेऽपि द्विजो
 लव । इति विश्वकोश । अतिर्वातव्यो वधनीयः । अथवा तुलामत्तममिवा
 वदायणं न लक्षित्वात्तदर्थं विरं विहृदि तदपि । तदावदनमभे
 दयामि । अथ वायो नीहार । अथ वायो द्विमे वगे सततावनकमेति । इति
 विश्वकोश । अम्मो आर्यो । आलेक्कवानर इव विमि मज्जमिहृत्त आदमणव
 वलिहति । इतो निवृत्त । तदावदनमुपपत्ति । आर्य वदे ॥ विदूषकः

चेटी—देवीं वअणेण अज्ज एव पेनिसुदुम् ।

विदूषक —किं^१ तत्तमोदी आणवेदि ।

चेटी—^२देवी मणादि जघा—अज्जस्म मम उअरि अदक्किण्णम् । ण म अणुइदवेअण दुक्किम् अक्कोअदि ति ।

विदूषक—^३णिउणिए, किं वा पिअयअस्सेण तत्तमोदीए षडि ऊल किंवि समाचरिदम् ।

चेटी—^४णिमित्त उण मट्टा उक्खण्ठिदो, ताए इत्थिआए णामेण मट्ठिणा देवी आलविदा ।

१ देव्या वचननायमेव प्रेषितुम् ।

२ इति तत्रमवत्याशावयति ।

३ देवी भवति यथा—जायस्य ममोपरि अदात्तिव्यम् । न माम् भुविनेदना दुःखितामक्कोचयतीति ।

४ विपुलिके, किं वा विषययत्नेन तत्रमवत्या प्रीकृतं किमपि समाचरितम् ।

५ वरिचिन्म पुनमता उक्खित्त, तस्य मिया नात्ता मया दत्ता अट्ठिता ।

सर्वत्र मव २ । नम आत्ति— इ तात्ता चतुर्णां पत्ता दूत र्थिका एव तदावराहणी
 इ उ निरव शि कामत्तव । मवति अनुत्तव मत्तिन्य । एतु गच्छता कुत्र प्र
 निवन्ति उ च्छेटी । इ उ वचनम अमेव तन्म विदूषकः । इति तत्रमव
 एतदुक्तवत् ॥ च्छेटी । इ मवति एव म र ममातर अद तिष्ठात् । म
 अत्तुविन्दवद्वेन दुःखित्त मव उक्खित्त म उक्खित्तनुदुत्ता । मत्तुत्तव
 होवन्तव इति वचन ॥ विदूषकः । अनुत्तव इति इव इववपमव मवमवत्तः ।
 अत्तुत्तव इति मववत्तम् ॥ च्छेटी । वरिचिन्म पुनमता उक्खित्त, तदा ।

विदूषकः—(गणपत्ये १) कष्टं तत्र पश्य तत्तमोदा वभस्मोण
 रक्षमभेरो विदो । वि दाणी अह वल्लो पीदं रविगुडं सम-
 योदि । (गणपत्ये १) वि तत्तमोदा उवगीनामपेण आमन्त्रिता ।

चेटी—अह, का सा उवसी ।

विदूषक —अपि उवमि वि अन्तग । ताए दमणेण उम्मादि
 दो पवत्तं संभ्यामादि, म वि वल्लग अमिदं वविगुदं रिं पीडेदि ।

चेटी—(गणपत्ये १) उवदिदो मए भेओ मट्टिणो रक्षमदुग्ग
 मस । ता म्हुअ देवीए एद जियददि । (रति प्रसिद्धा १)

विदूषक —जिउणिण, विण्णावदि मग अवणेण कासिरा म्हु-
 रिदरम्—परिमन्त्रिद्दि इणाए मिअतिण्णिआए वभस्सं जिअथापे
 दुम् । अह भोदीए गुह्वमल पेविगम्मदि तरो जिअतिम्मदि वि ।

१ कथं स्वयमेव तत्रभवता स्वयमेव रक्षमभेदा कृतः । विनि
 दाणीमह वल्लो पीदं रक्षितुं समर्थोऽसि । किं तत्रभवता उवगीनाम
 पयनामन्त्रिता ।

२ आय का सा उवसी ।

३ अरगुणीत्यामरा । तस्या दानेनोन्मादितो न कथं तामाया
 मदि मामपि प्राङ्गणमणित्वविगुहं दद पीडयति ।

४ उवदिदो मदा भेरो म्हु रक्षमदुग्गस । तद्वत्त्वा देव एतन्नि
 देयानि ।

५ विदुषिण विज्ञापय मम वचनेन कासिरा म्हुदितरम्—परिधा
 ता मयत्तन्ना म्हुगनुब्बिकाया वयस्य नियतविदुम् । यन्नि भवत्वा मुम्
 वमलं प्रक्षिप्येन ततो निरार्थ्यत इति ।

अहं मात्रा मात्रा उवी आर्त्तयिता ॥ विदूषकः । कथं स्वयमेव तत्रभवता क
 दददत रक्षमभेद कृतः । विनिदाणीमह वल्लो पीदं रक्षितुं समर्थोऽसि । वि
 ल्लगवत्तं उवगीनामपयनामन्त्रिता ॥ चेटी । आवे का सा उवसी ॥ विदू
 षक । अरगुणीत्यामरा । तस्या दानेनोन्मादितो न कथं तामाया
 यति मामपि प्राङ्गणमणित्वविगुहं दद पीडयति । अक्षित्वविगुहं हल्लपि
 पाठ ॥ चेटी । उवदिदो मदा भेरो म्हु रक्षमदुग्गस । तद्वत्त्वा देवै एतन्नि
 देयानि ॥ विदूषक । विदुषिण विज्ञापय मम वचनेन कासिरा म्हुदितरम्—

विदूषक — संरिसो एव्व से अहिणिवसो । (एति परिक्रामन् ।)
एद पमदवणम् । पविसत्तु भवम् ।

राजा — धयन्व, मयिशामत ।

(उभा प्रया नाटयत ।)

राजा — (प्राधं रूपविश्या ॥) वयम्, साधु मनमा समर्थित आ-
पत्प्रतीकारं विन्म ममोद्यानप्रवेश । तद्यान्यथैवोपपत्तम् ।

विविशोयदिदं नूनमुद्यानं नापशातये ।

शोतसेवोद्धमानस्य प्रतीपनरणं महत् ॥ ५ ॥

विदूषक — वैह विअ ।

राजा —

इदममुल्लभवस्तुमाधनादुर्निवारं

प्रथममपि गातां म पद्यवाणं विप्रोति ।

विमुक्तं मलयवातो मूलिनापाण्डुपत्रे

रपवनमहकारैर्दोषैस्तेष्वङ्गुरेषु ॥ ६ ॥

विदूषक — अए भवदो परिदेविदेण । अद्रेण इहमपाद-
इत्तआ जणञ्जी एव द सहाआ भविस्सदि ।

मदण एवान्वानिानया । एतं वमन्वन्तम् । प्रविशतु भवान् ।

५ कथान्तः ।

अ म त एति रितने । अचिन्ताप्रमत्तमितानङ्ग एव न म
हाय रितन्तः ।

मिालयः । । । एव इत्यपि नटः । अम व म् । जानातु राजान् ॥
वियिधिक्षारितः । । रंतां नन । ज । न । वपग । । न्य नमु
पवनम् । पुमानावा । जानम् इ नम । अर । । नु रना । । तु ख
नाभ्यसन्तन्व म् । च । । का । न दे । छिमी अ न्वा । गण । नतीप
तर प्रातन् । न । । । दूषक । वथ व । इदामेति । नमुत्
। मुवर्णिक वस्तु । यना रित । । । न । । तीव गतः ।
सारभ जाल ५ । । अक्षर । । म मरकाराऽपि रम । ५
॥ ६ ॥ विदूषक । । । र । र । र । र । र । र । र । र । र । र ।

राजा—प्रतिगृहीत ब्राह्मणवचनम् ।

(इति परिक्रामत ।)

विदूषक—पेरुसदु भव वम तावदारसूद से अहिरामतां पमदवणस्त ।

राजा—ननु प्रतिपदमेव तावदरलोक्यामि । अत्र हि,

अग्रे स्त्रीनमपाटल कुरवक इयाम द्वयोर्भागयो-

र्वालाशोऽनुपोऽरागमुभग भेदोन्मुख निष्ठति ।

द्वैपद्वद्वरज नृणां कृपिशा चूते नया मञ्जरी

मुग्धत्वस्य च यौवनस्य च सग्रे मध्ये मधुश्री न्विता ॥७॥

विदूषक—एषो कमणमणिसिलावट्टमाग्री अदिमुत्तलदाम ण्डओ ममरसहविहट्टिदेहि कुमुमेहि त्रिदोवजारो त्रिअ अत्तभवदो वट्टदि । ता अणुगहीअट्ट एसो ।

राजा—यदभिरोचते भवते ।

(इत्युपविशत ।)

विदूषक—दाणि इहामीणो ललितलदाग्रीहिअनाग्रीअग्री उवमीगद उक्कण्ठ विणोदेदु भवम् ।

१ प्रेरिता मनाः प्रमत्तावनारमुचिनमस्वाभिरामत्वं प्रमद्वनस्य ।

२ एष कृष्णमणिशिखारट्टमनायाऽपिमुत्तलतामण्डपो अमरसहविष त्रिं कुमुमे कृतोपचार इत्यत्रमयता वनन । तदनुगृह्यतामेष ।

३ राजानामिहामीना एतन्त म्यमानटोचन उवमीगतामुक्कण्ठा विनादयतु भावत ।

त्रिकाण्य अचिरात्प्रवृत्तानि ननु एव त गृह्यो भविष्यति ॥ विदूषक । राजा नरा यस्य तावनारमुचिनमस्वाभिरामत्वं प्रमद्वनस्य ॥ अत्र इति । अत्र प्रमत्त ग जानस्यवत्तात् अत्र क्त कुरवक शाण कुरवककुमुम द्वयोर्भागयोरभयत इयामम् । तत्र शाण कुरवकस्यत्र पीत कुरवक । इति त्रिकाण्य । अत्र शाण नूतनमोदकुमुममुपायमुभगमु कृशारकतामु इर मेदो मुख विहाया मुदम् । अनन विशयद्वदन मुग्धतायात् टक्त । इत्युद-इत्यादिना ५ वनारम्भा वरित ॥ ७ ॥ विदूषक । एष कृष्णमणिशिखारट्टमनायाऽपिमुत्तलतामण्डपो अमरसहविष त्रिं कुमुमे कृतोपचार इत्यत्र मवने वतत । तदनुगृह्यतामेष । अत्रिमुत्तल इत्युद इत्यादिना भाषणी लता । इति त्रिकाण्य ॥ विदूषक । राजानामिहामीनो ललितलदाग्रीहिअनाग्रीअग्री

चित्रलेखा—(सञ्चान रङ्ग सङ्घम् ।) रंदि, एतो पदमोदिदो
विभ भभव पादो बोमुदि विभ अवेवसदि तुमम् ।

उचरती—(विशेषम् ।) हटा, दाणि पदमदसणादो वि सवि
सेस विभदसणो मे महाराओ पडिभादि ।

चित्रलेखा—जुञ्जदि । ता एहि । उवसम्पम्ह ।

उचरती—जे दाव उवमप्यिम्सम् । तिरकरिणीपडिच्छण्णा पासस
वतिणी भविभ मुणिसम दाव पासवतिणा वअस्सेण सह विअणे
वि मन्तअन्नो चिट्टिदि ति ।

चित्रलेखा—जैदा द रोअदि ।

(उमे यधोचममुपिष्टमः ।)

चिट्टप —'भो, चिन्तिदा मए दुहृदृप्पणइजणसस समागमो-
याओ ।

(सञ्चान हृणीमासे ।)

१ मति, एष प्रथमादि इव भगवाथद वीमुदीनिशवेगते त्वाम् ।
२ मति, इदानीं प्रथमदसनादपि सविशय नियदणना मे महा
राज प्रथिमाति ।

३ यत् । तदेहि । जयमाव ।

४ न तान परादि य । तिरकरिणीपति छण्णा पाश्वरतिनी भूवा
छण्ण तत्र पाश्वरतिन ययम्यन सह विजन ए मध्य
मि नीति ।

५ यत् । गनन ।

६ मा चिंता मय तु मत्तितनय समागमाशय ।

प्रथमदसनादपि इव भगवाथद वीमुदीनिशवेगते त्वाम् ॥ चित्रलेखा ॥ तान एष प्रथमादि इव भगवा
थद वीमुदीनिशवेगते त्वाम् ॥ उचरती ॥ मति इ । १ प्रथम दसनादि
मति । २ मति, इदानीं प्रथमदसनादपि सविशय नियदणना मे महा
राज प्रथिमाति ॥ चित्रलेखा ॥ ३ यत् । तदेहि ।
जयमाव उचरती । न वदसम् । ४ तिरकरिणीपतिच्छण्णा पाश्वरतिनी
भूवा छण्ण तत्र पाश्वरतिन ययम्यन सह विजन ए मध्यमि नीति ।
तिरकरिणी । ५ यत् । गनन । चित्रलेखा । मया त गनन ॥ चिट्टपक ।

उर्वशी—का उण घण्णा इत्थिआ जा इमिणा पडिमुग्गमाणा
अत्ताणअ विणोदेहि ।

चित्रलेखा—क्षौणम्म किं पिउम्बीअदि ।

उर्वशी—सँहि, भीआमि सहसा पहाणादो विण्णादुम् ।

विदूषक — भो, ण मणामि चित्तिदो मए दुट्टइपणइत्ताम-
मागमोवाओ ।

राना—वयस्य, कथ्यताम् ।

विदूषक —सिनिणैसमागमआरिण गिह् सेवदु भवम् । महवा
तत्तभोदीए उव्वमीए पडिदिदिं चित्तफण्ण अहिलिहिअ आणे-
अन्तो अत्ताणअ विणोदेहि ।

१ का पुनर्धया स्त्री या अनेन परिमृग्यमाना मान विनादयति ।

२ ध्यानाय किं पिउम्ब्यते ।

३ गति, विमेषि सहसा प्रभारतो विण्तुम् ।

४ भो, ननु मणामि चित्तितो मया दुट्टमाणा विनसमागमो
पाय ।

५ मन्त्रसमागमकारिणी निद्रा गवता मरान् । । २ । १२५
वत्सा उव्वया प्रविशुत्तं विचरुत्तुमिउम्ब्य इत्यत्र मान वि
नादय ।

ना विचिन्तयति । १ । ननु ध्यायतव्यं । २ । १२५ । १२
ख २ अनेन पारिमृग्यमाना मान विनादयति । ३ । धया ननु उव्वया
उव्वयात्ता प्रविशतुत्तं । राना विच इत्तु आ वयस्य वयस्य विचि ।
इति विचरुत्तं । ४ । पप्रमृग्यमाना अविशयमाना ॥ चित्रलेखा ॥ १२
दि पिउम्ब्यते । उव्वशी । गति विमेष १२ । १२ । १२५ ।
विदूषक । १२ । ननु मणामि चित्तिदो मया दुट्टमाणा विनसमागमो
विदूषक । १२ । मणामि चित्तिदो मया दुट्टमाणा विनसमागमो
एतरे । १२ । ननु मणामि चित्तिदो मया दुट्टमाणा विनसमागमो
उवे

एतद्भिः—(पदार्थः) हीनानां दिव्यस्य, भाग्यस्य व शक्तस्य ।

शक्त्या—शक्त्या वा शक्त्यात्पुण्यस्य ।

एतद्भिर्दिव्यैः शक्त्या वा भाग्येन—दिव्यैः शक्त्या

शक्त्या वा शक्त्यात्पुण्यस्य भाग्येन वा शक्त्यात्पुण्यस्य ।

एतद्भिर्दिव्यैः शक्त्या वा भाग्येन—दिव्यैः शक्त्या

शक्त्या वा शक्त्यात्पुण्यस्य भाग्येन वा शक्त्यात्पुण्यस्य ॥ १० ॥

विद्यमाना—१, एतद्भिर्दिव्यैः शक्त्यात्पुण्यस्य ।

एतद्भिः—दिव्यैः शक्त्यात्पुण्यस्य भाग्येन वा शक्त्यात्पुण्यस्य ।

विद्यमाना—१, एतद्भिर्दिव्यैः शक्त्यात्पुण्यस्य ।

शक्त्या—(पदार्थः) शक्त्यात्पुण्यस्य ।

विद्यमाना—१, एतद्भिर्दिव्यैः शक्त्यात्पुण्यस्य ।

शक्त्यात्पुण्यस्य भाग्येन वा शक्त्यात्पुण्यस्य ।

विद्यमाना—१, एतद्भिर्दिव्यैः शक्त्यात्पुण्यस्य ।

शक्त्यात्पुण्यस्य भाग्येन वा शक्त्यात्पुण्यस्य ॥ ११ ॥

१ हीनानां दिव्यस्य भाग्यस्य व शक्तस्य ।

शक्त्या वा शक्त्यात्पुण्यस्य ।

१० ।

दुःख भुङ्क्ते च पुत्राभ्युदया अथवा अदिगिदिअ विम
नियं र्भवे ।

राजा—राजा विः १ रथाग, ग् । (सीकडवन्त च लक्ष्मिः)
११३, मालाग लक्ष् ।

विदुषः — ३ पाद अदिगि १२ रं रं सुदिदु इत्यमि ।

उदगी—साहु साहु । अथ, लामो वि ।

राजा— १ दाम् । (इति चरुदि ।)

शौचिथ शमावितमा जद अर्हं सुप अदुजिभा

नद अ अणुलला सुदथ रममेअ सुद ।

अदि अ म अिअपारिआमसाअलिअमि

दो न सुदा अदणबन्दाभा वि विदि र्व मरीर ॥ १२ ॥

१ ददयिगिदिदि र्भवे लक्ष्मिः सुद १ ।

२ साधु साधु । आय, लामो वि ।

३ लक्ष्मि १ म विम दद र्भवे लक्ष्मि

लक्ष् अ सुदथ अ सु म उदथ लक्ष् ।

उरंशी—किं पु संवद मणिम्मदि ।

चित्रलेखा—किं पु । भणिद एव एदेण मन्नाकमज्जागे
वमेदि अग्नेहि ।

विदूषक — दिट्ठिभा मए वगु बुमुभिग्देण सोत्थिवाभगिभं
विअ लद्ध भवदो समस्सामणकारणम् ।

राजा—समाधासापिति निमुष्यते ।

युत्तापुगगरिगुा ललिताधवण

पये तिपेशितमुदाहरण वियाया ।

उत्तमठ मम सगे मदिरेत्तणाया

मग्गा समागतमिवातनमानो ॥ १३ ॥

उरंशी—पैय णो समाभाजा मरी ।

१ किं न ए प्रो मी यति ।

२ किं पु । मणिम्मदिनेन ए निक्कमग्गा णोपेग्गो ।

३ चित्रा मया मनु बुमुभिनेन मणि वाचनिट्ठिदि लब्धो मया
समाधामवदणम् ।

४ उत्तमठो समभाजा मरी ।

अन्वय	उरंशी	किं	पु	संवद	मणिम्मदि	।
वचन	।	।	।	।	।	।
व	।	मणिम्मदि	एव	एदेण	मन्नाकमज्जागे	।
व	।	वमेदि	अग्नेहि	।	।	।
व	।	।	।	।	।	।
वि	दिट्ठिभा	मए	वगु	बुमुभिग्देण	सोत्थिवाभगिभं	।
वि	अ	लद्ध	भवदो	समस्सामणकारणम्	।	।
राजा	समाधासापिति	निमुष्यते	।	।	।	।
युत्तापुगगरिगुा	ललिताधवण	।	।	।	।	।
पये	तिपेशितमुदाहरण	वियाया	।	।	।	।
उत्तमठ	मम	सगे	मदिरेत्तणाया	।	।	।
मग्गा	समागतमिवातनमानो	॥ १३ ॥	।	।	।	।
उरंशी	पैय	णो	समाभाजा	मरी	।	।

राजा—वयस्य, अजुलीस्वदेन मे लुप्यन्तेऽक्षराणि । धायता-
मय स्वहस्ते निभेष मियाया ।

विदूषक —(श्रीला ।) तद्दो किं तत्तभोदी उवसी भवदो
मणोरहतस्त्रुमुम दसिअ फले विसवदिस्सदि ।

उर्वशी—हेला, जाव उवत्थाणवादरं अत्ताणअ समवत्थावेमि,
त्ताव तुम अत्ताणअ दसिअ ज मे अणुग्द त भणाहि ।

चित्रलखा—तैदा । (एहि तिरस्काणीमपनीय राजानमुपयत्त ।) जेदु
जेदु महाराओ ।

राजा—(संभ्रमादरगभया) स्वागत भवत्यै । (पाथमवगायय ।) भद्रे,
त तथा न-दयसि मा सख्या विरहिता तथा ।

मगमे दृष्टपूर्वव यमुना गङ्गाया यथा ॥ १४ ॥

चित्रलेखा—एण पत्तम महाराइ दीसदि, पच्छा विग्गुलदा ।

विदूषक —(अपवाय ।) केह ण एमा उवसी उवगदा ।
तत्तभोदीए उवमीए सहअरीए ण्दाए होद वम् ।

१ तत किं तत्रभवदुरशी भवतो मनारघतस्त्रुमुम द्वापित्वा फले
त्रिमरन्ध्र्यति ।

२ मयि यात्रदुपस्थानज्ञातमन मन समवस्थारयामि तावत्प्रमा-
नानि वा न मज्जुमत्त तत्त ।

३ तथा । जयतु जयतु महारत ।

४ तत प्रथम मय त्रि यत्त प सञ्चित्तता ।

५ कत तशी ग । तत्र र । वय र ह उयतया
म न्यम ।

मात । विदूषक । त त्त र । त्त उवत्ता नव । मन य र त्तु द ।
वित्त प विसव व र ॥ उवत्ता । त र व दू प र नव र म मन
सव व र म त व र म त्त । न नुम उ वित्रलखा ।
तथा । जयतु जयतु म र त्त न त धति । न र म प र द । र
तुन र । वित्रलखा । उ धम मय त्रि त प य पि र ।
विदूषक । न व । त्त त्त र ह म व न म प र त्त म र ह

चित्रलेखा—(वर्गीगुणैश्च ।) हँला, इदो एहि । निमुअदर
भीमण मअण पेक्खिअ पिअदमस्स द द्दिहि संयुता ।

उर्वशी—(तिस्सरिणीमपणीय ।) अवि अणरत्थिदे, लहु णव
सुए परिच्चत्ताहि ।

चित्रलेखा—(मलिनम् ।) एतस्मिं सुहुत्ते चाणिस्सामो क्को क
त्तपिस्सदि वि । आआर दाव पट्टिरञ्ज ।

उर्वशी—(सव्याप्यसमुपखल समीम् ।) नहु जेदु महाराओ ।

राजा—(सहस्रम् ।) सुन्दरि,

मया नाम पित यस्य त्वयाय समुदीर्यते ।

जयशब्द सहस्राणादागत पुरातनम् ॥ १६ ॥

(दस्त्र गृहीता आगत उर्वशीयति ।)

१ सखि, इत एहि । निमृतर भीमण मदन प्रेक्ष्य प्रियतमस्य ते
दुल्लसि मवृत्ता ।

२ अवि अनरत्थिने, लघ्वर त्रया परिलत्तामि ।

३ एतस्मिन्सुहृते ज्ञानाम क क त्यक्ष्यतीति । आकार तावत्
तिरस्त्रम् ।

४ त्वयस्तु त्वयस्तु महाराज ।

चित्रलेखा । गात्र इत एहि । निमृतरं भाष्य मदन पश्य प्रिय
तमस्य ते त्वम् मवृत्ता । य मलापि । त्वयतरं गन्तुं मे वयस्यस्य त्वं वृत्ती
सवृत्ता इति क्वचिप ॥ उर्वशी । आर जनरथिन लघ्वर त्वया परिल
त्तामि ॥ चित्रलेखा । एतस्मि सुहृत्त इत्यस्य क क त्यक्ष्यतीति । आकार
त्तव तानपण्यम् ॥ उर्वशी । मया त्वय समसम् । त त्वानिगय तिल्लर । स
स तम् । त्वयस्तु त्वयस्तु महाराज ॥ मया नामलि । त्वि न तव कप
त न म । जस कपवृत्त । महत्त क्षाति त्वं पूव ल
पुता । त स्तान्मभवा तात् । त । मत्त तण पुत्ता । रे पि ज्ञान इत्तर । अत्र
च । ॥ — त्वयस्तु त्वयस्तु आगत पुरातनम् इत्य तमुत्तरात्तरं वाक्य
प्राज गत । त त्वयस्तु त्वयस्तु म् । मयन व क्य म्यादुत्तरात्तरम् ॥

राजा—एतदासनमाम्यताम् ।

चित्रलेखा—उर्वशी महाराज सिरसा प्रणमिअ त्रिणयेदि ।

राजा—किमाज्ञापयति ।

चित्रलेखा—मम तस्मिन् सुरारिसभत्रे दुष्णए महाराजो एव
शरणं जासी । सपद सा अहं तुहं दसनममुत्थेण जाआमिण
बलिअ बाधिअमाणा मअणेण पुणो वि महाराजम्म अणुक्कम्
णीजा होमि ।

राजा—अयि सखि,

पर्युत्सुका कथयसि प्रियदर्शना ता-

मार्तिं न पश्यसि पुष्करवसस्तदर्थम् ।

साधारणोऽयमुभयो प्रणयो यतस्त

ता कौमुदीमिव समागमयेदुनिम्ने ॥ १५ ॥

१ उर्वशी महाराज सिरसा प्रणम्य विज्ञापयति ।

२ मम तस्मिन् सुरारिसभत्रे दुनय महाराज एव शरणमासीत् । सा
प्रत साह तत्र दशनममुत्थेनायासिना बलनद्वाप्यमाना मदनेन पुनरपि
महाराजस्यानुकम्पनीया भवामि ।

त्वाहं प्रथमाधकारराज — तद्रवदवचारेतम् । रहस्यं तु यदस्म्य पराभूय
प्रकाशते । इति । कथं नवावशुपगता । तत्रभवत्वा उर्वशी साहचर्येण
भयितव्यम् ॥ चित्रलेखा । उर्वशी महाराज सिरसा प्रणम्य विज्ञापयति ॥ चि-
त्रलेखा । मम तस्मिन् सुरारिसभत्रे दुनय महाराज एव शरणमासीत् । सा
प्रत साह तत्र दशनममुत्थेनायासिना बलनद्वाप्यमाना मदनेन पुनरपि महाराजस्यानु-
कम्पनीया भवामि ॥ पर्युत्सुकामिति । आनं शोभा । अपमुमशोरावयाः प्र-
णयं अहं साधारण । यथा मम तस्याम् तथा तस्या अयि मयी प्रणये । अतो
यतस्त यत इह व । कामु । सा प्रामिदुनिम्ने इव ताम् । मयी नवात् । सा
मगमद । प्रणयं स्मरस्य तमत्र तममपसा य न य योऽयम् इति पाठ स्मरस्य
प्रणयं सोऽहं प्रणयितव्यं शोभाप्रदानम् । तत्र इत्येवम् । तमनापसा यदनाप-
स्यतव्यं योग्यमिति शोभा । अतो सति नितनप्रयत्नो विषय इति भावः ॥ १५ ॥

त्रिभुवने—(वर्णोत्पत्तेः) हेला, इतो एहि । त्रिभुवने
भीष्म मया ऐकितम् विजितम् दे दृदिम् मनुष्य ।

उद्योगी—(विजयविजयवर्णः) अयि अणवत्थिदे, लटु एव
पुण परिषत्तुम् ।

त्रिभुवने—(गच्छन्) एदमि मनुष्ये चाणिम्सामो को क
तन्निष्पत्ति वि । जाआर दाव पटिरम् ।

उद्योगी—(गच्छन्) एदमि मनुष्ये चाणिम्सामो को क

गता—(गच्छन्) मुदरि,

मया नाम त्रित यन्व त्रयाय समुदीर्यते ।

उद्योगी महामायादागत पुरातरम् ॥ १६ ॥

(इति श्रीमहाभारत उद्योगपर्वः ।)

१ अयि, इतो एहि । त्रिभुवने भीष्म मया ऐकितम् दे दृदिम् मनुष्य ।

२ अयि अणवत्थिदे, लटु एव पुण परिषत्तुम् ।

३ एतन्निष्पत्ति वि । जाआर दाव पटिरम् ।

४ मुदरि, मया नाम त्रित यन्व त्रयाय समुदीर्यते ।

उद्योगी—(गच्छन्) एदमि मनुष्ये चाणिम्सामो को क तन्निष्पत्ति वि । जाआर दाव पटिरम् ।

उद्योगी—(गच्छन्) एदमि मनुष्ये चाणिम्सामो को क तन्निष्पत्ति वि । जाआर दाव पटिरम् ।

दिनात्—संज्ञायां, इत्यादि—संज्ञायां लक्ष
त । । १०२० इत्यादि—संज्ञायां लक्ष
संज्ञायां लक्ष ।

संज्ञा—(संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि) संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि
संज्ञायां लक्ष ।

(संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि) संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि

संज्ञा—(१०२० इत्यादि) संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि

संज्ञा—(संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि) संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि
संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि ।

संज्ञा—संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि

संज्ञा—संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि । संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि
संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि ।

१ १०२० इत्यादि—संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि

१ १०२० इत्यादि—संज्ञायां लक्ष १०२० इत्यादि

यन्

राजा—ममाप्येतदेव मनसि वर्तते । तथा सन्ति यत्नानि
अनीशया शरीरस्य हृदयं स्वयं मनि ।

सनकम्पक्रियालक्ष्यैर्यस्त नि श्रसितैरिव ॥ १८ ॥

विदूषकः—(स्वगतम् ।) वेर्वदि मे हिअअ केतिप वन्धुत्तम्
मुञ्जपत्तम् अत्तभवदा वअस्सेण णाम गेण्हिद्वत्तं चि ।

राजा—वयस्य, केनेदानीनु मनसमात्मानं विनोदयानि ।
(स्मृता ।) उपनय भूर्वपत्रम् ।

विदूषकः—(सर्वतो दृष्ट्वा सधियादम् ।) हा कट्टं ण दि
दिव्वं वल्लु तं मुञ्जपत्तं गद उवसीमग्गेण ।

राजा—(सासूयम् ।) सर्वत्र प्रमादी वैधेय ।

विदूषकः—ण विच्छिणु (उपाय ।) इदो भवे । एत्थ
(इति विद्यतव्यं नात्यति ।)

(ततः प्रविशन्तीनीसी चेटो च विभवतथ परिवार ।)

औशीनीरी—हँझे णिउणिए, सच्च किं एदापरं निमतो अ
ज्जमाणअसहाओ दिट्ठो तुए महाराओ ।

१ वेपते मे हृदयं क्वा वेलाया तस्य भूर्वपत्राणामवना वयनेन त्वं
मास्यमिति ।

२ हा वयं न इदं वदाम । ओ दिव्यं सन्तु तद्भूयैव गन्तुं गी ।

३ ननु विच्छिणु । इतो ममू । अथ वा भवेत् ।

४ हँझे लज्जुणिक मव्यं किं त्वं गृह्णति तत्रापि वयस्यैव इत्यन्तरं
महाराज ।

उपनी । न मा इ । न सा नमनुव । ॥ १८ ॥ इति ॥ अनीशयेति ।
शरीरस्थानाशया । औशीनीरी । ॥ १८ ॥ अथवा । अथवा ॥ १८ ॥ इति
दूषकः । वयस्य इत्यं वयस्यं वत्तं एव भूर्वपत्राणामवना वयनेन
मास्यमिति ॥ राजा । ॥ नमस्युः । अथवा । विदूषकः । ॥ १८ ॥
इत्येव । ओ दिव्यं सन्तु तद्भूयैव गन्तुं गी । ॥ १८ ॥ इति ।
अथवा । प्रमादी वैधेय इति विदूषकः । वैधेयं भूयैव । ॥ १८ ॥
इति वैधेयः ॥ विदूषकः । ननु विच्छिणु । विदूषकः । ॥ १८ ॥
अथ वा भवेत् ॥ औशीनीरी क्वचित्पुत्री ॥ अ इत्यन्तरं । ॥ १८ ॥

चेटी—अलीन किं मण भट्टिणी विष्णुविदपुत्रा ।

दवी—तेण दि एदाविट्टयत्तरिदा मुणिम्मं दाव वीगम्भम
तिग्गं ज पुण वदिद सण ण पपि ।

चेटी—अं दवीए रणदि ।

दवी—(परिवस्य पुरस्तात्तल्लेषणं च ।) जिंठणिण, किं तु एव
मण णवचीभर विम इदो दविराणमाग्गेण आणीअदि ।

चेटी—(विगम्भ) भेट्टिणि, पण्डितणविभाविदवगरं मुत्तवत्तं
वपु एदिग्गं । इत्त, वद दवीए ए व भेट्टरवोत्तिग्गाम् । (एत्थं)
एद पाचीअहु एदम् ।

(दवी—अपलोगहि दाव तदम् । यदि अपिरत्तं ततो मुनिम्मम् ।

१ अलीन मया मन्त्रिणि विष्णुविदपुत्रा ।

२ ता हि एदाविट्टयत्तरिदा इति एव वीगम्भदिपि एवमपि ।
वपि । इत्यत्र च ।

३ वदन्त्या गेवच ।

विष्णुविद ११ १११ १११ १११ १११ १११ १११ १११ १११ १११

चेटी—अलीन किं मय मट्टिणी मिष्ठाविदमुना ।

देवी—तेन हि लदाविडवतरिदा मुणिसस दाव धीसम्भम
निष्ठा ज तुप कहिद सच्च ण चेत्ति ।

चेटी—ज देवीए रचदि ।

देवी—(परिक्रम्य पुरस्तादवलोक्य च ।) णिँउणिए, किं णु एद
वत्त णवचीअर रिअ हदो दक्षिणमारदेण आणीअदि ।

चेटी—(विभाव्य) भेट्टिणि, पट्टिवत्तणविभाविदक्खर मुज्जवत्त
वत्तु णेदम् । हत्त, कद्द देवीए एव णेउरकोडिलगम् । (शरीला)
एह थाचीअदु एदम् ।

(देवी—अवलोकहि दाव एदम् । यदि अविरद्ध ततो मुणिससम् ।

१ अलीन मया मट्टिना मिष्ठाविदमुना ।

२ तेन हि उदाविशान्तरिता शोष्ये तारद्विशम्भमप्रितानि यत्पया
वयिन मत्स्य न वत्ते ।

३ यदव्या मेचेते ।

४ निष्ठावत्तु णवचीअर रिअ हदो दक्षिणमारदेण
आणीअदि ।

५ अलीन मया मट्टिना मिष्ठाविदमुना ।

६ यदि अविरद्ध ततो मुणिससम् ।

।

५

।

चेटी—(तथा १॥) भद्रिणि, त एव कोलीण विजम्भदि
महारथ उद्दिशिय उरमीअग्गरो कण्ठधो ति तरेमि । अत्र
माणवअप्पमादादो अम्हाण हत्थ आगदम् ।

देवी—^१ण गिहीदत्था होहि ।

(अग्नी वाचयति ।)

देवी—^२देदेण एव उरआरेण त अच्छरात्तामुअ पेग्गमम् ।

चेटी—^३ज देवी आणवेदि ।

(इति परिजनमहित उतायुह परिकामत् ।)

विदूषक —^४भो वअम्स, किं एद पणवसगामि पमद्वगम
मीरगदवीडापव्वदपज्जते दीसदि ।

राजा—(उत्थाय ।) भगवन् वमन्नसत्त मलयानिल,

वासार्थं हर सभृत सुरभि यत्सौ प रत्नो वात्था

किं मिथ्या भवतो ह्यनेन दयितास्त्रेऽस्वहस्त्रेण मे ।

१ देवि, तदेतन्वाग्नीन विजम्भते । महारथमुद्दिश्य उरक्ष्यपर
वाच्यन्ध इति तक्ष्यामि । आयमाणवकप्रमादादात्रयोऽस्मन्मागतम् ।

२ ननु गृहीताया भव ।

३ एतन्नरोपका(चारण तम मर कामुक् प्र साव ।

४ यज्ञेयान्वापयति ।

५ भो प्रयस्य मित्त उरनरागामि एव एत उतायुह । उररत्नं नै
दृश्यते ।

दत्तः । यदि आवहत्त तथा सा प ॥ चेटी । एता तत्रैव सागान विजम्भन्त । स्वा
रक्षाग्नीन लोकाद्वाद् इति त्रिषु ॥ । न । एतन्मु । उर उर र साय र व इति
तक्ष्यामि । राजा महारका देव उरर । । एत एत प्रमादादास्म क ह्यन्माग
तम् । देवी । ननु गृहीताया भव ॥ देवा । एतन्नरोपकारेण एव रत्न वा मर
पर कामुक प्रेषावहे ॥ चेटी । यद्व्यापयति ॥ विदूषक । भो प्रयस्य कियेन
एव नरागामि प्रमद्वनसमीरगतस्त्रीणवचनप । न । एता । वासाथमिति । सु

चानीने हि भवा विनोदनगैरेवविपैर्धारित

कामार्थे जनमज्जमाभिभवितु नाश्वितप्रपादनम् ॥ १९ ॥

निपुणिरा—भेदिति, एदम् एव अणोमणं वदति ।

दयी—पेरेयामि ।

विदूषक—भो, मिलाभमापयेमच्छयिना। मोरपिच्छेण वि
प्यदोमि ।

राजा—मया दृष्टोऽसि मद्दमाय ।

देवी—(सदगोपय्य ।) अज्जडस, अल आवगेण । एदं एव
म शुज्जवणम् ।

राजा—(ससंभवागमणम् ।) अये, ह्य देवी । (पथाणम् ।) स्वा-
गत दये ।

१ मिति, एतस्मैशान्विषय वर्तन ।

२ प्रथे ।

३ भो, स्थायमानवेसच्छयिना मायूपिच्छेण विमर-धोऽसि ।

४ आयपुत्र अलमारगन । एतदय तद्गजवणम् ।

मि नाश्वित प्रपादनम् । विनोदनगैरेवविपैर्धारित । कामार्थे जनमज्जमाभिभवितु नाश्वितप्रपादनम् ॥ १९ ॥
 निपुणिरा—भेदिति, एदम् एव अणोमणं वदति ।
 दयी—पेरेयामि ।
 विदूषक—भो, मिलाभमापयेमच्छयिना। मोरपिच्छेण विप्यदोमि ।
 राजा—मया दृष्टोऽसि मद्दमाय ।
 देवी—(सदगोपय्य ।) अज्जडस, अल आवगेण । एदं एव म शुज्जवणम् ।
 राजा—(ससंभवागमणम् ।) अये, ह्य देवी । (पथाणम् ।) स्वागत दये ।
 १ मिति, एतस्मैशान्विषय वर्तन ।
 २ प्रथे ।
 ३ भो, स्थायमानवेसच्छयिना मायूपिच्छेण विमर-धोऽसि ।
 ४ आयपुत्र अलमारगन । एतदय तद्गजवणम् ।

देवी—दुर्गादेव्यं दारिणं संवृत्तम् ।

राजा—(अनातितकम् ।) वयस्य, क्रिमत्र प्रतिविधानम् ।

विदूषक—(अनातितकम् ।) लोप्लेण सूक्ष्मस्य कुम्भिलस्य
अतिथि वा पडिवभणम् ।

राजा—(अपवाय ।) मूढ, नाय परिहासकाल । (प्रकाशम् ।) नेद
पथ मया मृग्यते । तस्त्वलु मन्त्रपत्र यद-प्रेषणाय ममायमारम्भ ।

देवी—जुञ्जदि अत्तणो सोइग्ग पच्छादेदुम् ।

विदूषक—भोदि, तुवरेहि से भोजणम् । पित्तोपसमणेन
सुस्थो होदु ।

देवी—णित्ठणिण, सोइण खु वग्गणेण आसासिदो वअस्सो ।

विदूषक—'ण पेक्ख । आसासिदो वअस्सो चित्तभोजणेण ।

राजा—मूर्ख, बलादपराधिन मामापादयसि ।

१ दुर्गादेव्यं दारिणं संवृत्तम् ।

२ लोप्लेण सूक्ष्मितस्य कुम्भीरकस्यास्ति वा प्रतिवचनम् ।

३ युयुत आत्मनः सौभाग्यं प्रच्छादयितुम् ।

४ भवति, त्वरयस्वास् भोजनम् । पित्तोपशमनेन स्वस्थो भवतु ।

५ निपुणिके, शोभनं खलु ब्राह्मणेनाश्वासितो वयस्य ।

६ ननु प्रेक्षस्व । आश्वासितो वयस्यश्चिन्तितो भोजनम् ।

च जीवन् नाथ साध्याहं वचनम् ॥ इति सागरराज ॥ २७ ॥ अगानाम्पत्नी
संवृत्तम् ॥ प्रतिविधानं प्रतीकारः ॥ विदूषकः । लोप्लेण सूक्ष्मितस्य कुम्भीर-
कस्यास्ति वा प्रतिवचनम् । लोप्ले चोरितद्वयाभात् बलु । दायी इति भाषाया
प्रतिशब्दः । स्वयम् एव च तदनम् इति त्रिधाण्वी । कुम्भीरकजोरः । कुम्भीरको
गण्डपक्ष्मस्करश्च मात्स्युचः । इति शेषः ॥ मृग्यते इति वक्ष्यते । आरम्भं तज्जि ॥
देवी । युञ्जते आत्मनः सौभाग्यं प्रच्छादयितुम् ॥ विदूषकः । भवति
त्वरयस्वास् भोजनम् । पित्तोपशमनेन स्वस्थो भवतु ॥ देवी । निपुणिके शोभनं
खलु ब्राह्मणेनाश्वासितो वयस्य । वयस्यं सारा ॥ विदूषकः । ननु प्रेक्षस्व ।

देवी—ऋषि भवदो अवराहो । अह एव अपराधा । जी
पट्टिकलदसणा भविष्य अगदो चिह्नानि । इदो गमिस्सम् । (इति
शेषे मातृनिष्ठा प्रस्थिता ।)

राजा—

अपराधी नामाह प्रसीद रम्भोरु विरम संरम्भात् ।

सेव्यो जनश्च कुपित कथं नु दासो निरपराध ॥ २० ॥

(इति पाण्डो पतति ।)

देवी—(भारमगतम् ।) मां सु लघुहिज्जमा अणुणञ बहु मणो ।
किं तु दक्षिण्यविदपच्छादावस्स भायमि । (इति राजानमपहाय
सपरिवारा निष्क्रान्ता ।)

विदूषक—पौडसणदी विञ अप्ससण्णा गदा देवी । ण
उट्टेहि ।

राजा—(वत्पाय ।) वयस्व, नेदमुपपन्नम् । पश्य ।

प्रियवचनवृत्तोऽपि योषितां

दयितजनानुनयो रसादते ।

१ मास्ति भवतोऽपराध । अहमेवापराधा । या प्रतिकूलदशना भूवा
अप्रतस्तिहामि । इतो गमिष्यामि ।

२ मा खलु लघुहृदया अनुनय बहु मन्ये । किं तु दाक्षिण्यवृत्त
प शतापम्य विभमि ।

३ पाण्डुनदीनाप्रमत्ता गता ऋषी । मन्तिष्ठ ।

आभारितो वयस्वतिवभाजनन ॥ देवी । मां सु लघुहिज्जमा । अहमेवापराधा ।
या प्रतिकूलदशना भूवा अप्रतस्तिहामि । इतो गमिष्यामि । अपराधी नाम
स्ति । संरम्भाकोषदुःस्वारा इव दक्षयति-मैव्य भवाहा जन कुपित । काप
सपानाऽस्मिन् कुपित कोशव इ । तस्य मञ्ज म- ती २२ । शतश्च
निरपराध क नु । तस्य ३ नु इत्यनुप ३ व । राजा न पश्य इति
भाव ॥ ॥ ऋषी । म रा लघुहृदय मन ३३ बहु मन्ये । किं दाक्षिण्यवृत्त
पदान पश्य विभम ॥ विदूषक । इत् दीन प्रमत्ता गता ऋषी । मन्तिष्ठ ॥
प्रियवचनवृत्त इति । प्रियवच ३ २२ ऋषी । विदूषकानुनय प्रियवच

देवी—दुरागद दाणिं संनुपम् ।

राजा—(जनातिङ्गम् ।) वयस्य, त्रिमत्र प्रतिविधानम् ।

विदूषक—(जनातिङ्गम् ।) लोपेण सूहृदस्य कुम्भिरकस्यास्ति
अथि वा पडिवअणम् ।

राजा—(अपवाय ।) मूट्, नाय परिहामकाल । (प्रकाशम् ।) नेद
पत्र मया मृग्यते । तत्त्वन्तु मन्त्रपत्र यदन्वेपणाय मनायमारम्भ ।

देवी—जुञ्जदि अत्तणो सोइग्ग पच्छादेदुम् ।

विदूषक—भोदि, तुवरेहि से भोजनम् । पित्तोवसमणेन
सुत्थो होदु ।

देवी—णिउणिय, सोइण खु वल्लणेण आसासिदो वअस्सो ।

विदूषक—ण पेक्ख । आसासिदो वअस्सो चित्तभोजणेण ।

राजा—मूर्ख, बलादपराधिन मामापादयसि ।

१ दुरागतमिदानीं संवृत्तम् ।

२ लोपेण सूचितस्य कुम्भीरकस्यास्ति वा प्रतिवचनम् ।

३ युज्यत आत्मन साभाग्यं प्रच्छादयितुम् ।

४ भवति, त्वरयन्त्यास्य भोजनम् । पित्तोपशमनन स्वस्थो भवतु ।

५ निपुणिके, शोभनं खलु ब्राह्मणेनाश्वासितो वयस्य ।

६ ननु प्रेक्षस्व । आश्वासितो वयस्यत्रिभोजनन ।

च जायस नाथ सप्याह वल्लभम् ॥ इति सामराक ॥ देवी । दुरागतमिदानीं
संवृत्तम् ॥ प्रतिविधानं प्रतीकार ॥ विदूषक । कुम्भिरकं सूचितस्य कुम्भीर
कस्यास्ति वा प्राप्तवचनम् । लोपेण सूचितस्य कुम्भीरकस्यो । कुम्भीरको
प्राणदम् । स्तनलात्रचतदनम् इति त्रिकाण्णी । कुम्भीरकजोर । कुम्भीरको
गण्यं अन्तरधमात्सुच । इति श्लोक ॥ मूट् न वयन । आरम्भ उदाय ॥
देवी । युज्यत आत्मन साभाग्यं प्रच्छादयितुम् ॥ विदूषक । भवति
त्वरयन्त्यास्य भोजनम् । पित्तोपशमनन स्वस्थो भवतु ॥ देवी । निपुणिके शोभन
खलु ब्राह्मणेनाश्वासितो वयस्य । वयस्य सप्या ॥ विदूषक । ननु प्रेक्षस्व ।

देवी—कैरिद भवदो अवगाहो । अह एव्य अरराद्धा । जीं
पठिऊलदसणा भविअ अग्गदो चिद्दामि । इदो गमिस्सम् । (इति
कोपे नटनिष्ठा प्रस्थिता ।)

राजा—

अपराधी नामाह प्रसीद रम्भोरु विरम संरम्भात् ।

सेव्यो जनश्च कुपित कथं नु दासो निरपराध ॥ २० ॥

(इति पादयो पतति ।)

देवी—(आरगतम् ।) मां खु लघुहिअआ अणुणअ बहु मण्णे ।
किं तु दक्खिण्णविदपच्छादावस्स भाप्पमि । (इति राजानमपहाय
सगरिवारा निष्कान्ता ।)

विदूषक—वैउसणदी विअ अप्पसण्णा गदा देवी । ण
उट्टेहि ।

राजा—(दत्त्वाय ।) वयस्स, नेदमुपपन्नम् । पश्य ।

प्रियवचनकृतोऽपि योषिता

दयितजनानुनयो रसाहते ।

१ मास्ति मधनोऽपराध । अहमवापराद्धा । या प्रतिकूलदशना भूवा
अपतन्निष्ठामि । इता गमिष्यामि ।

२ मा मन्दु लघुण्णया अनुनय बहु म य । किं तु दाखिण्णकृत
प शातापम्य विभमि ।

३ प्रावृण्णन्तीऽलमन्ता गता न्दी । नन्तिष्ठ ।

अथ मिनो वयस्सपिदुतात्ताना लया । मनेव । १०२ । १८१३ पर ३ ।
या प्रतिकूलदशना भूवा । अमना । १०३ । १०३३ । अपराधी नामे
ति । अरराद्धा । आपराध इव इतानि-मैत्र्य गवाह न कुपित । कोप
सप । अस्ति इति । कोपे नट । १०४ । १०४३ । मण्णे । १०५ । १०५३ । गमिष्यामि
निरपराध । कथं न । १०६ । १०६३ । १०७ । १०७३ । न । १०८ । १०८३ । इति
१०९ । १०९३ । म । ११० । ११०३ । अनु । १११ । १११३ । किं । ११२ । ११२३ ।
प । ११३ । ११३३ । विदूषक । ११४ । ११४३ । ११५ । ११५३ । ११६ । ११६३ ।
प्रियवचनकृत इति । प्रियवच कृत मया । ११७ । ११७३ । अनु । ११८ । ११८३ ।

देवी—दुरागद दाणिं संवुत्तम् ।

राजा—(जनातिक्कम् ।) वयस्य, किमत्र प्रतिविधानम् ।

विदूषक—(जनातिक्कम् ।) लोत्तेणे सुहदस्स कुम्मिलजस्स अस्थि वा पडिवअणम् ।

राजा—(भपवाय ।) मूढ, नाय परिहासकाल । (प्रकाशम् ।) नेद पन्न मया सृम्यते । तत्त्वल्लु मन्नपन्न यदन्वेषणाय ममायमारम्म ।

देवी—जुज्जदि अत्तणो सोइग्ग पच्छादेदुम् ।

विदूषक—भोदि, तुवरेडि से भोजणम् । पित्तोवसमणेन सुत्थो होडु ।

देवी—णिउणिए, सोइण हु वक्षणेण आसासिदो वअस्सो ।

विदूषक—ण पेक्ख । आसासिदो वअस्सो चित्तभोजणेण ।

राजा—मूर्ख, बलादपराधिन मामापादयसि ।

१ दुरागतभिदानीं संवृत्तम् ।

२ लोष्वज सूचितस्व कुम्भीरकस्वास्ति वा प्रतिवचनम् ।

३ युज्यत आत्मन सौभाग्य प्रच्छादयितुम् ।

४ मत्रति, त्वरस्यम्वास्थ भोजनम् । पित्तोपशमनन स्वस्थो भवतु ।

५ निपुणिके, शोभन खलु ब्राह्मणनाश्वासितो वयस्य ।

६ ननु प्रेक्षस्व । आश्वासितो वयस्यत्रिभोजनन ।

व जायश नाथ सा याह वत्तम् ॥ इति सागराच ॥ ६४ ॥ दूर्घा । दुरागतभिदानीं संवृत्तम् ॥ प्रत्नोव ज्ञान प्रतीकार ॥ विदूषक । लोष्वज सूचितस्व ॥ ६५ ॥ कुम्भीरकस्वास्ति वा प्रतिवचनम् । लो ल चोरितशब्दात् ल वल्लु । दाणी इति भाषायां उच्यते । स्तवला वत्तद्वनम् इति त्रिफल्गी । कुम्भीरक-चोर । कुम्भीरको राण्ये अन्वेषणमात्रमुच्यते । इति वीथ । इत्तं । वयस्य । मारम्म उच्यते ॥ ६६ ॥ दूर्घा । युज्यत आत्मन सौभाग्य प्रच्छादयितुम् ॥ विदूषकः । मत्रति त्वरस्यम्वास्थ भोजनम् । पित्तोपशमनन स्वस्थो भवतु ॥ ६७ ॥ निपुणिके शोभन खलु ब्राह्मणनाश्वासितो वयस्य । वयस्य सखी ॥ विदूषकः । ननु प्रेक्षस्व ।

देवी—**गौरिव** भवदो अवराहो । अह एव्य अवराह्या । जौं
पडिठल्लदसणा भविअ अगदो चिहामि । इदो गमिस्सम् । (इति
द्योप नाटयिस्ता प्रस्थिता ।)

राजा—

अपरार्थी नामाह प्रसीद रम्भोह विरम संरम्भात् ।

सेव्यो जनश्च कुपित कथं नु दासो निरपराध ॥ २० ॥

(इति पार्श्वो पठति ।)

दवी—(आमगतम् ।) मां खु लहुहिअथा अणुणअ बहु मण्णे ।
किं नु दक्खिण्णविदपच्छादावस्स भाएमि । (इति राजानमपह्णम
सपरिवारा निष्क्रान्ता ।)

विदूषक—**पौडसणदी** विअ अप्यसण्णा गदा देवी । ण
उट्टेहि ।

राजा—(उत्थाय ।) वयस्य, नेदमुपपत्तम् । पश्य ।

प्रियवचनवृत्तोऽपि योषिता

दयितजनानुनयो रसादते ।

१ नास्ति भवतोऽपराधः । अहमपराह्या । या प्रतिबुद्धसना भूवा
अमनस्विहामि । इता गमिष्यामि ।

२ मा स्वयं लघुण्या अनुनय बहु म य । किं नु दाशिष्यवृत्त
प शतापम्य विभभि ।

३ प्रावृणन्तीशप्रसन्ना गता स्त्री । ननुति ।

आभारिनी वयस्य । इति ननुन । लया । नास्ति भव । अप्य । इति व पर ।
या प्रतिबुद्धसना भूवा अमनस्विहामि । इता गमिष्यामि । अपराधी नामे
ति । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या ।
सुखेन भवति इति । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या ।
निरपराधः कथं न । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या ।
इति । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या । अहमपराह्या ।
पञ्चालापम्य विभभि । विदूषक । अहमपराह्या गता स्त्री । ननुन ।
प्रियवचनवृत्त इति । प्रियवचन वृत्तमपराह्या अहमपराह्या । अहमपराह्या ।

देवी—दुरागद दाणि संनुत्तम् ।

राजा—(जनातिक्कम् ।) वयस्य, किमत्र प्रतिविधानम् ।

विदूषक —(जनातिक्कम् ।) लोत्तेण सूहदस्स कुम्मिलअस्स अत्थि वा पडिवअणम् ।

राजा—(अपवाय ।) मूढ, नाय परिहासकाल । (प्रश्नश्चम् ।) नेद पन्न मया मृम्यते । तत्त्वल्ल मअपन्न यदन्वेपणाय ममायमारम्म ।

देवी—जुज्जदि अत्तणो सोइण पच्छादेदुम् ।

विदूषक—भोदि, तुवरेहि से भोजणम् । पित्तोवसमणेन सुत्थो होदु ।

देवी—णिउणिए, सोइण एव वसणणेण आसासिदो वअस्सो ।

विदूषक—ण पेक्ख । आसासिदो वअस्सो चित्तभोजणेण ।

राजा—मूर्ख, बलादपराधिन मामापादयसि ।

१ दुरागतमिदानीं सवृत्तम् ।

२ लोप्तेण सूचितस्य कुम्भीरकसास्ति वा प्रतिवचनम् ।

३ युयुत आमन सौभाग्य प्रच्छादयितुम् ।

४ मत्रति, परत्यम्बास्य भोजनम् । पित्तापगमनन स्वस्थो भवतु ।

५ निपुणिके, शोभन खलु ब्राह्मणनाश्वासितो वयस्य ।

६ ननु प्रथम् । आशामितो वयस्यत्रिभोजनन ।

च जवण नाथ मा थाह वज्जमम् ॥ इति भाषणम् ॥ देवी । दुरागतमिदानीं सवृत्तम् ॥ प्रतिविधानं प्रताडार ॥ विदूषक । जनेण मूर्खितस्य कुम्भीरकसास्ति वा प्रतिवचनम् । एव चोरितद्रव्याद्यभूत बलु । दासी इति भाषायां प्राउद्धम् । एत । जव । वज्जमम् इति । प्रताडार । कुम्भीरककोर । कुम्भीरको गण । अन्वेषणमन्वेषणम् । इति लोपे मृग त व यत । आरम्म उवा । ॥ दृष्टी । युयुत अ मन । भाग्य प्रच्छादयितुम् ॥ विदूषकः । मत्रति परत्यम्बास्य भोजनम् । पित्तापगमनन स्वस्थो भवतु ॥ दृष्टी । निपुणिके शोभन खलु ब्राह्मणनाश्वासितो वयस्य । वयस्य सण ॥ विदूषक । ननु प्रथम् ।

देवी—कैरिव भवदो अवरारो । अह एव अवरारो । जीं
पठिऊन्देसणा भविअ अगदो चिहामि । इदो गमिस्सम् । (इति
शेषे माटविला प्रस्थिता ।)

राजा—

अपराधी नामाह मसीद रम्भोरु विरम संरम्भात् ।

सेव्यो जनश्च कुपित कथं नु दासो निरपराध ॥ २० ॥

(इति पादयोः पठति ।)

देवी—(आरमगतम् ।) मां सु लहुहिअआ अणुणअ बहु मण्णे ।
किं तु दक्खिण्णकिदपच्छादावस्म भाएमि । (इति राजानमपहाय
परिवारा निष्क्रान्ता ।)

विदूषक —पौउमणदी विअ अण्पमण्णा गदा देवी । ण
उट्टेहि ।

राजा—(उत्थाय ।) वयस्स, नेदमुपपन्नम् । पश्य ।

प्रियवचनवृत्तोऽपि योषितां

दयितवनानुनयो रसाहते ।

१ नास्ति मन्वतोऽपराध । अहमेवापराध । या प्रतिकूलदशना भूत्वा
अमृतमितिष्ठामि । इना गमिष्यामि ।

२ मा खलु लघुद्वया अनुनय बहु मन्ये । किं तु दाक्षिण्यवृत्त
प तात्तापस्य विभक्ति ।

३ प्राकृतनलीयात्मज गता देवी । ननुपिठ ।

आशान्तो वयस्यः प्रियवचनात् । देवी । प्रियवचनम् । इति । इति । इति ।
या प्रतिकूलदशना भूत्वा अमृतमितिष्ठामि । इति । इति । अपराधी नामि
ति । मरम्भोरु इति । मरम्भोरु इति । मरम्भोरु इति । मरम्भोरु इति । मरम्भोरु इति ।
उत्थाय । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति ।
निरपराध कथं नु दासो निरपराध इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति ।
नाथ ॥ ॥ देवी । मरा लहुहि अणुणअ बहु मण्णे । इति । इति । इति । इति । इति ।
पद्येनपस्य विभक्ति । विदूषक । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति ।
प्रियवचनवृत्त इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति । इति ।

ए मूलकृतत्रलाधारे । व्यादात्त्रालमावालमावाप ' इति त्रिकाण्डी । पिछी
 नू । गिखावल गिखी कधी इति यव । निपीन्त्युपविगति । कर्मकारमुङ्क
 ति परिव्यापारयवृक्षकम्बिवा । 'अथ हुमोत्तरल । कर्मिहार पातव्याथ इति
 काण्डी । निर्मित्त विदाय । पदपणा अनरा । इदिदिदरात्तियदचरणचयरीकान्तिभो
 रेवा स्यु । ' इति इलायुध । कारणक'ड पक्षिविनेष । ठयां विनेषा हारीभो
 हु कारणक'ड यव । ' इति त्रिकाण्डी ॥ २२ ॥ इति धीमद्विन्दुवृ'दपुरं
 रयायजूष प्रयवधीधिम्पेकरोपनामकमीनिवुलर्मोलिमण्डनधीर
 नाथदीक्षितकुक्षिजपिपुधयवधीवालवृष्णदीक्षिताङ्गजरङ्गनाथ
 रचितायां विजमोर्षेदीप्रकादिकायां द्वितीयाङ्कोमेव ॥

तृतीयोऽङ्कः ।

(इ- प्रवेशो नान्दिषः ।)

प्रथमं—उत्तरे पेटव, तस्मिन् उच्छ्रयः = हेन्द्रान्दिषः
ध्यायेन त्वनात्तन प्राहित । इन्द्रान्दिषः स्तान्ति । तन्
पृच्छानि पुरो प्रयोगेन देवपरिवेदासाधिता न वेति ।

द्वितीयं—गान्त्व, न जाने क्व क्वासाधिता भवेति । तस्मिन्
उत्तरे सरस्वतीकिदक-वन्द्ये लक्ष्मीमयवरे उव्वती तेषु तेषु रसान्तरे
उम्माइवा जामि ।

प्रथम —सदोशवकास इव वाक्यगेषः ।

द्वितीय —आम । ताए वचना पनादस्त्वलिद जामि ।

प्रथम —किनिव ।

द्वितीयं—लक्ष्मीभूमिकाए वट्टमाणा उव्वती वारणीभूमिकाए
वट्टमाणाए मेणवाए पुच्छिदा । समागदा तेलोक्कपुरिसा सकेसवा
लोक्कवाला । कदमस्सि दे हिलवाहिणिवेसो ति ।

१ गालव, न जाने क्वमासाधिता भवति । तस्मिन्पुनः सरस्वतीकृत
काव्यबधे लक्ष्मीमयवरे उव्वती तेषु तेषु रसान्तरेपून्नादितासीत् ।

२ आम । तस्या वचन प्रमादस्त्वलितमासीत् ।

३ लक्ष्मीभूमिकया वर्तमाना उव्वती वारणीभूमिकया वर्तमानया मेनकया
पृष्टा । समागताम्बलोक्यपुरुषा मकेयावा लोकपाला । इतमस्सिसे इदयाभि
इति ।

१ इदानीं पेटवगालवाह्यभरतमुनिशिष्युच्छेन राह पुनर्दर्वणीसमायमासूचनाय
तावगाह—तत प्रविशत इति । प्रथम । कारण एहम् । 'कारण
पृष्टरभिन्नो कारण रक्षणे वध । इति विधिलोचनः । प्रयोगेन लक्ष्मीमयवरा
इत्यह्यकण । परिपरतभा । समज्याः परिपत्' इत्यमरः ॥ द्वितीयः । गालव,
न जाने क्वमासाधिता भवती । तस्मिन्पुनः सरस्वतीकृतकाव्यबधे लक्ष्मी
मयवरे उव्वती तेषु रसान्तरेपून्नादितासीत् ॥ द्वितीय । आमेति कारणे ।
'आमानुगुण्ये स्वरणे' इति त्रिकाण्डी । तस्या वचन प्रमादस्त्वलितमासीत् ॥
द्वितीय । लक्ष्मीभूमिकया वर्तमाना उव्वती वारणीभूमिकया वर्तमानया मेन

प्रथम — ततस्तत ।

द्वितीयः—ताए पुरिसौचमे चि भणिदब्बे पुक्करवसि चि णि-
ग्गदा बाणी ।

प्रथम — भवितव्यतानुविधायीनि बुद्धीन्द्रियाणि । स ताम
भिक्षुद्वो मुनि ।

द्वितीय — सैरा उवग्गाएण । महिदेण उण अणुगिद्दीदा ।

प्रथम — कथमिव ।

द्वितीय — जेणं मम तुए उवदेसो लद्धिदो तेण ण दे दिव्व
टाण हविस्सदि चि उवग्गाअस्स समासादो सावो । पुरदरेण
उण लज्जावणदमुद्धि उव्वसि पेवित्थअ एव्वं भणिदग्—'जमित्त वद्ध
भावासि तुमं तस्स मे रणसहाअस्स राएसिणो पिअ करणिज्जं ।
ता दाव तुम पुक्करवसे जहाकाम उवविट्ठ जाव सो पडिदिट्ठमंताणो
ओदि' चि ।

१ तस्या पुरसौचम इति भणित य पुक्करवमीनि निगता बाणी ।

२ तामा उप याज्ज । मह देण पुनग्गद्वीदा ।

३ यत्र मम तस्याः चि द्वितस्तत्र न त । ज्य स्थान भि एवो च
पाध्यायस्य सवागा उव । पुरदरेण पुनलज्जावणनमुद्धीमुवर्ष पत्थव
भणितम् उकि कटभावमि त्व तस्य मे रणसहायस्य रावसे पिअ
करणियम । तसाव च पुक्करवम यय काममुपा जम्ब दाव म पाए एमम न
भवति इति ।

बया पुत्र । ममग वेत वयपुरथ सवरेव । इ न व म्भत इव
सि जवग्गा इति मुके व वसां च मुके व रव व अ च व द न पत्थव
इति पिअ । द्वितीय । ए पुनग्गद्वीदा इति भणि च पुक्करवती ।
व णी । प्रथम । चि ए उवदेउ च सैरा । द्वितीय च म
उपा न न । मह ए उ उ चि । द्वितीय । एन मय ल एव कट
एवमव क लु चि ए च । पुनग्गद्वीदा इति भणि च पुक्करव
भावितव्यतानुविधायीनि — भक्ति वद्धमवरे व अ ए च

सगरचंद्र भैरवशान चोटी

२७ प्रयाग

दीक्षात्रेह, (सप्तपुराण) ।
चर्तायोऽह् १ ६३

(परिष्कृत्य) आदिष्टोऽस्ति सतियमया काशिराजपुत्र्या—यथा 'व्रत
सेपादनाथ मया मानमुत्सृज्य निपुणिकामुरेण पूर्वं याचितो महारा-
ज । तदेव मद्भवनाद्विशेष' इति यावदहमयसितसध्याकार्ये महा-
राज पश्यामि । (परिष्कृत्यावलोक्य च ।) रमणीय रत्न दिवसाव
सानवृत्तान्तो रात्रनेश्मनि ।

उत्कीर्णा इव वासयष्टिषु निशातिद्रालसा चर्हिणो

धूपैर्जात्रिणि सूनैरुभय सदिग्धपारावता ।

आचारमयत सपुष्पत्रलिषु म्यानेषु चार्चिमती

सध्यामहलदीपिका विभजते गुह्यान्तवृद्धो जन ॥ २ ॥

(निष्कामिमुख रद्दा ।) अये, इत एव प्रस्थितो देव ।

परितनरगिताकरार्पिनाभि

पग्वृत एष विभानि दीपिकाभि ।

गिरिरिव गतिमानपभसात्

तुनटर्पा पतकार्णकारयष्टि ॥ ३ ॥

यावत्तनमयरात्रनमाग । म्यन प्रतिप ल्या म ।

(तत्र प्रविशति मथानिर्दिष्ट सपरिवारो राजा विद्वच्छ्व १)

राजा—(आत्मगतम् १)

कार्यात्तरितोत्कठ दिन मया नीतमनतिवृच्छ्रेण ।

अग्निनोददीर्घयामा कथं नु रात्रिर्गमयिनव्या ॥ ४ ॥

कञ्चुकी—(उपगम्य १) जयतु जयतु देव । देव, देवी वि-
ज्ञापयति—‘मणिहर्म्यपृष्ठे सुदर्शनश्चन्द्र । तत्र संनिहितेन देवेन
प्रतिपालयितुमिच्छामि यावद्रोहिणीसयोग’ इति ।

राजा—विज्ञापयता देवी यस्तव च्छन्द इति ।

कञ्चुकी—यदाज्ञापयति देव । (इति निष्कान्त १)

राजा—यस्य, किं परमाथत एव देव्या प्रतनिमित्तोऽय-
मारम्भ स्यात् ।

विद्वच्छ्व—तैकेमि सजादपश्चाद्वावा अत्तमोदी यदव्ववदे-
सेण तत्तभवदो पणिपादलङ्घण पमज्जिदुकामाति ।

राजा—उपपन्न भवानाह तथा हि ।

अवधूतप्रणिपाता पश्चात्संतप्यमानमनसोऽपि ।

निभृन्मैर्यपत्रपत्ते दयितानुशयैर्माभिय ॥ ५ ॥

तदादेनाय मणिहर्म्यपृष्ठस्य मार्गम् ।

१ तदादेनाय मजातपश्चात्वावा अत्तमोदी यदव्ववदे-
सेण तत्तभवदो पणिपादलङ्घण पमज्जिदुकामाति ।

कञ्चुकी—(उपगम्य १) जयतु जयतु देव । देव, देवी वि-
ज्ञापयति—‘मणिहर्म्यपृष्ठे सुदर्शनश्चन्द्र । तत्र संनिहितेन देवेन
प्रतिपालयितुमिच्छामि यावद्रोहिणीसयोग’ इति ।
राजा—विज्ञापयता देवी यस्तव च्छन्द इति ।
कञ्चुकी—यदाज्ञापयति देव । (इति निष्कान्त १)
राजा—यस्य, किं परमाथत एव देव्या प्रतनिमित्तोऽय-
मारम्भ स्यात् ।
विद्वच्छ्व—तैकेमि सजादपश्चाद्वावा अत्तमोदी यदव्ववदे-
सेण तत्तभवदो पणिपादलङ्घण पमज्जिदुकामाति ।
राजा—उपपन्न भवानाह तथा हि ।
अवधूतप्रणिपाता पश्चात्संतप्यमानमनसोऽपि ।
निभृन्मैर्यपत्रपत्ते दयितानुशयैर्माभिय ॥ ५ ॥
तदादेनाय मणिहर्म्यपृष्ठस्य मार्गम् ।

विदुषः — ईशो इति एतद् अर्थम् । इतिहासं सहायकमिति एतद्
 अर्थं अत्र लिखितं सोऽयं एतद् अर्थं एतद् अर्थं एतद् अर्थं एतद् अर्थं
 एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।

(एतद् अर्थं एतद् अर्थं एतद् अर्थं एतद् अर्थं)

विदुषः — (एतद् अर्थं) एतद् अर्थं एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।
 एतद् अर्थं एतद् अर्थं एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।

एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।

एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।

एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।

एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।

एतद् अर्थं एतद् अर्थं ॥ ६ ॥

विदुषः — ईशो इति एतद् अर्थं एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।
 एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।

एतद् अर्थं एतद् अर्थं । एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।
 एतद् अर्थं एतद् अर्थं । एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।
 एतद् अर्थं एतद् अर्थं । एतद् अर्थं एतद् अर्थं ।

विदूषक — 'मो, न दीगदि ण्णत्त । विं तु ताए सारितं
अणुराअ पविग्गभ राए वरु आताव'थेण अत्ताणमं पारिदुम् ।

राज्ञ — उवमेत्तम् । वल्लवा'पुनग्गम मनसोऽभिनाए ।
'त्ता एव मव'दो विवमदि'तासं'व ट्ठस्सत्ति'तयेग' ।
विभिन्नगमाग्गमुग्गो गनग्गि'णयस्स'वृनुग्गुणो मवति ॥ ८ ॥

विदूषक — 'जेदा पारिदी'ममाणदिं अत्तेहिं सोदमि तद्दा अण्ट
देदिं सनाग्गमं द पेषम्मणि ।

राज्ञा — (भिन्न गृह्यन् ।)

यच्च मिरा'गाजनै'र्भ'दातिव दुग्ग'पयम् ।
अयगाएग्गिं दत्ते'र्वा'दुरा'धासयतिं दग्गिण ॥ ९ ॥

विदूषक — 'मो वरु अण्णद्दा वट्ठ'णम्म मग्गण भोदि
(राजा अत्रल्ला'धिष्टति ।)

१ मो, न द वन एवा । विं तु तस्स'ग्गा'एग्गमुग्गो मश्य द्दारे'पे
अत्त'वा'ए'पेनाग्गमानं पारिदुम् ।

२ यथा पारिदीयमाणद्दाः शामस तथाप्यराभि ममागम ते
दध ।

उच्यते—तर्जं हि प्यदायेण जाणादि कर्हि सो मम दिअ-
नोरो विंया अणुविहदि वि ।

विप्रलेखा—(अणुमणम १) भोदु । कान्तिमं दावण्दाएसह ।
(प्रकाणम १) हला, दिहो मए उवहोगकगमे अवभासे मणोरहल्लद
विजासमागममुद अणुमवन्तो विहदि ।

उच्यते—अपदि । हिअभ म ण पसीअदि । हला विण्णदे,
दिअए काउण विंवि जप्पसि । विअसमागमस्य अगदो णव
अणुण अवहरिद मे दिअअम् ।

विप्रलेखा—ईसो मणिहम्मप्यासादण्णो वअम्ममणमशाओ
राण्णी । ता उवसप्पस ।

(उभ अणुणए १)

राजा—वयस्य, राजया सह विभृमते मदनवापा ।

१ तन हि प्रमावन जार्न हि कुप्र स म हदवचाए दि वानुति
हर्नति ।

२ मरुतु । हीदिष्ये तावन्तया सह । मण्डि, एणे मयोरभोग
धमउववा । मन रथे च विद्याममागममुगमनुमअमिति ।

३ अपदि । ह,य म न प्रत्येति । मी । विण्णव, हस्य कृ या हिमदि
जल्लगि । विअ मागमस्य मन एणननाएण म हसवम् ।

४ ए व मी । ए व व । ए व म ए व म । ए व व । ए व
वग्या ।

उरुंगी—अग्निविष्णु रोग इतिहा वचनेण आग्निर्दं मे
हिमअम् । अतरिदा शुणु आलापम् । जव णो संगमच्छेदो
होदि ।

चित्रलेखा—ज दे रोअदि ।

त्रिदूषक — ण इमे अमिअगन्मा सेगीअणु चन्द्रमादा ।

राजा—वयस्य, एवमादिभिरगुणैर्म्योऽयमातश्च । परम् ।

उमुमशयन न प्रत्यम न चन्द्रमरीचयो

न च मलयज मर्वाङ्गीण न वा ण्गिपष्टय ।

मनसिचरुच सा वा दिश्या ममात्मपोहितु

रहमि लघयेदारब्धा वा तत्पुत्रयिणी कथा ॥ १० ॥

उरुंगी—हिअंअ, ज दार्णा सि म उज्झिअ इदो संकन्त तन्म
फल तुए उवलद्धम् ।

१ अनिर्भिन्नार्थेनानेन वचनेनाकम्पित मे हृदयम् । अन्तरिने शृणु
आलापम् । यावदावयो संगमच्छेदो भवति ।

२ यत्ते राजने ।

३ न अस्तेऽमृतगर्भा सेव्यन्ता चन्द्रमादा ।

४ हृदय यदिदानीमपि मासुत्पित्वा इत सक्रान्त तस फल त्वय
पलथम् ।

वयस्यमानसगयो राजाव । तदुपसपाव ॥ उच्यशी । अनिर्भिन्नार्थेनानेन वचन
नाकम्पित मे हृदयम् । अ तरिते शृणु आलापम् । यावदावयो संगमच्छेदो
भवति ॥ चित्रलेखा । यत् रोचते ॥ त्रिदूषक । न अस्तेऽमृतगर्भा सेव्यन्ता
चन्द्रमादा ॥ अनुपक्रम्योऽविश्वस्य । आतद्गो रोग सतापो वा । आतद्गो
रोगसतापगङ्गामु मुरज्ज्वना इति विश्वलोचन ॥ कुमुमशयनमिति । प्रत्यम
मूलम् । मलयज मर्वाङ्गीण न वा ण्गिपष्टय । मलयज च दनम् । मलयिष्टयो मलयुक्ता
हारा । यत्र गत्वा तर च व हारे हाराऽरेपि च इति विश्वलोचन । मन
सिचरुच मदनवाधाम् । अल समथा । अपाहितु इतीकतुम् । रहस्येकाते । ल
घयेऽधुक्त्वात् ॥ १० ॥ उच्यशी । हृदय, यदिदानीमपि मासुत्पित्वा इत सक्र

विदूषक — आम् । भो, यद्यपि जदा सिद्धरिणीं रसालं अ
न लभे तदा त एव चित्तपतौ आसादेमि मुहम् ।

राना — संपद्यत इदं भवत ।

विदूषक — तुम वि त अदरेण पाविहिसि ।

राना — सरो, एव मन्ये ।

चित्रलेखा — गुणु असंतुष्टे ।

विदूषक — क्वेद विभ ।

राना —

इदं तया रथभोगादङ्गेनाङ्ग निपीडितम् ।

एकं कृतिं शरीरेऽस्मिन् शेषमङ्गं भुवो भर ॥ ११ ॥

उपश्री — किं दार्णीं अवर विलम्बिम्सम् । (साहचोरगम्ब ।) हला
चित्तलहे, अमगदो वि गणु द्विदाए उदासीनो महाराओ ।

१ ताम । भो, अहमपि यदा सिद्धरिणीं रसालं च न लभे तदा तदेव
चित्तपतौ आसादेमि मुहम् ।

२ स्वमपि तामचिरेण प्राप्स्यमि ।

३ गुणु असंतुष्टे ।

४ क्वयमिष ।

५ विनिदानीमपरं विन्दिष्ये । सखि चित्रलेखे, अमगदोऽपि मम
स्थिताया उदासीनो महाराज ।

मम लक्ष्यं बलं स्वमोपलब्धम् । इत इत्यस्मिन् शब्दे । संका त निविष्टम् ॥ विदू
षक । भो मेत्यानुवृत्तं स्मरते वा । भो अहमपि यदा सिद्धरिणीम् । एता
लक्ष्यं कपूरानिगुणानि च्छिन्नमिधितं दुग्धनं सह पाठितं सितासंगतं दधि चिद्धरिणी
स्तुष्यते । दधनिरिच्छपूर्वोक्त इत्यमिधितं च्छिन्नमिधितं लक्ष्यं लक्ष्यं
वाच्यं । रसालं च न लभे । रसालं नाम विनोपलब्धम् । तदा तदेव चिन्तयन्नाया
दयामि मुहम् ॥ विदूषक । तमपि तामचिरेण प्राप्स्यसि ॥ चित्रलेखा ।
गुणु असंतुष्टे ॥ विदूषक । क्वयमिष ॥ इदं तयति । रथस्य शोभादुष्करीष
प्रदंशुद्रातात् । एकमङ्गमस्मिन् शरीरे कृतिं कुशलम् ॥ ११ ॥ उपश्री । इमि
दानीमपरं विन्दिष्ये । सखि चित्रलेखे अमगदोऽपि मम स्थिताया उदासीनो

विदूषक—भो, यं जानामि सोत्थिवाअण वि देदि । आट्ट
भय त अत्तरेण च'द वद उरदेमेण मुक्करोसा अज्ज मे अक्खीण
मुह्दग्गणा देवी ।

राना—(गन्धिमम् ।) उभयमपि घटते । तथापि भवता यत्प-
क्ष अभिहितं तन्मा प्रति भाति । यदत्रमवती

सितागुफा मङ्गलमात्रगुणणा

पवित्रदूर्वाङ्कुरलान्छितालफा ।

मतापदेशोऽग्निस्तगर्भवृतिना

मयि प्रसप्ता षण्णुपैव लक्ष्यते ॥ १२ ॥

दूर्वा—(उपगम्य ।) जेहेँ उदु महाराओ ।

परिपन —'जदि जेदि देवो ।

विदूषक —'सोत्थि भोदीप् ।

राना—स्वागतं देख्ये । (तां हस्तेन शरीरस्योपवेशयति ।)

उरशी—हाणे इअ वि देवीसदेण उचारीअदि । णदि विं वि
परिहीअदि सचीओ ओजस्सिदाए ।

१ भो, मनु जानामि स्वभिवाचनमपि ददाति । उत भयान्तमन्तरेण
यं मानव्यपदेशेन मुक्करोसा अप मे एगो मुग्गदसना देवी ।

२ जयतु जयतु महाराजः ।

३ जयति जयति देव ।

४ स्वसि भवत्ये ।

५ स्थाने इयमपि देवीसन्देशोच्चारणे । नहि किमपि परिहीयत गच्छति
जाजन्विताया ।

नूनं संपरकृतं भर्त्सनीयं कस्य भुवि परमणीयम् ॥ विदूषकः । भो मनु
जानामि स्वभिवाचनमपि ददाति । उत भयान्तमन्तरेण । भयान्तमुत्ति-
दसनी । य इव व्यपदेशेन मुक्करोसा अप मे एगो मुग्गदसना देवी । स्वपद-
नमिपण ॥ निरतागुवन्ति । मङ्गलं इति उरुनङ्कुराणां लम्गाय लुफणा । मतापदेशे-
नमिपम् । ए सोऽपदेशो लक्ष्यं च इत्यमरः ॥ १२ ॥ दूर्वा । जयतु जयतु महाराजः ॥
परिपनः । जयति जयति देव ॥ विदूषकः । स्वसि भवत्ये ॥ उरशी ।
१ । इयमपि देवीसन्देशोच्चारणे । स्वानं मुक्कम् । नहि किमपि परिहीयते च

चित्रलेखा—अथि अवर मुह मन्तिदु दे ।

देवी—अज्जत्त पुरोकडुअ को वि वदमिसेसो मए सपाद
णीओ । ता मुहत्त उवरोधो सहीअट्टु ।

राजा—मा मैवम् । अनुग्रह खलु, नोपरोध ।

निद्रूपक — ईरिसो ण सोत्थिवाअणएहिं दे बहुसो उवरोधो
होदु ।

राजा—किं नामधेयमेतद्देव्या व्रतम् ।

(देवी निपुणिकामबलोक्यति ।)

निपुणिका—भेड्ढा, पिअप्पसादण णाम ।

राजा—(देवी मिलोक्य ।) यद्येवम्

अनेन कल्याणि मृणालमेमल

व्रतेन गात्र गल्पयस्वरारणम् ।

प्रसादमाकाङ्क्षति यस्तवोत्सुक

स किं त्वया दासजन प्रसाद्यते ॥ १३ ॥

उर्वशी—(सवैलक्ष्यमितम् ।) मेहन्तो सु एदस्स इमस्सि बहुमाणो ।

१ अस्त्यपरं मुक्त्वा मरयितुं ते ।

२ आयपुत्र पुरगृह्य को पि व्रतविशेषो मया मयादनाय । तमुहत्त
मुपरोध ममताम् ।

३ इदं ननु सस्तिवाचनैस्त बहुश उपरोधो भवतु ।

४ ॥ १३ ॥ पियप्रसादं नाम ।

५ महा मत्यतस्मैस्तां बहुमान ।

धीन जोअस्तिपया ॥ चित्रलेखा । अथि अवरं मुह मन्तिदु दे ॥ देवी ।
आयपुत्र पुरगृह्य कोऽपि मयादिनेनो मया संवदनीय । तमुहत्तमुपरोध मया
ताम् ॥ चिद्रूपक । ईरिसो मनु सस्तिवाचनैस्त बहुश उपरोधो भवतु ॥ निपु
णिका । भेड्ढा नाम ॥ अनेनेति । गात्रं शरीरम् । गल्पयस्वरारणम्
महापिअणप्पसादणैसो इति निधनेवत् । स्तवयस्ति पीठयस्ति । उत्सुक इ
मस्सि ॥ १३ ॥ उर्वशी । मया मयादनादस्मैस्तां बहुमान ॥ चित्रलेखा ।

चित्रलेखा—अह मुद्धे अण्णसंक्त्तयेमाणो णाअण भादि
आए अदिअ दक्खिणा होत्ति ।

देवी—अदम्म वदम्म अरं पहायो ज णत्तिअ वददि अज्ज
उत्तो ।

विदूषक —विरमन्तु भव । ण जुत्त दे सुहातिदं णत्तविस्सुम् ।

देवी—दारिआओ, आणेध ओरदारिअं जाव हम्मगं च द
वादे अचेमि ।

परिजन —ज देपी आणवदि । एणो उपहार ।

देवी—उपणेध । (नागेन कुम्भगामिनिषट्ठवाणानभ्यक्ष्य ।) हजे, ह
मदि उपहारोदिं भोदएदिं अ अज्जमाणवअं वधुं असेध ।

१ अयि सुग्ग, अम्ययथा तप्रेमाणो मागस भायाए णत्तिं हणि
भवति ।

२ एतस्य ज्ञानाय प्रभावे येदेनावच्छेद्य संसृष ।

३ विरमन्तु भवान् । न युक्त तव सुहाति प्रणयस्युम् ।

४ दारिबा, आनयतापदारिब य वदम्मगं च २३ द न च य दे ।

५ वदन्त्याहारयति । एष उपहार ।

६ उपमयत । अत्य एतेहाहरीः १२५ अ अयं १११ वधुं अ
मचयत ।

हाहाहा वदेष अत्तिविहा न इति ७२५ अ २५२ अत्तठे अ
अण्णो न गता भा २ व गविह हं न भवति । हणि अण्णो १ देवी ।
ए अय ज्ञानाय प्र भावे देहे व १ पुत्र विदूषक । १११ अ व न
न युक्त तव सुहाति प्रणयस्युम् २५ देवी । २ व ददि अ व द
वदन्त्याहारय एव च द मि । १११ ह रिह पुत्रा ए १ परिजन । २५२ ह
वदति । एष उपहार १ देवी । २५२ । अत्य एतेहा हरे व अ
अण्णव व वमि न च द न । एण उपहा १ देव न च द न १११ अण्ण

परिजन — ज देवी आणवेदि । अज्ज माणवअ, एद उवा-
दिद सोत्थिवाअणअ ।

विदूषक — (मोदककराव श्रोता ।) सोत्थि भोदीए । बहुए
एद वद होदु ।

चेटी — अज्ज कञ्चुइ, इद तुह ।

कञ्चुकी — (श्रोता ।) स्वस्ति देयी ।

देवी — अज्जउत्त, इदो दाव ।

राजा — अयमस्सि ।

देवी — (राज पूजामभिनीय प्राचलि प्रगम्य च) एसा देवदानिहुण
रोहिणीमिअलच्छण सकस्सीररिअ अज्जउत्त अणुप्पसादेमि । अज्ज
प्पत्तुदि अज्जउत्तो ज इत्थिअ कामेदि, जा अज्जउत्तसमागमप्पणइणा,
ताए सह अप्पदिअरेण वत्तिदअम् ।

उर्वशी — अम्महे, ण आणामि रिपर से वअणम् । मम उण
निस्सासविसद हिअअ सनुत्तम् ।

१ यदेव्याणापयति । आ । मागरा, एतदुपपादित स्वमिवायनकम् ।

२ स्वस्ति मयस्वै । बहुफलमेतद्गत मयसु ।

३ आय कश्चिन् इदं तव ।

४ आयपुत्र, इतन्मायतु ।

५ एषा उवाच । पुन मत्पितामहाच्छन सा मित्त्य आयपुत्रमनुपपाद
याने । अयप्रभृत आयपुरा या श्रिय कामयत, या आयपुत्रसमागम
प्राप्तिनी तथा महाप्रतिश्रयने वर्तितव्यम् ।

न मम । न नन । न न ॥ वचनम् । मम पुनर्विधायनिगद
दृश्यं मुच्यते ।

उच्यते प्रापयत ॥ परिजन । यदेव्याणापयति । आय मणवक, एतदुपपा
दित स्वमिवायनकम् विदूषक । स्वस्ति इव । बहुफलमेतद्गत मयसु ॥
चेटी । न व कश्चिन् इ तव ॥ देवी । अ वपुत्र इतसावत् ॥ देवी । एत
दव्यामिषयत एतत्तुम् पुन सा गीह्ये अ वपुत्रमनुपपादयामि । अयपरि
आयपुत्रो यो श्रिय कामयत या अ वपुत्रसमागमप्राप्तिनी तथा महाप्रतिश्रयने
वर्तितव्यम् । उच्यते । अम्महे अथर्व । न ज्ञाने नि रिपरमस्या वयम् । मम

विद्वन्मन्त्र—*मन्त्रो विद्वन्मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम्* इति ।
 मन्त्रो वाचं इति विद्वन्मन्त्रो वाचं इति मन्त्रो वाचं इति ।

विद्वन्मन्त्र—*(मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम्)* इति ।
 मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् इति । (मन्त्रो वाचं पतिं, विद्वन्मन्त्रो वाचं इति ।)

दही—*इति मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम्* इति ।
 मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् इति ।

राजा—

दातुमिच्छति । मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् ।

मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् इति मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् ॥ १४ ॥

दही—*मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम्* इति ।
 मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् इति ।

मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् इति मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम्

मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् इति मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम्

मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् इति मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम्

मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम् इति मन्त्रो वाचं पतिं वसुधैव कुटुम्बकम्

राना—प्रिये, न सल्ल प्रसादितोऽसि यदि संप्रति विहाय गम्यते ।

देवी—अजउत्त, ण लद्धिदपु णो सपद णिममो । (इति सपरि जना निष्वास्ता ।)

उवशी—हेरा, पिअकलत्तो राएसी । न उण हिअअ णिवचेदु सकणोमि ।

त्रिलेखा—कंध त्विरासो णिवचीअदि ।

राजा—(आसनमुपहृत्य ।) वयस्य, न सल्ल दूर गता देवी ।

विदूषक —भण वीसद्धो ज मि वत्तुकामो । असाज्जो चि परिच्छिदिअ आतुरो त्रिअ वेज्जेण अइरेण मुक्को तत्तभव मोदीए ।

राना—अपि नामोर्वशी ।

उर्वशी—(आत्मगतम् ।) त्रिदैत्या भवे ।

राना—

गृह नृपुत्रशब्दमात्रमपि मे कात श्रुतौ पातये-

त्वथादेत्य शनै करोत्यल्लघृते कुर्वीत वा लोचने ।

१ आयपुत्र, न लङ्घितपुत्र सायत नियम ।

२ मन्त्रि, प्रियवचनो राजर्षि । न पुनहृदयं निवतयितु शक्नोमि ।

३ कंध त्विरासा निवत्यने ।

४ भग प्रियमो यन्मि वत्तुकाम । असाज्ज इति परिच्छिद्य आतुरा एव प्रेयनाविरण मुक्तमात्रमसा मरया ।

५ कनया न नृ ।

यथा न नृ सपरिजन प्रियवचनमत्रम् । आगच्छतपरित्रना, गच्छ मे ॥ ५४ ॥
 अ य पुत्र न लङ्घितपुत्र सायत नियम ॥ उवशी । मन्त्रि प्रियवचनो राजा ।
 न पुनहृदयं वत्तयितु शक्नोमि ॥ त्रिलेखा । कंध त्विरासो निवत्यने ॥ वि
 दूषक । म । त्रिअ र व ति वत्तुकाम । असाज्ज इति परिच्छिद्य आतुर इव
 बद्धव चिरणमुक्तमात्रमसा मरया ॥ अपि नामोर्वशी इति गृह नृपुत्र— इण
 नन्वमप्र वच्यमाणपुत्र इति श्लोकम् ॥ उर्वशी । आत्मगतम् । त्वथा भवे ।
 कन्मुक्तेवती एव परिमम प्रेयनामत्र इव इव त्रिदैत्यामन्वमा उपनम् ।

हर्म्य-स्निग्धवतीर्य साध्यमयगा मन्दायमानापला

दानीयेन पश्यात्पद चतुरसा राण्या मगोवातिवम् ॥१५॥

विप्रलेखा—हृला उचसि, इम दाव से मणोरह संपादेदि ।

उवद्री—(यगाभरतम् ।) 'कीटिमने दाव । (इति शृष्टेकापत्य राणे

लेखने संज्ञोक्तिः ।)

(विप्रलेखा विदूषक रीतिं लक्ष्मवति ।)

राना—(गर्भं वचिन्ता ।) राणे, १ एतु मारायणोरसंभवा

वरोर ।

विदूषक —वैध भवं अपगच्छदि ।

राजा—विमत्र ज्ञेयम् ।

अत्यतश्चमिष पुल्लै वलिर्न मम मात्रर्षं वररपार्त्तम् ।

तोष्युसिति तपारिरणेभ्य द्रुमेबांगुनि पुमुदम् ॥ १६ ॥

उर्वेगी—अम्भटे, यत्रोपपटिर्षं विअ मे हृष्युमल न राम

१ मति उर्वेति इमं तापदस्य मगोरर्षं संपादय ।

२ माहित्ये तावत् ।

३ वर्षं भवानवगत्यति ।

४ अम्भटे, यत्रोपपति तमिष म हृष्युमले न रामर्षं संवपनमुम् ।

मृदुतिवि । अति मम वि संभावनयम् । उर्वेति पूर्वक संव व । मरुति
मने कथा तथा वामने वल्लेह सुपुसस्यमात्रमपि मणोरहि मन्त्रमपि मरु
व । यत्रोपपति वल्लेह पुम इ । मणोरु मृदुतेऽपि दाम् हलापर । हलापर ।
एह । हलापरि यतिगा वता हलापर ॥ १५ ॥ विप्रलेखा । इति हलापर
इमं ताव ताव । यत्रोपपति । उर्वेद्री । व विभे ताव । मणोरहि मरु
इत्ये क्विप्ति र सं । मणोरु १५ मणोरु । विदूषक । मणोरु
मणोरु वि ॥ मणोरु वि । अत्यतश्चमिष-ये ताव ताव । मणोरु ताव
१ । मणोरु मणोरु । व वि । मणोरु । २ । मणोरु मणोरु
मणोरु पु म व । मणोरु । मणोरु मणोरु । मणोरु मणोरु
१२—मणोरु मणोरु । मणोरु । मणोरु मणोरु । मणोरु मणोरु
मणोरु मणोरु । मणोरु । मणोरु मणोरु । मणोरु मणोरु । मणोरु
उर्वेद्री । मणोरु । मणोरु । मणोरु मणोरु । मणोरु मणोरु ।

स्याद्दि अवणेदुम् । (इति सुप्रतिभागी नगुपो हत्यापानीय समाप्तः
सिद्धिः ।)

(राजा हत्याभ्यां पृथीला परित्रतयति ।)

उर्वशी—(कथञ्चिदुपगत्य ।) जेदुं जेदु महाराओ ।

चित्रलेखा—मुह दे वयस्स ।

राजा—नचेतदुपपन्नम् ।

उर्वशी—हैला, देवीए दिण्णो महाराओ । अदो से प्पाय
वदी विअ सरीरसंगदाद्दि । मा खु म पुरोमाइणी ति समथेहि ।

विदूषक—कथ इह जेव तुम्हाण अत्यमिदो सूरु ।

राजा—(उर्वशीमवलोक्य ।)

देव्या दत्त इति यदि व्यापार भजसि मे शरीरेऽस्मिन् ।

प्रथम कस्यानुमते चोरितमयि मे त्वया हृदयम् ॥ १७ ॥

चित्रलेखा—वैअस्स, गिरतरा एसा । मम संपद विण्ण-
विअ सुणीअदु ।

राजा—अवहितोऽस्मि ।

१ जयतु जयतु महाराज ।

२ सुख ते वयस्य ।

३ सखि, देव्या दत्तो महाराज । अतोऽस्य प्रणयवतीव शरीरसंग-
तासि । मा खलु मा पुरोमागिनीति समर्थय ।

४ कथमत्रैव युवयोरस्तमित सूर ।

५ वयस्य निरुत्तरेषा । मम सांप्रत विज्ञापित श्रूयताम् ।

उर्वशी । जयतु जयतु महाराज ॥ चित्रलेखा । सुख ते वयस्य ॥ उर्वशी ।
सखि देव्या दत्तो महाराज । अतोऽस्य प्रणयवतीव शरीरसंगतासि ।
मा खलु मा पुरोमागिनीति समर्थय । दोरेकपुरोभागी इति हेम ॥
विदूषक । कथमत्रैव युवयोरस्तमित सूर । सूरसूर्वावर्मात्सिद्धादशात्म-
वाकरा इत्यमर । सुखो इति पाठेऽस्य ॥ देव्येति । व्यापारमात्रिणाचार-
म् ॥ १७ ॥ चित्रलेखा । वयस्य, निरुत्तरेषा । मम सांप्रत विज्ञापित श्रूय

चित्रलेखा—(समितम् ।) वैअस्सेण सगदा तुम मए पव्व जा चिदब्बा । (इति राजान प्रणम्य निष्काता ।)

विदूषक—दिट्ठिआं मणोरहसिद्धीए वट्ठदि भवम् ।

राजा—इमा तावन्मनोरथसिद्धिं पश्य ।

सामन्तमौलिमणिरञ्जितपादपीठ-

मेकातपत्रमवनेर्न तथा प्रभुत्वम् ।

अस्या सखे चरणयोरहमद्य कान्त

माज्ञाकरत्वमधिगम्य यथा कृतार्थं ॥ १९ ॥

उर्वशी—णैरियि मे वाआविह्वो अदो अवर मन्निदुम् ।

राजा—(उर्वशीं हस्तेनावलम्ब्य ।) अहो, अविस्मयमवर्धनमेतदि-
दानीमीप्सितलम्भानाम् । यत ।

पाशान एव शक्तिं मुच्यन्ति गात्र

बाणान्त एव मदनस्य मोनुकृता ।

१ वयम्भन मगता २ मयत्र पापिनया ।

२ दिष्टया मनोरथ उद्या उन्नत मवान् ।

३ नाति म वण्डिमता मणोरथ मययिनुम ।

वयम्भन मगता २ मयत्र पापिनया ॥ विदूषकः । इत्यथा मनोरथसिद्ध्या
वन्नत मवान् ॥ सामन्तमौलिमणिरञ्जितपादपीठम् । सामन्त आसीत् । सामन्त एव उर्वशी
इति विदूषकी । मौलिमणिरञ्जितपादपीठम् । इति उर्वशी । इत्यथ मदनम तवप्रथम इति
६४ । अवननुव इत्युक्त्वा मदनमन्वितमद्य प्र यत्प कृतार्थं म । अत्र चार्थं
एवमन्वितम् ३ १ ॥ इत्युक्त्वा । न मन्वित म वण्डिमता । तत्र मन्वितम् ३ ॥
इति मन्वितमन्वितो वन्वित इत्युक्त्वा मन्वितम् ३ ॥ इति । तत्र मन्वितम् ३ ॥

संरम्भरूपमिव सुन्दरि यद्यदासी-

स्वत्संगमेन मम तत्तदिवानुनीतम् ॥ २० ॥

उर्वशी—अवराद्वाग्निं चिरआरिआ महाराजस्य ।

राजा—सुन्दरि, मा गैवम् ।

यदेवोपात दु तात्सुख तद्रसनचरम् ।

निर्वाणाय तरच्छाया तप्तस्य हि विशेषत ॥ २१ ॥

विदूषक — भोदि, सेविता प्रदोपरमणीआ चन्द्रवादा । ता
समओ सु दे गेहप्रवेसस्य ।

राजा—तेन हि सरया मार्गमादेशय ।

विदूषक — दैदो इदो भोदी ।

(इति परित्रामणित् ।)

राजा—सुन्दरि, इयमिदानीं मे माधना ।

उर्वशी—कीरिती सा ।

१ अपराद्वाग्निं चिरआरिआ महाराजस्य ।

२ भरति, सेविता प्रदोपरमणीयाश्चन्द्रवादा । तत्समय खलु ते
गेहप्रवेशस्य ।

३ इत इतो भवती ।

४ कीरिती सा ।

रोपणादम् । अनुनीत इतसात्तरमिव ॥ २० ॥ उर्वशी । अवराद्वाग्निं चिर
आरिआ महाराजस्य ॥ यद्यद्यति । यदेव सुख दु खारपीडोत्तरसुरजन प्राप्त तद्र
सचत्तरं स्वादुतरं भवति । रवो राने तथा कीर्ये चिच्छादी पारदे इवे । रेतस्यासा
दने हेत्रि निर्दोषेऽगृहणायो ॥ इति ब्रजवादी । दि वत । तच्छायाविवाणाय
सुषाय । तप्तस्य विशेषतोऽतिपुष्पायत्यर्थ । निर्वाण निर्दोषो मोक्षे इति चि
च्छादी ॥ २१ ॥ विदूषक । भरति सेविता प्रदोपरमणीयाश्चन्द्रवादा । तत्स
मय खलु ते गेहप्रवेशस्य ॥ विदूषक । इत इतो भवती ॥ उर्वशी । की

राना—

अनधिगतमनोरथस्य पूर्वं
 शतगुणितेऽत्र गता मम त्रियामा ।
 यदि तु तव समागमे तथैव
 प्रसरति सुभ्रु सत्र वृत्ती मवेयम् ॥ २२ ॥
 (इति निष्क्रान्ता सर्वे ।)

तृतीयोऽङ्कः ।

दृगी सा ॥ अनधिगतेति । अनधिगतमनोरथस्य अत्रागतव समागमदुष्कानि
 लभ्यन्ते ॥ २२ ॥ इति धीमघायजूकप्रवरधीभिस्त्रेक रोपनामकमीनिहु
 लालकारधीरङ्गनायदीक्षितहुक्षिजपि दुवृ दपुरदरधीबालदृष्ण
 दीक्षिताङ्गजरङ्गनायविरचिताया विष्णुमोर्वशीप्रकाशिकायां तृती
 याद्वीमेय ॥

चतुर्थोऽङ्क ।

(नेत्रभ्ये सहस्रम्यन्विप्रलेखको प्रादेशिकवासिनिवा ।)

विभ्रमदिविभ्रोभविमणा सहिगद्विभा द्याटला समुल्लवह ।
 गूरवरपमविभ्रतिभ्रतामरगे सरपगच्छहे ॥ १ ॥

(ततः प्रविशति सहस्रमया विप्रलेखा च ।)

विप्रलेखा—(प्रवेशान्तरे विप्रलेखा । भाऽपलोचन ।)

१ विद्यमयीविद्यामयिमा। सलीमला ज्वाणुणा समुल्लपति ।
 सुवररप विवमिमतामरगे सरोरगीगह ॥

सम या भविष्यत्तस्यसाहाय्यवदन्त्या इत्यादि ।

विप्रलेखनात्प्रविप्रलेखाभिर् ततः ॥

सहस्रम्यान्विप्रलेखकोरशरीरसूत्रयोः प्रवेशानुबन्धादादिगिरिवासिना लीहिएवदि
 पति—विभ्रवर्दीति । विद्यमानविद्योगविमना सलीमलिन अत्रुजा समुल्ल
 पति । गूरवरपरिविक्रिततामरगी सरीररोगाह ॥ सली सल '९ वा । इदीर
 र् इदुनभंगाः सहस्रम्यापैना सिद्धता वाग रोगगोवदिष्टा विप्रलेख मित
 लीवर्यः । सली सहस्रम्या इति सली विप्रलेखा बहली यदी इति च । इविपर
 र्बरींमतविद्यारणसरोरस्यवदन्त्या च वा सु अनेतरशीरद्विमिति सुभं ली
 रगत इति सलीविरोधनपति । आदिगिरिकावश्यमाह अरत — अद्यत्त ली
 लीन साभारदविभ्रुषिना । आदिगिरिकावश्यमाह अरत — अद्यत्त ली
 प्रवेश एदीतस्या निवेत्त । सायाअय । तदस्य चरिहते — परत्त वारु कल
 दीर अद्यपरदीय रोटुत । अह परदी तदु लीं इदपद्यदुके अरत । इति
 इरापदेलधेचुर्बवाके अद्यपर एत्त विभ्रुषिना सवलीवर्यः । निःप १ अरदी
 व— सलतामदीरुता को च सतुत्तु लीं अे निरत्त । तदु नदीमि कटुदी
 लदुभं विभ्रुषीदु । इति । सलवराणस प्रदु र्दर अरत वदु ए स म
 रि ति । एकोलपुदीवकलीएक व दीहृत्तदी मियत्त अरतअरव । अ हेदुवमया
 अरतव इति इदपद्य र ९ । द्वियन्विपया सिःरिअल्लगावदति । इ
 र् १ र् इतिगिरिदीरु र् इत्यनेवन विवद र् दि र् अरत्त वदीवर्यदी । र् इत्य
 लीवर र् इदिव इदीर्य बदीवर्ये च । तदु न वदु र् व अरत —
 तुत्त सता च अरत्त व र्दुदीय च्चुविना । र्दी वरतत्त र्दु दीर र्दी
 ल्दीदीवदीरु र्दु र्दी । अदीदी वदी र्दी वदी दी दी इद
 रिपरीकेश्चर १ अरत्त र्दी सलत्तु अरत्त अरत्तुदु । इत्त र्दु

सैह्ररिदुक्कालिद्धअ सगरअग्नि सिणिद्धअम् ।

वाहोमगिअणअणअ तम्मइ हसीजुअरुअम् ॥ २ ॥

सहजन्या—(सखेदम् ।) सैहि चितलेहे, मियाअमाणसनउरु
सणा दे मुहच्छाआ हिअअस्म अमत्यद सूचेदि । ता फहेहि मे
अणिभिदिकारण जेण दे समाणदुक्खा होमि ।

चित्रलेखा—सैहि, अच्छरावापारपज्जाएण तत्रमअदो सुज्जस
उपट्टाणे वट्ठी पिअसदीए मिणा न्निअ उक्कण्ठिदहि ।

सहजन्या—सैहि, जाणामि यो अण्णोण्णगद प्पेमम् । तदो
वदो ।

१ महचगीदु खालीठ सरावरे सिग्घम् ।

वाप्यापवगितनयन ताभ्यति हसीजुगल्म् ॥

२ सुद्धि चित्रलेखे, म्यावमानसतपत्रहृष्या ते मुमुच्छाया इदव
म्यामस्यता सूचयति । तत्रयव मेऽनिवृत्तिकारण येन ते समाणदु खा
भवन्ति ।

३ सुद्धि, अम्मरावापारपवापण तत्रमयत सूयसोपम्याने वतमाना
त्रियसस्या विना वत्तदुक्कणित्तामि ।

४ सुद्धि तान म पुत्रय । वायमन वम । ततमन ।

सुद्धा मन्त्राद्विपरिहा मना ॥ हेवा सुद्धा मरुणा सुग्गा उड्डिकेन पु ॥ इति ।
हृषीकेशान्य नय मरीच वि । वने । न महअरीति । सहचगीदु खालीठ
सरावरे । २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

चित्रलेखा—तद्दो इनेषु दिवसेषु को ण्यो वृषतो वददिति
प्यणिधानद्विदाप् मए अच्चाद्विद उरल्लम् ।

सहजया—सैदि, कीरिसं त ।

चित्रलेखा—(उत्तरम् ।) उर्वरी विज राजसिं लच्छीतणाद
नेष्दिअ अमषेषु णिदिदकञ्जयुरं वेणससिद्दरदेसं गधमादनवण
विहरिदु गदा ।

सहजया—(उत्तरम् ।) सैदि, सो संभोगो जो सारिसेषु
पदेमेषु । तद्दो तद्दो ।

चित्रलेखा—तद्दो तदि म दाहणीतीरे सिक्कापवतेदि कीर
माणा उदभवती णाम विजाहरदारिआ तेण राजसिणा बिरे
णिज्जाइदेवि वदुअ बुविदा मे निअसही उ वती ।

१ तत एतेषु दिवसेषु को ण्यो वृषतो वर्तन इति प्रणिधानसिद्धया
मयात्पादितगुणस्थम् ।

२ सदि, कीरिसं तम् ।

३ उर्वरी विज राजसिं लच्छीतणाद्ये सुदीर्घमात्रेषु निहितवापयुं
बैलागशिखरोदो गधमादनवण विहर्तुं गता ।

४ सदि स संभोगो यन्माहातु पदेषु । ततस्तत् ।

५ ततस्तत्र मन्दादिनीतिर सिक्कापवतीः कीरमानोदयवती णाम
विजाहरदारिका तेन राजसिंणा बिरे णिधानेति वृषा बुविण मे
विषमकपुर्वी ।

चित्रलेखे को ण्यो वृषतो वर्तन इति प्रणिधानसिद्धया मयात्पादितगुणस्थम् ।
अथ हित तु उर्वरापेषु व दद मदे इति प्रणिधानम् । सहजया ।
सदि कीरिसं तम् ॥ चित्रलेखा । उर्वरी विज राजसिं लच्छीतणाद
नेष्दिअ अमषेषु णिदिदकञ्जयुरं वेणससिद्दरदेसं गधमादनवण
विहरिदु गदा । सहजया । सैदि, सो संभोगो जो सारिसेषु
पदेमेषु । तद्दो तद्दो । चित्रलेखा । तद्दो तदि म दाहणीतीरे
सिक्कापवतेदि कीरमाणा उदभवती णाम विजाहरदारिका तेण
राजसिंणा बिरे णिज्जाइदेवि वदुअ बुविदा मे निअसही उ वती ।

सहज्या—असह्या खु सा । दूरारूढो अ से पणमो ।
ता मनिदव्वदा एत्थ बलवदी । तदो तदो ।

चित्रलेखा—तदो भत्तुणो अणुणअ अप्पडिबज्जमाणा गुरुमा-
वसंमूढहिअआ तिसुमरिददेवदाणिअमा अम्मजाजणपरिहरणिअ
कुमारवण पनिट्टा । पवेसाणन्तर अ काणणोवन्तवत्तिल्लामावेण
परिणद से रूवम् ।

सहज्या—(सशोऽम् ।) सैवथा णत्थि विहिणो अलङ्घणीअ
णाम । जेण तारिसस्स अण्णारिसो एव पलिणामो सबुत्तो । तदो
तदो ।

चित्रलेखा—तदो सो वि तस्सि एव्व काणणे पिअदम
अण्णेसअन्तो उम्मचीमूदो इदो उव्वसी तदो उव्वसी ति कदुअ

१ असह्या खु सा । दूरारूढश्चास्या प्रणय । तद्भ्रमितव्यतात्र
बलवती । ततस्तत ।

२ ततो भर्तुःपुनयमप्रतिपद्यमाना गुरुशापसमूहदया विस्मृतदेवतानि
यमा स्त्रीजनपरिहरणीय कुमारवत प्रविष्टा । प्रवेशानन्तर च काननोशान्त
वर्तितताभावेन परिणतमस्या रूपम् ।

३ सवथा नास्ति विधेरलङ्घनीय नाम । येन तादृशम्यायादृश एव
परिणाम सहृत् । ततस्तत ।

४ तत मोऽपि तस्मिन्नेव कानने प्रियतमामन्विष्यधुमचीमूत
इत उवसी तत उवसीत कृत्वाहोरात्रमतिवाहयति । अनेन पुन

रात्रार्या विर नि य तस्ति कृत्वा कुपिता म प्रियससुपुईक्षी । ति यातावन्नेत्रिता ॥
सहज्या—असह्या खु सा । दूरारूढश्चास्या प्रणय । तद्भ्रमितव्यतात्र बलवती ।
ततस्तत ॥ चित्रलेखा । ततो भर्तुःपुनयमप्रतिपद्यमाना गुरुशापसमूहदया
विस्मृतदेवतानि यमा स्त्रीजनपरिहरणीय कुमारवत प्रविष्टा । प्रवेशानन्तर च कान-
नाया तत्र तस्यताभावेन परिणतमस्या रूपम् । अत्रतिपद्यमाना मोऽपि तस्मिन्नेव
कानने प्रियतमामन्विष्यधुमचीमूत इत उवसी तत उवसीत कृत्वाहोरात्रमतिवाहयति । अनेन पुन
रात्रार्या विर नि य तस्ति कृत्वा कुपिता म प्रियससुपुईक्षी । ति यातावन्नेत्रिता ॥
सहज्या—सवथा नास्ति विधेरलङ्घनीय नाम । येन तादृशम्यायादृश एव
परिणाम सहृत् । ततस्तत ॥ चित्रलेखा । तत सोऽपि तस्मिन्नेव कानने प्रिय

अहोरत्त अदिवाहेदि । (नमोऽवलोक्य ।) इमिणा टण णिचिदाण
पि उक्कण्ठाकारिणा मेहोदण्ण अप्पदीआरो मयिम्मदि चि त्थेमि ।

(अनन्तरे जम्मत्तिहा ।)

सहचरीदु खालिद्धअ सरवरअग्नि सिणिद्धअम् ।

अविरल्वाहजलोलभ तम्मद्द हसीजुअल्म् ॥ ३ ॥

सहजन्या—सैहि, अलि कोवि समागमोवाओ ।

चिप्रलेखा—गौरीचरणराजमभव संतममणि वज्रिअ पुदो से
समागमोवाओ ।

सहजन्या—णं तारिता आविदिविरोसा चिरं दुक्कगमारणो

त्रिभूतागामपुष्पकण्ठाकारिणा मेधोदयेनाप्रतीकारो मधिप्यतीति तर्कयामि ।

१ सहचरीदु खालिद्ध सरवर अग्निम् ।

अविरल्वाहजलोलभ तम्मदि हसीजुअल्म् ॥

२ सभि, अलि कोवि समागमोवाओ ।

३ गौरीचरणराजमभव संतममणि वज्रविधा पुदो-सा समा
गमोवाओ ।

४ न तात्ता आहुविशेषाच्चिरं दुक्कगमारो मयि । तद्वरये

तन्ममिवा-पुष्पमतीभूत इत्यर्थे । तत्र च खलीरिद्धअ होरत्तमयिवाहयति । अत्रे
न पुनत्रिभूतागामपुष्पकण्ठाकारिणा । धोदयेनाप्रतीकारो मधिप्यतीति तर्कयामि ॥
अनन्तरे जम्मत्तिहाति । जम्म' वा ली/विन्द । तथा चह सरल —
उह दो ॥ सहचरीदुखालिद्ध । सरलोऽप्यव यत्र पुदो । रामो गो मुने मुक्ति ल
वामव ॥ इति । एतदर्थेव वाम अ भा वति न इत्यम् । मुद कुंकरिणा
पूर्वक-पुष्पकण्ठाकारिणा न इति भीमद्वय लेखनाना पुन सरलान् इत्येव वदन्ति
सहचरीदुखालिद्धअ अत्रोक्तेव इत्य- ३ अ-विरल्वाहजलोलभ इत्यु-क्तेमि
॥ इति ३ सहजन्या । ४ अ-अलि कोवि समागमोवाओ इति प्रलेखा ।
१ च ३ न वरा ३३३ वरति न कुलो-सा समागमोवाओ । सहजन्या
न तात्ता ३ इति वदन् ५ न अहो- इत्यव ३ इत्यु-क्तेमि

होन्ति । ता अथस्सं कोवि अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ
 भविस्सदि ति तकेमि । (शाची िग मिलोचय ।) ता एहि । उदआदि-
 वस्स भअपदो मुज्जम्म उवट्ठाण करेम् ।

(अनन्तरे सगङ्गधारा ।)

चिंतादुग्मिअमाणसिआ सहअरिदंसणत्तलसिआ ।

विअमिअकमलमनोहरए विहरइ हंसी सरवरए ॥ ४ ॥

(इति शिष्कात्ते ।)

प्रवेशक ।

(नेवध्वे पुष्करवध प्रावशिषयाडिसिष्ठा ।)

गैरण गइदगादो विअत्रिरहुम्माअपअजिअत्रिआरो ।

विगइ तएवुमुमन्निमलअगुसिअणिअदइपङ्गमारो ॥ ५ ॥

४ उ-अनुमदुग्मिअमिलभूव समागमणयो भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि

१ वि अदुग्ममणसिआ सहअरिदंसणत्तलसिआ ।

विहं अकम मनहर इहं अ हंसी सरवर ॥

२ अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय ।

विगइ तएवुमुमन्निमलअगुसिअणिअदइपङ्गमारो ।

५- अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि

६- अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि

७- अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि

८- अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि
 अणुगदगिमिषमूओ समागमोराओ भवि यतीति अकपय । तददि

(सप्तः अविद्याकाशबद्धमय भोग्यादी राजा ।)

राजा—(सवीर्यम् ।) आ तुग मग रक्ष , तिष्ठ तिष्ठ । अ
मियतमागादाय मन्त्रिणि । (मिन्त्रियम् ।) हन्त, हन्तहि मन्त्रिणम्
शुत्पत्य आर्षैर्गामिभिर्यति । (साय पृष्टीया हन्तुं य वन । अन्तर्गते द्विपत्ने
वया मिन्त्रो-वप्येवम् ।)

द्विभ्रआदिअपिअदुवमभो वारवण् पुदपवमभो ।

वाहोयगिअणअणभो सग्गह हंमजुमाणभो ॥ ६ ॥

(विभाष्य सव रणम्) वधम् ।

मवजलधर संमद्धोऽर्थ म हागिशाधर

सुरधुगिर्व द्वाहृष्टं म गाम दारासणम् ।

अयमपि पदुधारासारी म बाणपरम्परा

व मन्त्रिभ्यधिमिथा विगुजिवा गम भोर्देरी ॥ ७ ॥

(इति मूर्च्छिता वसति । पुनर्द्विपत्निव दोषाव निवृत्तम् ।)

गैह जाणिअ मिअलोअणि गितीअर कोट्ट हरेह ।

जाव पु णवणदिगामग्नि धाराहक धरिसह ॥ ८ ॥

१ हवपादितमिय दु म शतोपरे धुगवह ।

म्याभण्पवर्वा गतमदमलाग्नि हंसदुषा ॥

२ मदा हान एग ीवमं गिन् धर कोऽर्द्ध हानि ।

द वल मवतद्विपक्यदन्तो धागाधरो वर्येण ।

विततव्युधि अत्रेदमभर । केदलः से देह मे । १२३ हवम्य कोरेव
दका लु ल निरेवण्ट— अअहति । इदवर्ग ' दुष्ट कोरेव
दल । अत्र पदव मन्त्रवद वद मन्त्रवद मन्त्र म मन्त्र मन्त्रवद मन्त्र
दल वरिध वर वरेड हव ५३ वधमम मन्त्रवद मन्त्रिणम्
वन्तरी अ पदव ' १२३ मवजलधर हनि कोरेव ' इत्यन्ते
दहल हवम । इत्यन् मन्त्र वर । मन्त्र व मन्त्र व मन्त्र व मन्त्र
मिन्त्रोवम अन्तर्गुमन्त्रो ह मन्त्र मन्त्र मन्त्र मन्त्र मन्त्र
हन्तहि ह—हन्तुं अहति मन्त्र ह ह मन्त्र मन्त्र मन्त्र
हन्तुं मन्त्र मन्त्र मन्त्र मन्त्र मन्त्र मन्त्र मन्त्र मन्त्र मन्त्र

(इति सकृदण विचिन्त्य ।) क नु खलु रमोरूर्गात्ता स्यात् ।

तिष्ठेत्कोपवशात्प्रभावपिहिता दीर्घं न सा कुप्यति
स्वर्गायोत्पतिता भवेत्ययि पुनर्भावाद्द्रमस्या मन ।

तां हर्तुं विबुधद्विषोऽपि हि न मे शक्ता पुरोवर्तिनी

सा चात्यन्तमगोचर नयनयोर्थातेति कोऽप्य विधि ॥ ९ ॥

(इति द्विपदिक्रया दिशोऽवलोक्य साक्षम् ।) अये, परावृत्तभागवेद्याना दु स
दु खानुबन्धि । कुन ।

अयमेकपदे तथा वियोग

प्रियया चोपनत मुदु सही मे ।

नववारिधरोदयादहोभि-

र्भवितव्यं च निरातपत्वरम्यै ॥ १० ॥

(अनन्तरे चचरी ।)

✓ जलहर सहरएहु कोपमिआढतओ

अविरलधारासारदिशामुहकतओ ।

१ जलधर सहरात्र कोपमाज्ञप्त

अविरलधारामारदिशामुखकान्तः ।

वपति तावन्मृगलोचनामुवशां कोऽपि राभसा हरतीति मया निश्चयेन ज्ञातम् ।
वपणोत्तरं तु ज उदविधयत्केन नाता क वा गता मत्प्राणत्रिया किमिदानीं करोमि
मादभाग्य इति । इति कापि सकृदण विचिन्त्ययुत्तरचूर्णकासगति । मद् कोइ
इति च मया को पि इत्यथ ज्ञा ॥ ॥ निष्ठुत्ति । प्रभावपिहिता निर
स्करिष्यां त्वयाप्रभावणाच्छ्रमा । स्वगायत स्वग प्रात गन्तुमत्यर्थ । विधि प्र
कार ॥ ९ ॥ अयमिति । एकपदे । तत्तमकपदे तुल्ये सद्य सपदि च स्युतम्
इति हलायुध ॥ ९ ॥ अनन्तर इति । चचरीसहो गीतिविशेष । यदुक्तम्—
हृतमभ्युत्थ समाश्रिता पठति जमभराक्षरी यदि । प्रतिमण्डकतासकेन वा हृत
मभ्या प्रथमा हि चचरी ॥ सोमा वा प्रतिमण्डक । उध्यान्तितालो लोकऽसा
रास इत्यभिधीयत ॥ इति ॥ मय प्रत्याह—जलहरेति । जलधर सहरात्र को
पमाज्ञप्त अविरलधारासारदिशामुखकान्तः । ए भद् पृथ्वी भ्रमयति प्रियां प्रेक्षित्वे
तदा यथात्करिष्यति तस्यैषद्विष्ये ॥ ए इति संबोधन एवमर्थे वा । सहर एहु कोपम्

ए मह पुदवि भ्रमन्ते जह रिभ वेकिमहिमि

तच्छे ज जु करीदति से गु लहीहिमि ॥ ११ ॥

(विदम् १) इया खलु मया मनस संतापहृदिस्त्र्येदपते । यदा मुन
योऽप्येव व्याहरति 'साम्ना कालस्य कारणम्' इति । तत्किमहं
जल्धरसमय न मत्यादिशामि ।

(अनन्तरे षष्ठी ।)

गेधुम्माहममहुमरगीर्षदि

ब्रह्मन्तेदि परहुअत्तरेदि ।

पसरिअपवणु वेत्तिअपत्तवणिअरु

सुल्लिअविदिपआरेर्हि णसह कप्पअरु ॥ १२ ॥

(इति श्रुत्वा १) अथवा न मत्यादिशामि यत्राहुरेण्यैरेव विद्वैगम
राजोपचार संवति । कश्चिद्व ।

विद्युत्तैमाकनकरचिरं धीवितान ममाभं

व्याधूपगते निबुलतरमिर्मञ्जरीचामराणि ।

ए मह पृथ्वी भ्रमन्त्यदि रियां पट्टिष्ये

तरा यद्यन्तरिष्यी तत्तस्मदिष्ये ॥

२ गन्धा मान्तिमपुकरगीते

वाषमाने पम्भृतूर्ध्वे ।

मग्नतपवनान्तां पपत्तवनिकर

मुन्तिरित्तिसिधमकोनृत्वाणि क पत्तक ॥

विषयः न म् । एतद्गुणं विमं मं क्षणं जननात्पुट्टः सा कुर्विष्यते । इति वा ।

मं न ज ह रात्रं न क न । मयापि यं न गगनं ॥ ११ ॥ पव्यात्ति

। विमं निरावगमि । न । न । नि । इति । न । नि । न । म । यम । न । क । न । न ।

। म । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न ।

। न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न ।

। न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न ।

। न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न ।

। न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न । न ।

धर्मच्छेदङ्गुतरगिरो वदिनो नीलकण्ठा

धारासारोपनयनपरा नैगमाश्चाम्बुवाहा ॥ १३ ॥

(पुनश्चत्ती ।) भवतु । निमेव परिच्छदच्छाघया । यावदस्मिन्कानने ता
प्रियामन्वेपयामि ।

(पाठस्यान्त भिन्नक ।)

दह्यारहिओ अहिअ दुहिओ

विरहाणुगओ परिमन्थरओ ।

गिरिकाणणए कुमुमुज्जए

गअजूहवई तह झीणगई ॥ १४ ॥

(अनन्तरे द्विपदिकया परिकन्यावलोक्य च सहपम् ।) हन्त हन्त, व्यव-
सितस्य मे संदीपनमिव सवृत्तम् । कुत ।

१ दयितारहितोऽधिक दु खितो

विरहाणुगत परिमन्थर ।

गिरिकानने कुमुमुज्जले

गजयूथपतिमखा क्षीणगति ॥

निर्वैतसाकारैर्द्विजलापरनामभिद्धमनिने । निवृत्तम् निचोले स्थानिवुलो हिब
लदम् । निमाल्येऽप्यग्रं प्रोम् इति विश्वलोचन । धर्मच्छेदङ्गुतोऽन्वयमयना
शात् । प्रावृद्धप्रवृत्तखिल्यं । धर्म स्यात्प्रो न कृष्णस्वेदत्रयऽपि च इति
विश्वलोचन । धारासारो बर्षप्रसर । एत धारा रूप सारं धन तद्गतयनपरा । नैगमा
वगिर । धारा स्यात्तवपणे सकृते । अत्र च धरा पङ्क । इव चयत्स्थगनेपथ
कं इति विश्वलोचन । आमारम्भ प्रसरण धा ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥
१३ ॥ पाठस्यान्ते भिन्नक इति । या । वायवरी चर । एते न
। भिन्नको रागविशेष । तथा चाह भरत — पद्मप्रथमिद्धोऽप्या भिन्नको म
बहु । पद्मप्रहाङ्गो मन्यासो माद्रसोऽतोऽप्यवा भवेत् ॥ पद्माणिम् ॥
१४ ॥ इति सदाकृति । प्रमत्तारियुनो जनतीरे पद्म दूत रथ ॥ तिनस्य पद्मिमे
यामे प्रयोज्य सोमदैवत ॥ इति ॥ गजायत्तया सावस्थासाह—दह्यारहिओ
इति । दयितारहितो अधिक दु खितो विरहाणुगत परिमन्थर । गिरिकानने कुमुमु
ज्जले गजयूथपतिमखा क्षीणगति ॥ प्रमत्तारियुनो जनाहार । गजयूथपतिरक्षीणोऽप्या

(अथर्ववेद सूक्त १)

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो
 दुर्गायै शिवोऽस्य कृष्णवर्णः ।
 शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो
 अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

२३ ३३

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो
 अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥
 शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो
 अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो
 अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो
 अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो

अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो
 अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो

अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो

अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो

अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

शिवोऽस्य कृष्णवर्णः शिवो

अथर्ववेदो भगवद् गद् शिवो ॥ २३ ॥

(एतदेव नर्तिका बलन्तिकयोपपन्नं जनुभ्यां स्थिता ।) भवति,

एवो कामिनो भदनदृतिमुदाहरन्ति
मानावमहनिपुण स्वममोपमम् ।

तामानय प्रियतमां मम वा समीप

मां वा नयातु कलमापिणि यत्र काता ॥ २५ ॥

(कामकेन किञ्चिद्गिता । आकाशे ।) रिगाह भवती । कथं स्वामे-
वनुरक्तं विहाय गतेति । शृणोतु भवती ।

कुपिता नु न कोपकारणं

सकृदप्यात्मगतं स्मराम्यहम् ।

प्रभुता रमणेषु योषितां

नहि भावस्वलितान्यपेक्षते ॥ २६ ॥

(सचेभममुपविश्य अनन्तरं जनु यां स्थिता कुपिता इति पठिता विलोक्य च ।)

कथं कथाविच्छेदकारिणी स्वकार्य एव व्यासत्ता ।

महदपि परदुःखं शीतलं सम्मगाहु

मणयमगणयित्वा यममावद्वृतस्य ।

अधरनिव मदाधा पातुमेषा मवृता

फलमभिनवपाकं राजजम्बूद्वुमस्य ॥ २७ ॥

वा । परच्छेते परदुःखं इत्यर्थेनोपपन्नं बलुहमतस्याम बोधावहम् । मदा मधुरं
पुष्ट इत्येव परम् । मधुना पुष्करसेन परमन्वन्तं पुष्टे इत्यर्थं । मधुरता वासो पुष्टि
वा मधा बलत इति वा ॥ २४ ॥ चलन्ति कथयन्ति । बलन्ति परं शक्तिरिति ।
तथा च सेगीतराजकरे— बलन्ति वा लघुपत्रं स्वादिता मन्देवता । सेव्यतां
समदेहायां एवारे वाग्नोपिता ॥ इति ॥ श्यामिति । मन्वस्य मन्मथस्य
वृत्तिमुदाहरति बहनि । इति इती च इति का इति कथयित्वा मणि ॥ २५ ॥
यामकेन किञ्चिद्गित्येति । बमः पापवित्परापरा देवी संख नरि
राय । मधुपम्— पुष्टेन शिरसा मधु वापेन बहिनः च । लुगमद ई बरम
वापेत्थसावरोदने ॥ इति ॥ आकाश इति । किं कथयित्वा इत्येति विनाश
वर्ति इति । मू देवद्वुमस्य यत्तस्य र काम मणि मू ॥ इति दानवदनी ।
कुपितेति । जनुयुक्ते । किं कथं । रमणेषु शिषु मणि । कौपीं जनु मधु व
भावरसविनाशनिप्र दारति । ने म् उरनेकडि । अभिन दन्त्यदकाभादे
ल कुपितेति विमुक्तस्य कथय इति मर ॥ २६ ॥ महदपि इति । लोका
मि महदपि परमिय दुःखं कथं इति इत्येति इत्येति लामदह ।

१०० ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 १०१ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 १०२ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 १०३ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

१०४ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 १०५ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 १०६ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 १०७ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 १०८ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 १०९ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

११० ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

१११ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 ११२ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 ११३ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

११४ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

११५ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

११६ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

११७ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

(उपनिषत्) सर्वथा मदीयानां भाग्यविपर्ययाणामयं प्रभाव ।
यावदन्यमवकाशमवगाहिव्ये । (पिरिचया परिक्रम्यावशेषे च ।) अये,

इद रणद्धि मा पद्ममत्त कणितपद्दम् ।

मया दष्टाधरं तस्या समीकारमिवाननम् ॥ ४० ॥

इतो गन्त्यानुष्ठयो मा भूदित्यस्मिन्नपि कमलसेविनि अमरे प्रणय
करिव्ये ।

(अस्मात्तरे अधश्चिचतुष्टयः ।)

एकत्रयवर्धितगुणरमेरसे ।

सरे हस्युभाजो कीदृश कामरसे ॥ ४१ ॥

१ एकत्रयवर्धितगुणरमेरसे ।

सरणि हस्युभा जीदृशि कामरसे ॥

श्रीः पृथ्विस्थितिनिश्चायस्वान् तन गीरता मयनीलनम् । विधुरे निरहिते । भावो
ऽभिप्राय । प्रकृतिरराशुया वाताभिप्राय । वाता प्रकृतिरता उदत्त स्वात् इति
प्रियाणी ॥ ११ ॥ इदमिति । रणद्धि अमे पातु न प्रयच्छति । कणितं वादा
यमाना पदपत्र प्रमता । सीरकार कृशानिच्यप्रकृदत्तपत्रनात्रनिततद्दानुकरणम्
॥ ४ ॥ अधश्चिचतुष्टय इति । न पावतापरनामक संस्थानविनेपोऽधश्च
रलक । स च द्विवारे इतनाधश्चिचतुष्टय इत्युच्यते । लक्षणम्— अस्तेव ये
करणयोरतरे स्थापदहृत्तम् । विदितिमात्रमथवा न पावने लुच्यते ॥ इति । अ
स्तेवैति प्रकृतसंस्थानस्यैव । अथमथ पापचतुष्टय इत्याहु । कमलसेविनि अ
मरे प्रणय करिव्य इत्युच्यमाने तरे इष्ट हसं वर्णयति—एककामेति । सरं इति
पदविहीना वा पाठः । एकत्रयवर्धितगुणरमेरसे । सरणि हस्युभा जीदृशि कामरसे
न ॥ कामाग्निनिवेनेत्यर्थः । यद्वा उपादादिनामव न अमरेव हस्युभा वर्णयति
एकति । अथवा हस्युच्यते वा स्थापदहृत्तम्—एकति । एकत्रयवर्धितगुणरमेर
से । अरेण हस्युभा नावकीदृशि कामरसेन ॥ कामरसे रणे । अग्निनिवेतो अग्निभेताहरेण
सरेण सिद्ध इति धाप । एककामेण गुणपत्राधत्तम् । प्रियाविरहेण उ भाव । गुह
तर प्रेमरसो मन्थताहरो हस्युभा नावकीदृशि । प्रियावैश्यामपि न करोतीत्यर्थः ।
यद्वा । हस्युभाजो इ यकमव पम् । कुसुमसायकसावकाशितम् प्रियाविच्छद
चित्तप्रमा हस्युभा जीदृशीनि विरधाकनेऽपि तु कथमपि जीदृशेणमपि न करोती
ति भाव । इधुष्टने इति धापु । नियतसरे इति पाठान्तरे कामरसेन कामाग्नि

(चतुरस्रक्रेणोपेलाषठि बद्धा ।)

मधुकर मदिराक्ष्या दस तस्या मवृत्ति
वरतनुरथ वामौ नैव दृष्टा त्वया मे ।

यदि सुरभिमवाप्स्यस्तन्मुखोच्छ्वासगध
तव रतिरमविष्यत्पुण्डरीके निमलिन् ॥ ४२ ॥

(इति द्विपञ्चम्या परिक्रम्यावलोमय च ।) अये, करिणसहायो नागा-
धिराजो नीपम्क धनिपण्णस्त्रिष्ठति । यावदेन गच्छामि ।

(कृटिका ।)

करिणीनिरहसतानिमजो ।

(मन्दपरी ।)

कौणजे ग बुद्धअमहुअम् ॥ ४३ ॥

(अतोऽन्तरे विद्येक्य ।) अथना न तावदयमुनमर्षणकाल ।

अयमचिरोद्गतपल्लवमुपनीत मियनमाप्रदन्नेन ।

अभिलेडु तावदासवसुरभिरस शलकामहम् ॥ ४४ ॥

१ करिणीनिरहसतानिमजो ।

२ कानन ग गङ्गामुक्तम् ॥

यद्यन । उपलब्धुम इति गद्य । यत्न व्यतिरेक्यन्ततन योऽप्य गीति । कामसुखेन
युगपदुत्थात्तगुणनममम । मय्य क न न तु न न न न न न न न न न न न ।
पम्पम्प मर क न न न इ शम्पु प्रथमानुत्तर शशुन लिङ्गवचनमनम्
इत्यपि हसवन्तापुष्पता । ४२ ॥ ४३ ॥ चतुरस्रक्रेणिति । मध्यान्तरिगणननु
रसकम । यदुक्तम्— नद्यावन्ध्याशोसा । १२२ गङ्गाम् । अ २ चतुरी
स्य न न म इवकालि ४२४ ४३ । मत्त ३४५
शालकामहया चतुरस्रक्रेण नम् । न १ १ ४२ १ ४ १ ४ ॥
गङ्गान्यापत्तनाम्—करिणीति । करिणी शरद्वनानि । कनन गङ्गाद्वन
मधुकर । पुष्पा । ४२४ गङ्गाद्वन मय दन इति व । गङ्गा अमलीति
द्वन । गङ्गा मय प । १ ४२४ न न न न इति दमप ४ ॥ ४३ ॥ अय
मिति । अयम् इति न न न न । उपलब्धुममामम् । अयम् इति भाग्य दपत् ।
तावदरी । अयम् इति मम् । ४२४ गङ्गाद्वनानि । ४२४ ४३ । अयम् इति मय
इति भाग्य । गङ्गा नद्याव । मत्त ४२४ ४३ । मय दप ४३ इति मय

(स्वानवेनावलोक्य ।) अवे, वृताहारक संवृत्त । भवतु । समीपमस्य गत्या पृच्छामि ।

(अनन्तरे षष्ठी ।)

देह पैं पुच्छिमि आअक्महि गअवर एतत्त्वेद मीरौदान ऐडित्त
 लन्तिअपहारे नासिअतरवर ।
 दूरनिणिज्जिअससहरकती
 दिही विअ पैं समुह्वन्ती ॥ ४५ ॥

(पन्द्रह पुरत उपपन्न ।)

मदकल्पपुरतिशक्तिकला गजपूष्य पृथिकाशकल्पेती ।
 स्त्रियौवना म्बिता ते दूरालोकं सुस्वालोका ॥ ४६ ॥
 (सदृशकल्प ।) अहह, अनेन प्रियोपलब्धिप्रसिन्ना मद्रस्फुण्डगर्जि
 तेन ममाधसिनोऽसि । साधर्म्याद्भ्रूयसी मे स्वयि प्रीति ।
 मामाहु पृथिवीमृतामधिपतिं नागाधिरापो मया-
 नन्मुच्छिन्नपुत्रपुत्रि भवतो दान ममाप्यर्षिषु ।

१ अह त्या पृच्छामि आचम्य गजवर
 लन्तिप्रहारेण नाशिततरवर ।
 दूरनिनिर्जिताशधरवान्ति
 र्हेण प्रिया स्वया समुह्व यान्ती ॥

॥४५॥ इत्यानत्रेनति । स्वानकमालापविनेय । तथा चामाणीदूरत — स्वानक
 सद्रूपं स्वात्पृथग्भूतविदारिकम् इति । तन्निष्ठि प्रकृतात्पथित्यर्थं ॥ गज प्रति
 प्रियाप्रसूतिं पृच्छति—अहर्षं इति । अहर्षं परं तां वा पृच्छामि आचम्य गजवर
 लन्तिप्रहारेण नाशिततरवर । दूरनिनिर्जिताशधरवान्तिर्हेण प्रिया स्वया समुह्व
 यान्ती ॥ दूरमन्त निनिर्जिता पराजिता आडात्कलातिशयनिष्कलहतादियुत
 मुखेनति शेष । अशलाकृष्णकान्तियया । अशधरेत्यनेन पूर्णचद्रता सोलसे ॥४५॥
 मदकल्पति । मदेन कलो मधुराज्यकथाद् । कल्पे मधुराज्यकथादे जी । इति
 लोचन । मुवतिगणिकेलेत्यनेन मुवतीनां तारकात्मम् । अथिकलयनेन च निष्कल
 इत्या सोलसे । स्त्रियौवनात्तु देवतात्वादेव ॥४६॥ साधर्म्यात्समानधर्मत्वाद् ।
 तदेवाह—मामाहुरिति । विज्ञेयेण उच्छिन्ना न भवतीत्यमुच्छिन्ना पृथ्वी म

स्त्रीरत्नेषु ममोर्वशी प्रियतमा यूथे तवेय वशा

सर्वं मामनु ते प्रियाविरहजा त्व तु व्यया मानुम् ॥ ४७ ॥

सुखमास्ता भवान् (द्विपङ्क्त्या परिक्रम्यावलोक्य च ।) अये, अय
मसौ सुरभिक्षदरो नाम निशेपरमणीय सानुमान् । प्रियश्चायमप्स
रस्ताम् । अपि नाम सुतनुरस्योपत्यकायामुपलभ्येत । (परिक्रम्याव
लोक्य च ।) कथमघ्नार । मयतु निद्युत्पकादोनावलोकयामि ।
कथ मदीयैर्दुरितपरिणामैर्भेधोदयोऽपि शतहृदाशून्य सवृत्त ।
तथापि शिलोच्चयमेनमपृष्ट्वा न निवर्निष्ये ।

(अनन्तरे सगिहक ।)

पसरिअस्तरसुरदारिअमेइणि वणगहणे अनिचहु ।

परिमप्पद् पेच्छह लीणो णिअकज्जुअ कोउ ॥ ४८ ॥

१ प्रसूतस्तरसुरदारितभेदिनिर्वनगहनेऽविचर ।

परिमपति पश्यत स्त्रीनो निजकार्योमुत्त कोऽ ॥

हृदी प्रवृत्तिरात्रो यस्मिन्मत् । पक्षे प्रवृत्तिरुत्तमो यस्य । 'दान गजमदे हागे
इत्युभयत्र त्रिकाली । वणा करिणी । वणा योषामुतावभ्याश्रीपुत्रीकरिणीभ्य
वि इति लोचन ॥ ४७ ॥ अनन्तरे सगिहकेति । नीतिविशेषे सगिहका ।
यत्नम्— पयायण जनस्तिवद्वृतमुक्त धुत टिर । धीरागदुम्भनात्रेण विवदा
सगिहकामना ॥ इति । कुम्भनालय— कामवाणद्वयायत्र अथय दमन परम् ।
दावराणा लपुत्रको विदुषाधरतो भवन् । दरिरामो लपुत्रदुहुतो लपुधिरामवा
न् ॥ इति च । यथा— तत तत तत त्रिभ्यै से त त्रिभ्यै से त य ॥ सगिहका

• • • • • ४ । • ८ । । • ।

एवमेव वा । प्रश्न च भगवत्प्रकरणे — मन्वी गणसन्ध्याया मन्वी इतिप्रारिणा ।
धृता हास्यकृतारणा वर्धमभिसुभव ॥ इति वराहस्यारणाह— पसरि
एति । प्रसूतस्तरसुरदारितभेदिनिर्वनगहनविषय । पश्यति पश्यत स्त्रीनो
निजकार्योमुत्त ॥ अविचले धीरे । वनगहने स्त्रीनोऽपि निजकार्योमुत्त ।
एवमेव वा । वराहस्यारणाह— पसरिपटीवराणा भवति । प्रसूतस्तरसुरेण कदा
कुम्भनालय भूयदारणम् । सुमुद्रया पीडित कोपवणाः पृथ्वीदारण कर्तव्येति
वा । वराहस्यारणाह— वा । पश्ये धीरे कीदाय वनगहन स्त्रीन विषयमा
अवस्थापरिजकार्योमुत्त भवति । प्रसूतस्तरसुरेण कदा कदा इति भूयसा

अपि वनागमकयमुदातरा
 अयं पर्यन्तं वयसु संनता ।
 हृदयमङ्गपरिमहामङ्गला

शृणुतिन्व विप्रवर्गी तव ॥ ४९ ॥

वयं तुल्यगाम्ये । शब्दे विप्रवर्गी शृणोति । भवतु । समी
 पमस्य तांशु शृणोति ।

(अनन्तरे अर्थः ।)

वेदित्वाभ्यामङ्गिन्मङ्गिन्मर
 बहुविधकुमुदविरममेह ।
 विनमस्योऽङ्गीतमनोहर

दशगावहि महु विममम गदिहर ॥ ५० ॥

(अर्थः शोभायाश्चिद्विद्वत् ।)

तयं विभूतां तांशु सदाशुदरी ।
 रागा रम्ये वना तेऽस्मिन्मया विरहिता रव्या ॥ ५१ ॥

१ इति विप्रवर्गी निमन्त्रिभर
 बहुविधकुमुदविरममेह ।
 विनमस्योऽङ्गीतमनोहर
 दशगावहि महु विममम गदिहर ॥

एतन्न अ करोति । वयसु—मादृशतादात्म्यवचनम् । यद्वा तिलोचयद्दान
 प्रदत्ता म्परा एत वराह वयसु—वयसु इति ॥ ४८ ॥ पर्यन्तं—अ
 र्थात् । अपि प्रथम । कोश भुक्तानाम् इत्यमरः । पर्यन्तवचनं यतु । पर्य
 न्त्याहृदये मन्था पर्यन्तवचनोपि इति छोचन । निमन्त्रोपेयं तिलोचनं वा ।
 इति एव निमन्त्रं स्थापितवरे हृदयरोधगो इति छ ॥ ४९ ॥ पर्यन्तं प्रति प्रा
 र्थवत्—वदित्वाभ्यामङ्गिन्मङ्गिन्मर बहुविधकुमुदविर
 ममेह । विनमस्योऽङ्गीतमनोहर दशगावहि महु विममम गदिहर ॥ इति कश्चि
 द्वात् । निमन्त्रोपेयं निमन्त्रं । निमन्त्रोपेयं प्राहृते पूर्वनिवातानियमादिभर
 निरन्तरे विषयम् । यद्वा निमन्त्रोपेयं पदम् । निमन्त्रोपेयं शोचरात्तमेहम् ।
 दशगावहि इत्येवार्थं वेत्ती । निमन्त्रोपेयं इत्यपि कश्चित्पाठः ॥ ५ ॥ इत्ये
 व इति भूतामिति । अत्र प्रथमावयवसौत्तरत्वेन योजितम् । त्रिगताश्च वीर्य

(तेन बुद्धिबिवाग्ने चपरी १)

पुंयदिमापत्तादयवार्तेदुग्ममवाहओ

मदभने पचद सन्धिभै जग्निदिणादओ ।

दमादक्राहृदुदुमवभामरगु

व रिमभराउलवमपवमलवभापरगु ।

पलागतिद्वन्द्विअदयदिणाताउ

ओपधरद दमदिग स्त्रयिगु पवपदभाउ ॥ ५४ ॥

१ पुंदिवावनादतवागो जेनवाहु

बैषान्-न्यागि मग्नि ते ज विरिवाधः ।

दमादक्राहृदुदुमवभामरगु

व रिमभराउलवमपवमलवभापरगु ।

पलागतिद्वन्द्विअदयदिणाताउ

ओपधरद दमदिग स्त्रयिगु पवपदभाउ ॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

(चरित्रकयोपमृत्तं अनुम्यां स्थित्वा ।)

त्वयि निन्दरते प्रियवाग्नि
 प्रणयमङ्गपगङ्गुम्बचेतम ।
 कमपरायलव मम पश्यसि
 त्यजनि मामिनि दास्यन्त यत ॥ ५५ ॥

कथं तूष्णीमेवास्ते । अथवा परमार्थतः मरिदिय नोर्वागा ।
 अथवा कथं पुनरवममपहाय समुद्राभिसारिणी भवेत् । अनिर्दे-
 प्राप्याणि श्रेयासि । भवतु । तमेवोद्देशं गच्छामि, यत्र मे नयनयो
 सा मुनयना तिस्रोहिता । (परिक्रम्यावलोक्य च ।) इमं तावत्प्रियाप्रवृ-
 त्तये सारङ्गमासीनमभ्यथये ।

अभिनवकुसुमस्तवन्तितम्बरस्य परिमरे
 मदकलकोक्त्रिकून्तितमधुपञ्जकारमनोदरे ।
 नन्दनविषिने निजकरिणीविरहानलेन सततो
 विचरति गनाधिपतिरैरावतनामा ॥ ५६ ॥

(गलितक । जादुभ्यां स्थित्वा ।)

कृष्णसारच्छनिर्यास्य दृश्यते काननश्रिया ।
 नवशप्पावलोकनाय कटाक्षं द्वय पातित ॥ ५७ ॥

मयकाल ॥ वेद्यया सञ्चिन्तय यदुद्देशितमापातरस्तेन दम्भो हन्तनालो यत स ।
 हृद्यदतोत्पन्नं प्राहृते पूर्वनिधानानियमं हस्तदस्तति विधयम् । आरथरद भवनरतीति
 वा । इतिविपुस्तुल्यार्थे देशी ॥ ५४ ॥ त्रयीति । निन्दरतनिन्तरां सकृद्वि-
 त्तस्य । प्रियवाग्नि प्रियभाषणरस्य । प्रणयस्य जीतभङ्गात्पराशुम्ब चनोत्त-
 करणस्य ॥ ५५ ॥ एरावतान्यातयह—अभिनवेति । एतावन्वयं यत
 शिष्टं वने भ्रमणं विरहातिशयं दोषयति ॥ ५६ ॥ सञ्चिन्तयौ नाट्यसिद्धौ ॥
 कृष्णसारैति । कृष्णसारं कृष्णमृगसदृच्छिनीमिदम्य । पद्मे कृष्णे य एतरो
 उपादस्य कनीनिद्या तच्छिविस्मिन् । अतिशयान इत्यर्थः । एतौ बालकृष्ण पश्य

(चर्चरी ।)

सुरमुन्दरि जहणभरालस पीणुतुङ्गघणत्यणि

धिरनोव्वण तणुमरीरि हसगह ।

गअणुज्जलनाणणे मिअणोअणि भमते

दिट्ठी सइ तहविरहसमुदन्तरे उचारहि मइ ॥ ५८ ॥

(उपसृष्टाण्डि बद्धा ।) हहो हरिणीपते,

अपि दृष्टवानसि मम प्रियां धने

कथयामि ते तदुपलक्षणं शृणु ।

शृणुलोचना सदृचरी यथैव ते

सुभगा तथैव खलु सापि वीक्ष्यते ॥ ५९ ॥

कथमनादृत्य मद्बचनं फलत्राभिमुखं म्वित । सर्वथोपपद्यते
परिमवाप्सद् विधिप्रिपर्यय । यावदयमवकाशमवगाहिये । (परि
कम्यावलोक्य च ।) हत, दृष्टमुपलक्षणं तस्या मार्गस्य ।

रक्तवदम्ब सोऽयं प्रियया धर्मान्तशसि वस्येदम् ।

वुसुममसमप्रवेसरविषममपि वृत्र शिराभरणम् ॥ ६० ॥

१ सुरमुन्दरी जघनभरालसा पीणोतुङ्गघनस्तनी

धिरनोव्वणा तणुमरीरा हसगणि ।

गगनोअणुव्वानने मृगलोचना भ्रमती

एषा स्वया तद्विरहसमुदात्तरादुच्चारय माम् ॥

इति त्रिकाण्णी ॥ ५७ ॥ मृगमनुमुद्—सुरमुन्दरी इति । सुरमुन्दरी जघन
भरालसा पीणोतुङ्गघनस्तनी धिरनोव्वणा तणुमरीरा हसगणि । गगनोअणुव्वानने
मृगलोचना भ्रमती इत्यादिना तद्विरहसमुदात्तरादुच्चारय माम् ॥ धिरनोव्वणाये
सुरमुन्दरी इत्यु । एषा एव योपपद्यते अथ मप्रिया वा भ्रमती यदि स्वया
इत्यादिना तद्विरहसमुदात्तरादुच्चारय माम् । तद्विरहसमुदात्तरादुच्चारय
माम् । गगनोअणुव्वानने मृगलोचना भ्रमती इत्यादिना तद्विरहसमुदात्तरादुच्चारय
माम् । तद्विरहसमुदात्तरादुच्चारय माम् ॥ ५८ ॥ उपपद्यते । अपि
प्रभ । तदुपलक्षणं तस्याधिहम् ॥ ५९ ॥ रक्तवदम्ब इति । रक्तवदम्ब

(निषधे ।)

वत्स, गृह्यतां गृह्यताम् ।

संगमनीयो मणिरिह शैलमुठाचरणरागयोनिरयम् ।

जावइति धार्यमाण संगममाशु मियजनेन ॥ ६४ ॥

राना—(अर्धमवलोक्य) को मामनुशास्ति । (विशेष्ये) कथं
भगवान्मृगराजधारी । भगवन्, अनुगृहीतोऽहममुनीपदेशेन ।
(कणिमादाय) हहो संगममणे,

तया त्रियुत्तस्य निमग्नमध्यया

भविष्यसि त्व यदि संगमाय मे ।

तत करिष्यामि भवन्तमात्मन

शिखामणिं पालमिवेन्दुमीधर ॥ ६५ ॥

(परिष्कम्बावलोक्य च) अये, किं नु खलु कुसुमरहितामपि लतामिमा
पद्मता मया रतिरपन्म्यने । अथवा स्थाने मम मनो रमते ।
इयं हि—

तन्नी मेपजलार्द्रपल्लवतया धौतापरैवाशुभि

शून्येवामरणै स्फालविरहाद्विभ्रान्तपुष्पोद्गमा ।

चिन्तामौनमिषास्थिता मधुलिहा शब्दैर्विना लक्ष्यते

चण्डी मामवधूय पादपतित जातानुतापेव सा ॥ ६६ ॥

यावदस्मां मियानुच्चारिष्या लताया परिष्वङ्गमणयी भ्रमामि ।

लैए पेवस्व विष्णु हिअए भ्रमामि

जइ त्रिहिजोएण पुणि तहिं पाविमि ।

१ लते प्रेक्षस्व विना हृदयेन भ्रमामि

यदि विधियोगेन पुनस्ता प्राप्स्यामि ।

लताहृदयस्पर्शादप्यहोर्ध्वविरहितायां गुणधैर्यतायाम् । अभूत्तत्र कल्पद्रुपि
लम् ॥ ६१ ॥ संगमनीय इति । संगमनीयतायाः भावइति करोति ॥ ६४ ॥ तयति ।
निमग्नमप्यपानिस्तुमाहलमया ॥ ६५ ॥ तस्वीरिति । चण्डी ध्येयता । चण्डी तु
पापैस्तो हिंसापेन बोधितो इति भावन ॥ ६६ ॥ लतां प्रपद्ये—लए पेवस्व इति ।

तत्किं नु सलु शिलाभेदगत नितान्तरक्तमिदमबलोक्यते ।

प्रमालेपी नाय हरिहतगन्धानिषत्तव

स्फुलिङ्ग स्यादमेर्गहनमभिवृष्ट पुनरिदम् ।

अरे रक्ताशोकस्तवकममरागो मणिरय

यमुद्धतुं पूषा व्यवसित इवालम्बिकत्र ॥ ६१ ॥

मवतु । आदास्ये तावत् । (मन्त्रा नात्यति ।)

पेङ्गिणियद्दामाद्मओ वादाउल्लिभगभओ ।

गभवद् गल्पे दुहिअओ परिममद् म्यामिभवभगओ ॥ ६२ ॥

(शिल्पिकयोग्येय दृष्टिवाग्गतम् ।)

मन्दारपुपैरधिवामिताया

यस्या गिम्वायामयमर्षणीय ।

सेव प्रिया सन्धि दुष्टमा मे

मैवेनमग्रार्हृतं करोमि ॥ ६३ ॥

(इत्युत्तरति ।)

१ मन्त्रा नात्यति ।

२ मन्त्रा नात्यति ।

मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६० ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६१ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६२ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६३ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६४ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६५ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६६ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६७ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६८ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ६९ ॥
 मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । मन्त्रा नात्यति । ॥ ७० ॥

(विन्धे ।)

बन्ध, गृह्यतां गृह्यताम् ।

संगमनीयो मगिरिह रौलमुताचरणरागयोनिरयम् ।

आश्रयति धार्यमाणं संगमनापु मियज्जोन ॥ ६४ ॥

राजा—(कर्णमवलोक्य) को मामनुशास्ति । (विद्योष्य) कथं

भगवान्मृगाराजधारी । भगवन्, अनुगृहीतोऽष्टममुनोपदेशेन ।
(मगिरिह) ह्यो संगममणे,

तथा विपुक्तस्य तिमममध्यया

भविष्यन्ति त्व यदि संगमाय मे ।

तत करिष्यामि मबन्तमात्मन

सिम्बामणि बालमिवेन्दुमीधर ॥ ६५ ॥

(परिचर्यमवलोक्य) अये, किं नु सत्तु क्षुमुमरहितामपि स्तमितामा
पश्यता मया रनिरपन्म्यने । अथवा म्याने मम मनो रमते ।

इय हि—

तन्वी मयत्रन्नाद्रपलवनया धौताधरेवाशुभि

गुन्येवाभाणै स्वकान्विरहाडिघान्तपुण्योद्रमा ।

चि नामैतमिवास्मिना मधुत्रिणा शलैर्वेना लक्ष्यते

चर्णी मामवधुय पन्पानन जालानुन पेद सा ॥ ६६ ॥

मावन्म्य विद्यानुक रण्या लवाया पारधरङ्गमणयी भ्रमाणि ।

येष पक्व त्रिणु ह्रजन् भ्रमाण

नर जगन्गण पुमि तर्हि पावमि ।

१ न पक्ष्म २ न ह त ३ भ्रमाणि

४ शिवागण पनम प म्यामि ।

५ न ६ न ७ न ८ न ९ न १० न ११ न १२ न १३ न १४ न १५ न १६ न १७ न १८ न १९ न २० न

२१ न २२ न २३ न २४ न २५ न २६ न २७ न २८ न २९ न ३० न ३१ न ३२ न ३३ न ३४ न ३५ न ३६ न ३७ न ३८ न ३९ न ४० न ४१ न ४२ न ४३ न ४४ न ४५ न ४६ न ४७ न ४८ न ४९ न ५० न ५१ न ५२ न ५३ न ५४ न ५५ न ५६ न ५७ न ५८ न ५९ न ६० न ६१ न ६२ न ६३ न ६४ न ६५ न ६६ न ६७ न ६८ न ६९ न ७० न ७१ न ७२ न ७३ न ७४ न ७५ न ७६ न ७७ न ७८ न ७९ न ८० न ८१ न ८२ न ८३ न ८४ न ८५ न ८६ न ८७ न ८८ न ८९ न ९० न ९१ न ९२ न ९३ न ९४ न ९५ न ९६ न ९७ न ९८ न ९९ न १०० न

ता रण्णे विष्णु करिमि णिञ्जन्ती

पुण णइ मेहइ ताह कअन्ती ॥ ६७ ॥

(इति चत्वरिक्रयोपसृज्य सतामात्तिवृत्तिः । ततस्तरीयस्थानमाक्रम्यैव प्रविशेर्वशी ।)

राजा—(निमीळितासु स्पृष्ट्वा ज्ञादित्वा ।) अये, उर्वशीगात्रम्प-
शादिव निर्वृत मे हृदयम् । पुनरस्ति विश्वास । कुत ।

समर्थये यत्प्रथम प्रिया प्रति

क्षणेन तन्मे परिवर्ततेऽन्यथा ।

अतो विनिद्रे साहसा विलोचने

करोमि न स्पर्शविभावितप्रिय ॥ ६८ ॥

(गनेशमोक्ष चतुर्थी ।) कथं सत्यमेवोर्वशी । (इति मूर्च्छित्य पठति ।)

उर्वशी—समस्तसदु समस्तसदु महाराओ ।

राजा—(संज्ञं लभ्या ।) प्रिये, अद्य जीवितम् ।

त्वद्वियोगोद्भवे चण्डि मया तमसि मज्जता ।

दिश्या प्रत्युपगच्छासि चेतनेव गतामुना ॥ ६९ ॥

उर्वशी—भेरिसदु मरिसदु महाराओ । ज मए कोववसं गदाए
अवत्थत्तरं पाविदो महाराओ ।

तदारण्येन विना करामि निष्कान्ति

पुनर्न प्रवेशयामि तां कृपानाम् ॥

१ समाश्रयितु समाश्रयितु महाराज ।

२ मथयतु मथयतु महाराज । यन्मया कोववसं गतयावत्त्वात्तरं
प्राप्तो महाराज ।

उक्तं प्रपञ्च विना हृदयं अन्तर्नि यत् विधियाम्यन् पुनस्तु कृपायामि । महाराजेन
विना कथमि निष्कान्ति पुनर्न प्रवेशयामि तां कृपानाम् । राजपदं ही इति
पठ्य दाहयतु ताम् । निम्नं प्राग्निवस्थां किरायां यथा क्रातया । तामरायन
विना कथम । इदानीं तरण्यद्भुद्भु र्निष्वासयामि पुनर्न प्रवेशयामि । अन्त्येतरव
नामयामि । इदानीं तद्विद्वेषं वीर्यद्विद्वेषमिद्वेषं । इदानीं तद्विद्वेषं
वस्तु भवेति वा । यद्वा इत्यन्त्येतरवमिद्वेषं इति । पुनरारण्येनैव
प्रवेशयामि । अथवा अन्त्येतरव इत्यन्त्येतरव इत्यन्त्येतरवम् । अन्त्ये
व इत्यन्त्येतरव इत्यन्त्येतरव इत्यन्त्येतरवम् । अन्त्येतरवम् ।
अन्त्येतरवम् । अन्त्येतरवम् । अन्त्येतरवम् । अन्त्येतरवम् ।

राजा—नाहं प्रसादयितव्यस्त्वया । त्वदर्शनेन प्रसन्नो मे
समाधातरात्मा । तत्कथय कथमियन्त काल मया विरहिता
स्वितासि ।

(अनन्तरे वर्धते ।)

मोरी परहुम हस रहज्ज
अलि गअ पञ्चअ सरिअ कुरज्जम् ।
सुग्गह कारणे रण्ण भमत्ते
को ण हु पुच्छिअ मह रोअग्गे ॥ ७० ॥

उर्वशी—अन्तकरणपञ्चकली विदुषुत्ततो महाराभो ।

राजा—मिये, अन्त करणमिति न तस्त्ववगच्छामि ।

उर्वशी—सुगाडु महाराभो । पुरा भगवता महासेणेण सा-

१ मयूरः परभृदसो रसाहोऽ

लिंगजः पर्वत सरिकुम्भ ।

तव कारणनारण्य भ्रमता

को न खट्ट पृथो मया हृदता ॥

२ अन्त करणप्रत्यक्षीकृतवृत्तान्तो महाराज ।

३ श्यामु महाराज । पुरा भगवता महामतेन गयत्र कुमा

वमया कोरकश गत्य बन्धु मरु म सुय ५ ६—
मोरा परहुपति । मयूर परवट चरु ५ म सति कु ५
व कारणनारण्य भ्रमता को न खट्ट पृथो मया हृदता ॥
गट हस हृदह विदुषमपञ्चकली ६ ६ ६ ६ उर्वशी । म वरु
पक्षीकृतवृत्तान्तो महाराज । पुरा भगवता महामतेन गयत्र कुमा
हासनेन साह कुमात्र रहीत मकुषा मया हृदयवच्छासा
त । मया हृदयवच्छासासाहृति हृदयवच्छासासाहृति ६ ६ ६ ६

ता रण्णे विष्णु करिमि निम्भती

पुण णइ मेहइ ताह कअती ॥ ६७ ॥

(इति चपरिक्रमोपसृज्य छत्तामाठिहति । तत्तस्यैवस्थानमऋष्यैव प्रविशेदती ।)

राना—(निमीळिताह स्पर्शं ताडयित्वा ।) अये, उर्रंशीगात्रस्प-
र्शादिव निर्वृत मे हृदयम् । पुनरस्ति निश्वास । बुत ।

समर्थेये यत्प्रथम प्रियां प्रति

क्षणेन तमे परिवर्ततेऽप्यथा ।

अतो निनिद्रे साहसा निम्बोचने

करोमि न स्पर्शविभावितमिय ॥ ६८ ॥

(नन्दमोक्ष चतुरो ।) कथं सत्यमेवोचशी । (इति पूर्णोक्तं चतुरो ।)

उर्रंशी—समस्तमदु समस्तमदु महाराओ ।

राना—(छंष्टां शब्दा ।) प्रिये, अय जीवितम् ।

त्वद्वियोगोद्भवे चञ्चि मया तपसि मञ्जना ।

दिश्या प्रत्युपस्थासि तेनैव गतायुना ॥ ६९ ॥

उर्रंशी—मैरिमदु मरिमदु महाराओ । मं मए कोवचमं गदाए
अवत्थ तं पात्रिदो महाराओ ।

तदुपपन्न रिता कृशमि निश्वाति

पुनर्न प्रपणयामि न इव ताम् ।

१ ममाश्चित्तं यत्तु अस्मिन् मया च ।

२ मययतु मययतु मया च । यम्पदा कौपयतु मयययययययय
३ रिता मया च ।

७३ इति तत्र हृदयतः प्रथमं श्लोकं यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि

रिना कृशमि निश्वाति पुनर्न प्रपणयामि न इव ताम् । यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि

७४ यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि

७५ यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि

७६ यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि

७७ यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि

७८ यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि

७९ यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि यत्तु न पुनरपि

राजा—नाहं मसादयित्स्मस्त्वया । त्वदर्शनेन मस्यो मे
समाह्वानतरात्मा । तत्राप्य कथमिदन्तं फल मया विरहिता
म्वितासि ।

(अन्तरे चर्चते ।)

मोहा परदुःख हस रहस्र

अलि गम पवम सारिण कुरङ्गम् ।

तुम्हाद् कारणे रण्य भमन्ते

को न तु पुच्छिम मह रोमन्ते ॥ ७० ॥

उर्वशी—अन्तकरणपक्षवस्त्री विदबुधन्तो महाराजो ।

राजा—प्रिये, अन्त करणमिति न सस्ववगच्छामि ।

उपशी—शुणानु महाराजो । पुरा भगवता महासेनेन सा-

१ मयूः परभृद्धसो रथाज्ञोऽ

स्त्रिगज पर्वत सारिकुरङ्ग ।

तत्र कारणनाम्न्य भ्रमता

को न अलु पृशे मया रुदता ॥

२ अन्त करणपक्षवस्त्रीवृत्तवृत्तान्तो महाराज ।

३ शृणानु महाराज । पुरा भगवता महामनेन शाश्वत कुमार

न मया कारणेन मनयावस्था । र २ ॥ ७० ॥ महाराज । अतिनामुपेक्षा प्रत्याह—
मोहा परदुःखेति । मयू २ ॥ ७० ॥ रथाज्ञोऽत्रिगजे परत सारिकुरङ्ग ।
१४ कारणनाम्न्य भ्रमता वा न अलु पृशे मया रुदता ॥ इत्ये विदहम इति
प्राग् इत्ये कथय विदहमथकवाक इत्यर्थे ॥ ७० ॥ उपशी । अन्त करण
न यथाह्वितवृत्ता ना महाराज । उपशी । शृणानु महाराज । पुरा भगवत
महाधनेन शाश्वत कुमारमेव गृहीत्वा अकुरुता तम मय मन्त्रकच्छोऽप्या
मिद । नमः २ यमनू । स्यान्तुति कच्छोऽप्याविध इति त्रिकाण्डी । इत्या च

ता एते विष्णु कर्तृ विष्णुकी

पुत्रा एव मेवद तां कथां ॥ ६७ ॥

(इति कथा चतुर्विंशत्यध्यायस्य समाप्तः । तत्रैवासीत्सर्वभूतानामात्मनोऽवस्था ।)

एतां—(विष्णुसहस्रनामस्य अन्तर्गताः कथाः) अतो, उक्तं विष्णुसहस्रनाम
न देव विष्णुं मे हृदयम् । पुत्राणि विष्णुता । पुत्र ।

तामिदं भगवतां विष्णुं यती

सौव त मे विष्णुं योग्यता ।

सतो विष्णुं साधुता विभोवो

ब्रह्मणे न शर्मणिभाति उच्यते ॥ ६८ ॥

(यः सर्वं लभते सः) इति मन्मथोक्तं ॥ (इति श्रीविष्णुसहस्रनामस्य अष्टमोऽध्यायः ।)

इति—(इति मन्मथस्य भगवतामृतं महासाधोः ।)

एतां—(इति कथाः) इति भगवती उच्यते ।

न पुत्राः पुत्रा इव भगवतामृते भवन्ति ।

(यः सर्वं लभते सः) इति मन्मथोक्तं ॥ ६९ ॥

इति मन्मथस्य भगवतामृतं महासाधोः ।

(इति श्रीविष्णुसहस्रनामस्य अष्टमोऽध्यायः ।)

॥ ६७ ॥

॥ ६८ ॥

॥ ६९ ॥

॥ ७० ॥

॥ ७१ ॥

॥ ७२ ॥

॥ ७३ ॥

॥ ७४ ॥

॥ ७५ ॥

॥ ७६ ॥

॥ ७७ ॥

॥ ७८ ॥

॥ ७९ ॥

॥ ८० ॥

॥ ८१ ॥

॥ ८२ ॥

॥ ८३ ॥

॥ ८४ ॥

॥ ८५ ॥

॥ ८६ ॥

॥ ८७ ॥

॥ ८८ ॥

॥ ८९ ॥

॥ ९० ॥

॥ ९१ ॥

॥ ९२ ॥

॥ ९३ ॥

॥ ९४ ॥

॥ ९५ ॥

॥ ९६ ॥

॥ ९७ ॥

॥ ९८ ॥

॥ ९९ ॥

॥ १०० ॥

राजा—नाहं मसादयितव्यस्त्वया । स्वदर्शनेन मत्सप्तो मे
सषाष्ठातरात्मा । तत्कथय कथमिमन्त काल मया विरहिता
स्तितासि ।

(मनन्तरे चर्षणी ।)

मोरी परहुज हस रहज

अलि गभ पवज सरिज कुरजम् ।

मुज्जह कारणे रण्य ममन्ते

को ण हु पुच्छिअ मइ रोअन्ते ॥ ७० ॥

उर्वशी—अन्तकरणपक्षकी विदबुधन्तो महाराजो ।

राजा—मिये, अन्त करणमिति न स्वस्ववगच्छामि ।

उर्वशी—मुणाडु महाराजो । पुरा भगवदा महासेणेण सा-

१ मयूरः परभृदसा रमाज्ञोऽ

शिंगज पर्वत सरिकुरज ।

तत्र कारणेनारण्यं भ्रमता

को न मल पृष्टो मया रुदता ॥

२ अन्त करणपक्षकीवृत्तवृत्तान्तो महाराज ।

३ मुणाडु महाराजः । पुरा भगवता महासेनेन साधनं कुमार

यन्मया क्षीयन्त गतमाश्रय ११७ पित्तमहाराज । साधनं मुनेन प्रत्याह—
मोरी परहुपति । मयूर परवृ ॥ १५ शोडशिका ॥ पर्वत सरिकुरज ।
१५ कारणेनारण्यं भ्रमता को न ख ॥ ७० ॥ मया ६ । १५ विद्वज्ज हसि
पाट हस कलहस विद्वज्जमथकवह इवर्षे ॥ ७० ॥ उर्वशी । अन्त करण
प्रक्षीयन्तवृत्त तो महाराज । उर्वशी । मुणाडु महाराज । पुरा भगवत
महासेनेन साधनं कुमारका पृष्टीता । अक ॥ १५ नम ग यमादनकच्छेऽभ्या
सित । जमशायमनूय स्यात्सुनि कण्डल्याविष हात विद्वज्ज । कृण च

उर्वशी—कथं मंगमणीभो अत्र मणी । अत्रो एत्र महाग
ण्य आच्छिदा जैव पदव्ययसि मनुष्या ।

राजा—(स्फुटं मणि वनिवदत् १)

गुरुरा विष्णुरिममिदं मणौ गणैर्गण्टिदिनाम् ।

श्रियमुद्धृति शुभं ते बाल्यापपरकवमन्म ॥ ७२ ॥

उर्वशी—विभवद, गद तो वपु बासो अमार्ण परदृष्टो
निगदाणम् । वदाह अगूरमति परिदिधो अमानम् । ना एदि ।
गच्छम् ।

(दागुल्लगाः १)

राजा—यदाह भवती ।

उर्वशी—कथं वधं गदाराभो गन्तुं ह्यदि ।

राजा—

अचिरमभाविनासितैः पतादि ता

गुरवामुंवाभिनवविश्वोमिना ।

गमितो गेलगमने विमानता

नय मां नयेत् समति पयोमुषा ॥ ७३ ॥

१ वधं मंगमणीभोऽर्धं मणिः । अत्र एत्र महाराजमणिर्गण्टिदिनाम्
पदव्ययसि मनुष्या ।

२ विदं वद इदाम्भु व न आवरोः इति मणिर्गण्टिदिनाम् । अत्र एत्र
मदिधुनि मनुष्यव आदम् । तदि । ७२ ७३ ।

३ अत्र वधं गदाराभो गन्तुं ह्यदि ।

वदाराणम् अतीवशीवरादि नि वद ७७१ ७७२ ७७३ । वध ७७४ ७७५
मणि । अत्र एत्र गद । ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ । वद
मनुष्यव आदम् इति मणिर्गण्टिदिनाम् । ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९०
७९१ । ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८०० ८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५
उर्वशी । अत्र वधं गदाराभो गन्तुं ह्यदि । ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२

सद कुमारवन्द गेण्डिअ अकलुमो णाम गणमादनकच्छो अज्जा-
सिदो । किदा अ स्थिदी ।

राजा—कीदशी ।

उर्वशी—जा किल इत्थिआ इम देसं आगमिस्सदि सौ
लदामापण परिणदा भविस्सदि । किदो अ सावान्तो गोरीचरणरा
भसंभव मणिं वञ्चिअ लदाभाय ण मुञ्चिस्सदि ति । तदो अइ
गुरसावसंमूहिअजा विस्सुमरिददेयदाणिअमा अह्मकाजणपरिहर
णीअं कुमारवण पविट्ठा । पनेसाणन्तरं अ काणणोरतवचिरुदा-
मापण परिणदं मे रूवम् ।

राजा—मिये, सर्वगुपपलम् ।

रतिरेदमुसमपि मां शयो या मन्यमे प्रवासगतम् ।

सा स्वमिहैतदवर्त्त कथं सद्देभाधिरप्रियोगम् ॥ ७१ ॥

इदं पैतघमाकथितं संगममिमिष पुारुपलब्धप्रभायमष्ठाभि ।
(रति मथि दधवती ।)

अन गृहिणा अकलुमो नाम गणमादनकच्छोऽध्यासिताः । कृता च
स्थितिः ।

१ वा छिउ भी इम दागमिभ्य । सा लताभावन परिणदा
भविथ्यति । कृतश्च शवान्तो गोरीचरणगणमभवं मणिं वञ्चयित्वा लताभावं
न मोक्षयन्ति । लतोऽहं गुणगणममूदहृदया विस्मृतदवताप्रियमा भीमवपरि
हृन्तीत्य कुमारवन्द प्रविष्टा । प्रसाणन्तरं च काणणोरतवचिरुदा
मापणं मे रूपम् ।

चित्तः । स्थितिः ११८ । उर्वशी । वा छिउ भी इदं राजमागमिष्वती म
लमादन वचिषया भविष्यति । कृता च शवान्तो वै गीचरणगणमभवं म मे वने
दित्वा च वा । वमपवती । लताऽहं गुणगणममूदहृदया विस्मृतदवता प्रियमा
भीमवपरिहृन्तीत्य कुमारवन्द प्रविष्टा । प्रसाणन्तरं च काणणोरतवचिरुदा
मापणं मे रूपम् । इति च ७१ । इति च ७१ । इति च ७१ । इति च ७१ ।

उर्वशी—कथं संगमणीओ अभ मणी । अदो एव महारा-
एण आलिङ्गिदा जैव एदवत्यन्दि संवुत्ता ।

राजा—(छलाटे मणि संनिवेशेण ।)

म्पुरता विच्छुरितमिद एगेण मणेर्ललाटनिहितस्य ।
श्रियमुद्धहति मुस ते बालातपरककमलस्य ॥ ७२ ॥

उर्वशी—पिभेवद, महन्तो वसु कालो अम्हार्णं पद्द्वानदो
निगदाणम् । कदाइ असुरस्सन्ति पक्किदिओ अम्हाणम् । ता एहि ।
गच्छन्ह ।

(इत्युत्थितः ।)

राजा—यदाह भवती ।

उर्वशी—अथ कथं महाराओ गन्तु इच्छदि ।

राजा—

अचिरप्रभाविलासितैः पताकिना
सुरकार्मुकाभिनवचित्रशोभिना ।
गमितेन खेळगमने विमानतां
नय मां नवेन वसतिं पयोमुत्ता ॥ ७३ ॥

१ कथं संगमणीयोऽयं मणिः । अत एव महाराजेनाङ्गिङ्गितैर्वैतदव-
स्थासि संवृत्ता ।

२ श्रियवद, महाखलु काल आवयो प्रतिष्ठानाभिगतयो । कदाचिद-
सुविष्यति प्रकृतय आवाम् । तदेहि । गच्छाव ।

३ अथ कथं महाराओ गन्तुमिच्छति ।

प्रकारकम् अनिर्वचनीयदृश्यमिति वाच्यं ॥ ७१ ॥ उर्वशी । कथं संगमणीयोऽयं
मणिः । अत एव महाराजेनाङ्गिङ्गितैर्वैतदवस्थासि संवृत्ता ॥ उर्वशी । श्रियवद
महाखलु काल आवयो प्रतिष्ठानाभिगतयो । कदाचिदसुविष्यति प्रकृतय आवाम् ।
तदेहि । गच्छाव । प्रतिष्ठानाङ्गिति प्रयागदूर्वेतीरस्थितं श्वेती संस्कारस्थानमस्ति ॥
उर्वशी । अथ कथं महाराओ गन्तुमिच्छति ॥ अचिरप्रभेति । हे श्वेतीरव

(चतुर्थी ।)

प्राक्सहचरीसगमो पुलकप्रसाहिष्यभङ्गमो ।
 सेच्छापचविमाणमो विहरइ हंसजुआणमो ॥ ७४ ॥

(इति सण्डधारया निष्कात्ती ।)

चतुर्थोऽङ्कः ।

१ प्राक्सहचरीसगमः पुलकप्रसाहिष्यः ।
 सेच्छापचविमाणो विहरति हंसजुवा ॥

मने अखिरप्रमा विद्युत्प्रकलिते वेद्यमता । हरकापुष्पमेवमिनर्षं मूलनं वि-
 त्रमादेश्व सेन शोभमानेन । 'आदेश्वयाध्वर्षयोधिप्रम्' इति त्रिकाण्डी । वि-
 मानत्वं प्रापितेन स्वभावेनेति शेष । मूलनेन मेघेन मां गृह प्रापय ॥ ७१ ॥
 इवाभ्यापदेशेनाह—प्रापियति । प्राक्सहचरीसगम पुलकप्रसाहिष्यः । से-
 च्छापचविमाणो विहरति हंसजुवा ॥ प्रसाहित भूपितम् । श्वेच्छयैव प्राप्ते वि-
 मानं वान येन । श्वेच्छया विहरतीत्यर्थः । यद्वा श्वेच्छया ईश्वरैच्छया प्राप्ते
 विद्युत्प्रो मान प्रियाशत्रादिभ्रनादिभ्रम्य उत्कर्षो येन । पदे अमित्तापोवनीतभ्यो
 मवान ॥ ७२ ॥ सण्डधारयेति । सण्डधारारुषां गीतिमुत्तमा निष्कात्ता
 धिकार्यः । तत्रलुग च पूर्वमुत्तम् ॥

विद्युनिर्विकमोर्वशाध्वनुर्षडह यथायति ।

निर्मिता रत्ननाथेन मन्त्रि संतोष्यतामिषम् ॥

इति धीमच्छिष्यचरमौनिकुलमौलिमण्डनरत्ननाथरीक्षितपु-
 क्षिप्रार्थात्तदृष्णाननुचनिरत्ननाथनिर्मितायां विक्रमोर्वशीयया
 शिक्षायां अतुषाहोमव ॥

पञ्चमोऽङ्कः ।

(तत्तु प्रविष्टि इत्ये मित्तरु १)

विदूषक — ही ही भो, दिष्टिमा चिरस्त कात्तस्त उन्वसी-
सदाभो तत्तमर्ष राभा नन्दनयणप्पमुहैसु पदेसेसु विहरिम पदि
णितुसो । पदिनिमि नभरं दाती सकञ्जाणुमासणेण पद्दिमण्डल
वणुरज्जमत्तो रज्ज करेदि । असंताणघण वज्जिभ मे ण किंवि
सोभणीअम् । अज्ज तिहिविसेसो ति मज्जवदीणं गङ्गाजगुणाण
संगमे देवीए सह विदाहिमेओ संपदं उवमारिभ उवविट्ठो । ता
जाव अन्नकरणीअमाणस्त अङ्गाणुत्तेवणमत्तभाई भादुओ विभ होमि ।
(इति परिक्रमति ।)

(निपथे ।)

दृष्टी दृष्टी । एसो तालवन्तपिधान निविसविभ जीअमाणो

१ ही ही भो, दिष्टिमा चिरस्त कात्तसोर्वशीसहायसप्रभयान्ताजा
नन्दनयणप्रमुखेषु पदेसेसु विदूष्य प्रतिनिवृत्त । प्रविश्य नगरमिदानी
स्वकायानुशासनेन प्रतिवृत्तेमण्डलमनुरज्जयन्त्यापं करोति । असतानाव
यत्प्रविरबास्य न किमपि शोचनीयम् । अथ तिपिक्किशेष इति मगनस्यो
गङ्गायमुनयो संगमे देव्या सह कृत्वाभिषेकं संप्रतमुपकायात्प्रविष्टः ।
तथावन्तविद्यमानस्याङ्गानुत्पन्नमात्यभागी ज्ञानेव भवामि ।

२ हा विष्ट हा भिष्ट । एष तालवन्तपिधान निविस्य नीयमा

इदानीं विदूषकमुच्यते। तत्रोपशान्तं तत्रोपशान्तं—तत्तु इति । उर्वशी
सहितराजागमनतो इष्ट ॥ विदूषक । ही ही भो इत्याद्यर्थे । दिष्टिमा चिरस्त
लात् । चिरस्तोत्पद्ययम् । उर्वशीसहायसप्रभयान्ताजा नन्दनयणप्रमुखेषु प्रो
मु विदूष्य प्रतिनिवृत्त । प्रविश्य नगरमिदानीं स्वकायानुशासनेन प्रकृतिमण्डल
मनुरज्जयन्त्यापं करोति । असतानाव यत्प्रविरबास्य न किमपि शोचनीयम् ।
तिपिक्किशेष इति मगनस्यो गङ्गायमुनयो संगमे देव्या सह कृत्वाभिषेकं स
मुपकायात्प्रविष्टः । अलङ्कृतमुपविष्ट इत्यपि पाठः । तथावन्तविद्यमाना
ङ्गानुत्पन्नमात्यभागी ज्ञानेव भवामि । तिपिक्किशेषो मगनस्यो । हा
दृष्टो विदूषकान् । उपकायामिति साम्प्रत्यर्थः । प्राकृते तिद्वचनमत
इत्यभिप्रायः उच्यते । पठितं इति पाठः तु मुष् एवार्थः । उपका
यामिका इति विदुः ॥ नपथ्य इति । धृतिद्वार्यमुच्यते। तिपिक्किशेषम् । त
कमुष्क प्रश्नः १६ ॥ १६ ॥ हा विष्ट एष तालवन्तपिधान निविस्य नीयमा

अच्छाराविरहिदेण मोलिरअणदाए योइदो मणी आमिससद्धिणा
गिद्धेण आनिखतो ।

विदूषकः—(आकण्य १) अद्याहिद अद्याहिदम् । परमबहुमदो
क्खु तव वधस्स सगमणीओ णाम चूडामणी । अदो क्खु असम
चणेवथो एव्य तत्तमव आसणादो उट्ठिदो । ता पासपरिवची होमि ।
(इति निष्कांत १)

प्रवेशक ।

(तत प्रविशति राजा सुतथ कमुक्खिवेधकौ परिजनथ ।)

राजा—वेधक वेधक,

आत्मनो वधमाहर्ता कासौ विहगतस्कर ।

येन तत्रथम स्त्रेय गोसुरेव गृहे कृतम् ॥ १ ॥

किरातः—एसो अग्गमुहलग्गहेमसूत्तेण मणिणा अणुरज्जम तो
विअ आआसं ममदि ।

नोऽप्यरोरिहिते मौरिग्नतायां योजितो मणिरामिषसद्धिना गृहेणा
क्षिप्त ।

१ अत्यादिनमत्याहितम् । परमबहुमत खलु तव वयस्य सगमनीयो
नाम चूडामणि । अत स्वस्वममानेपथ्य एव तत्रमवागमनत उच्यते ।
नत्याश्चरिवती भवामि ।

२ एषोऽग्रमुष्णग्रहममुष्ण मणिनातुष्णपत्रिकाकाशं भ्रमति ।

तेष्विहितव अथ द्रवा माउरजतायां योजितो मणिरामिषसद्धिना गृहेणा
क्षिप्त । अत्रन ताउरजतम् इति शिखाश्री ॥ विदूषकः । अत्यादिनमणा
क्षिप्तम् । अत्यादिन महाभीति इमं जीवान्नेदिं च' इति शिखाश्री । परमबहु
मत खलु तव वयस्य सगमनीयो नाम चूडामणि । अत स्वस्वममानेपथ्य
एव तत्रमवागमनत उच्यते । नत्याश्चरिवती भवामि । प्रवेशकउपगुण
ब्रह्म । वधक इति शिखाश्री म । इति ब्रह्म इति ॥ आत्मनो वधमाह
तेति । स्वस्वममानेपथ्य । गोमु एतच्छस्य ॥ १ ॥ किरातः ।
एषोऽग्रमुष्णग्रहममुष्ण मणिनातुष्णपत्रिकाकाशं भ्रमति । 'सुखश्री' इति ॥

राजा—पदयाम्येनम् ।

असौ मुस्तालम्बितहेमसूत्र

विभ्रन्मणिं मण्डलश्रीप्रचार ।

अलातचक्रप्रतिम विहङ्ग

सुद्रागलेखावल्यं तनोति ॥ २ ॥

कथय । किं सस्त्रं कर्तव्यम् ।

विदूषक—(गणेश ।) भो, अल एतम् पिणाप । अवरानी सासणीओ ।

राजा—सम्यगाह भवान् । धनुर्धनुष्ठावत् ।

परिजन.—अ मद्या आणवेदि । (इति निष्कातः ।)

राजा—न हृदयते हि विद्वापम ।

विदूषक—ईदोइदो दक्षिणान्तरेण चलिदो सउणिहदासो ।

राजा—(गदा ।) इदानीं

प्रभापलवितेनासौ करोति मणिना स्वगः ।

अशोकस्त्रबकेनेव दिस्सुस्वस्पायतसकम् ॥ ३ ॥

यवनी—(धनुर्हेला प्रविश ।) मद्या, एद ससरं चावम् ।

१ भो, अलमत्र पूजया । अरणी सासनीवः ।

२ यद्गताऽपयति ।

३ इत इतो दक्षिणान्तरेण चलितः शत्रुविहारात् ।

४ मर्त्य इदं ससरं चापम् ।

एषि कठ । अग्रमुखेत्सुत्र मुक्तामयिनि पूर्वनेकनिदमन्त्रहेवम् ॥ अस्ता
यिति । मण्डलश्रीप्रचारमणे शीघ्रं करो यतिवत् । अलातचक्रं एतम् तस्य
वक्रम् । ताम्रश्रीव ताडयत् । तस्य मणे एवमेका तस्या वक्रव मण्डलम् ॥ २ ॥
विदूषकः । भो, अलमत्र पूजया । अरणी सासनीव ॥ परिजनः ।
यद्गताऽपयति ॥ विदूषकः । इति इति दक्षिणान्तरेण चलितः शत्रुविहारात् ॥
प्रभति । प्रभया पुला वक्रमितव मित्पुतव ॥ ३ ॥ अशोकस्त्रिकम् ।
कथय भो मया सासणी । विदितं तस्यं मया वक्रव मण्डलम् ॥ ४ ॥

राजा—विमिदानीं धनुषा । बाणपथातीत क्रव्यमोजन ।
तथाहि ।

आमाति मणिविशेषो दूरमिदानीं पतत्रिणा नीत ।

नक्तमिव लोहिताङ्ग परुषधनच्छेदसंपृक्त ॥ ४ ॥

आर्य लातव्य ।

कञ्चुकी—आज्ञापयतु देव ।

राजा—मद्वचनादुच्यन्तां नागरिका साय निवासवृक्षाम्बे वि-
षीयता विहगाधम ।

कञ्चुकी—यथाज्ञापयति देव । (इति निष्कान्त ।)

विदूषक — भो, विसमीमदु भव संपदम् । कहि गदो सो
रवणुदुग्भीलओ भवादो सासणादो मुखिस्सदि ।

(रघुपविद्यत ।)

राजा—वयस्य,

रत्नमिति न मे तस्मिन्मणौ प्रयासो विद्वङ्गमोक्षिते ।

मियया तेनास्मि सरौ संगमगियेन संगमित ॥ ५ ॥

(ततः प्रविशति लघुरं मणिमादाय कञ्चुकी ।)

कञ्चुकी—जयति जयति देव ।

अनेन निर्भिन्नतनु स बध्यो ।

रोषेण ते मार्गणतां गतेन

१ मो, विश्राम्यतु भवामप्यतम् । कुत्र गत म रघुपुत्रभीरवो भवत
गामतमामप्यत ।

विक्रमोर्बशीये ॥ आमातीति । मणिविशेषेण लक्षणे मणि । लोहिताङ्गो मङ्गलः ।
लोहिताङ्गा महीयुत इति च सा । परुषधनच्छेदः परितप्तमेघच्छाया ॥ ४ ॥
लातव्य इति कञ्चुकिन म । तत्र उच्यते २ ॥ विदूषकः । भो मियावपु
भवन्वाप्यम् । कुत्र गत म रघुपुत्रभीरवो भवत सायवामावपुत । 'कुम्भी
रव्य मङ्गल' इत्यन्तरं मङ्गल इति च ॥ रत्नमिति मिति । विद्व-
ङ्गवन वक्षिण्यस्य नीते । संगमगियेन तत्रात्रा । संगमियेन चङ्ग मियेन ॥ ५ ॥
अनेनेति । निर्भिन्नतनुर्निर्भिन्नतनुः । बध्यो इति तावत् । मार्गणतां गतेन

प्रामाण्यधोक्षितमन्तरीक्षा

स्समौलिरक्त पतित पतत्री ॥ ६ ॥

(एवं विस्मय रूपदन्ति ।)

कञ्चुकी—अभिमपालितोऽय मणि कसौ मदीयताम् ।

राजा—वेधक, गच्छ । कोपपेटके स्वापयैनम् ।

किरात —'ज भट्टा आणवेदिति । (रश्मिनिमादाय निष्कान्त ।)

राजा—(लाप्य मणि ।) कार्ये, जानाति मवान्कस्वाय बाण इति ।

कञ्चुकी—नामाहितो दृश्यते । नात्र मे वर्णविभावसहा दृष्टि ।

राजा—तदुपक्षेपय धरे यावत्तिरूपयामि ।

विदूषक —किं भव विमारेदि ।

राजा—शृणु तावत्प्रहर्तुर्नामान्तराणि ।

विदूषक —भवद्विदो हि ।

राजा—(वाचयति ।)

उदशीमेभवम्यायमैतसूनोर्धनुष्यत ।

कुमारस्यायुषो बाण संहर्ता द्विषद्रायुषाम् ॥ ७ ॥

विदूषक —दिद्विजा संताणज चद्वदि महाराजो ।

- १ यद्गताज्ञापयतीति ।
- २ । ५ नर्ता वकारयति ।
अर्तितोऽस्मि ।
- ३ निष्कान्त मन्तानेन प्रथम महागज ।

४ बाणक वचनान्तरात् । अत्राप्यप्यपि चोक्तं शासनमित्यथात् ॥ ६ ॥
बाणपेटके भा । इति । अन्तरात् । अत्रापि रश्मिपेटिकावपत्त । किरात । यद्ग
नाय । गान । अर्थार्थ । तत्र सम नय । अर्थयोगेन निरूपयामीति भविष्यत्यर्थ ॥
विदूषक । किं भव विमारेदि ॥ विदूषक । भवद्विदोऽस्मि ॥ उद
नयक इति । तन्मय पुनरुचय मृती पुत्रस्य । आयुनामदस्य कुमारस्य । ५
मायुष । यथावितानम् ॥ ॥ विदूषकः । शिष्टया संताजेन वर्धते

राजा—कथमेतत् । सखे, अनिमिष्या वियुक्तोऽहमुर्ष्या । न कदाचिदपि तत्रभवती गर्माविर्भूतदोहदाप्युपलक्षिता । कुत एव प्रसूति । किं तु

आविलपयोधराग्र लवलीदलपाण्डुराननच्छायम् ।

कतिचिदहनि शरीर श्लथवलयमिवाभवत्तस्या ॥ ८ ॥

विदूषकः—मां भव माणुसीधम्म दिव्वाए ताए संभावेदु । प्रभावगूढाइ ताण चरिदाइ ।

राजा—अस्तु तावदेव यथाह भवान् । पुत्रसवरणे किमिव कारणं तत्रभवत्या ।

विदूषकः—मां बुद्धिं म राजा परिहरिस्सदि ति ।

राजा—वृत्त परिहासेन । चिन्त्यताम् ।

विदूषक—को देवरहस्साइ तक्कइस्सदि ।

कञ्चुकी—(प्रमिष्य ।) जयति जयति देव । देव, प्यवनाथ-मास्कुमार गृहीत्वा तापसी संभासा देव द्रष्टुमिच्छति ।

राजा—उभयमप्यविलम्बित प्रवेशय ।

कञ्चुकी—यदाज्ञापयति देव । (इति निगम्य तापसीसहितं कुमारमादाय प्रविष्ट ।)

१ मा भवामानुषीधर्मे दिव्यावाप्तस्या समारयणु । प्रभावगूढानि तासा चरितानि ।

२ मा बुद्धां मां राजा परिहरिष्यतीति ।

३ को देवरहस्यानि तर्कविष्यति ।

राज । विद्यमानानन्दन इति सागर ॥ अनिमिषी देवकनिता । अन्यत्र त्रेमिषेयसत्रात् इत्यपि वक्षित्वाठ । सत्रमाच्छादनं यज्ञे सदादाने घनेऽपि च इति शेषः ॥ आविलेति । आविल मतिनम् । लवली लताविशेषः । शोभेति केषित् । आनन मुखम् । आनीलचूचुडाप्रम् इत्यपि पाठः । लवली लवली स्त्री इत्यमरः ॥ ८ ॥ विदूषकः । मा भवामानुषीधर्मे दिव्यावाप्तस्याः संभावेणु । प्रभावगूढानि तासां चरितानि ॥ सवरणं गोचरम् ॥ विदूषकः । मा बुद्धां मां राजा परिहरिष्यतीति ॥ विदूषकः । को देवरहस्यानि तर्कविष्यति ॥ उभयम् । कुमार

विदूषक — 'न वसु एसो सतिमकुमारो जरस णामाङ्घ्रियो
निद्वलवतपेही नाराओ उपलदो तपभवदो वदु अणुकरेदि ।

राजा—एवमेतत् ।

वाण्यायते निपतिता मम हृदिरस्त्रि
न्वास्तत्पबधि हृदय मनस प्रसादः ।

संजातदेपपुभिरज्जितपैर्यवृष्टि
रिच्छानि चैनमदय परिरन्धुमत्रे ॥ ९ ॥

पञ्चुकी—भगवति, एवं मीयताम् ।

(तपसीकुमारो वन्देवित् स्थितौ ।)

राजा—(व्यग्रज्ज) भगवति, अभिवादये ।

तापसी—महाराज, सोमवसं धारयन्तो होदि । (भारमण्डम् ।)

भो, अणाचविसदो वि रिण्णादो एव तस्य राष्ट्रसिण आवसो
व ओरसो संबधो । (प्रचण्डम् ।) जाद, मणम गुरुम् ।

(इमारो वाण्यभमप्रति वद्धा मणमति ।)

राजा—वत्स, आयुष्माभव ।

कुमार —(एव हृदिरा । सगठम् ।)

यदि हार्दमिदं ध्रुत्वा पिता ममाय मुतोऽहमस्येति ।

उरसन्ने वृद्धानां गुरुषु भवेत्कीदृशं येह ॥ १० ॥

१ ननु सत्वप हानियकुमारो यस्य नामाङ्घ्रियो गृध्ररूपवेपी नापात्र
उपलधन्मत्रभवतो बहनुकरोति ।

२ महाराज, सोमवसं धारयन्तव । भो, अनाभ्यातोऽपि विज्ञात एव
तस्य राजपंतपुपधोरस संबध । जान, मणम गुरुम् ।

रक्षापधी चक्षुर्यं । विदूषक । ननु सत्वप हानियकुमारो यस्य नामाङ्घ्रियो
गृध्ररूपवेपी नापात्र उपलध । नापात्रो बाल । तत्रभवतो बहनुकरोति । तत्र
भवत् पूर्यस्य । वाण्यायते निपतितति । वाण्यमुद्रमति वाण्यायते अणुसंधता
भवति । वास्तत्पबधि प्रमातिगमपुच्छम् । वपसु इत्य । परिरन्धुमालिङ्गितुम्
॥१॥ तापसी । महाराज सोमवसं धारयन्तव । भो अनन्वयतोऽपि विज्ञात
एव तस्य राजपंतपुपधोरस संबध । जात मणम गुरुम् । आवेति । पुत्रामन्त्रणम् ॥
यदि हार्दमिति । अथ मम अनयिता । अहमस्य मुव पुत्र इति ध्रुत्वा यति

एवम् — यथा, किमागमयते चार ।

एवम् — सुखात् सदा सधो । एतो रीदृश आह आरभेणो
एव लक्ष्मीं विधि विदित्यते उच्यते मय ह्ये जाती हेरो ।
एव लक्ष्मीं कृत्वा चारुत्वादि विद्यात् तं रो तत्र भवसा चत
एव लक्ष्मीं चारुत्वात् । विदित्यते नो यत्तु रो अ विधीतो ।

एवम् — यथा च सदा संयुत ।

एवम् — मय कृत्वा विधि कृत्वा विधिं ह्ये कृत्वा एव सदा
एव सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् ।

एवम् — हे विधि ।

एवम् — यथा चारुत्वात् विधि विधी भवमागमयते चारुत्वात् विधी
एवम् सदा चारुत्वात् ।

एवम् सदा चारुत्वात् । सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्
एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्
एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्

एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्
एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्
एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्

एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्
एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्
एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्
एवम् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात् सदा चारुत्वात्

राजा—उत्पद्यत ।

तापसी—ततो उपलब्धवृत्तेण भवदा चवणेण अह समा
दिद्वा जिज्ञादेहि एद उज्वसीहमे णासं सि । ता उज्वसी पेक्षितदु
इच्छामि ।

राजा—तेन आसनमनुगृह्णातु भगवती ।

(मिथोपनीतयोरासनयोश्चविदौ ।)

राजा—रातव्य, आहूयतामुपगी ।

इच्छुषी—यदाज्ञापयति देव । (इति निष्कात ।)

राजा—(इमारमण्योक्त्य ।) एषेहि वत्स ।

सर्वाङ्गीण स्पर्शं सुतस्य निल तेन मामुपनतेन ।

आहादयस्य तावद्यद्रक्षरथद्रक्षात्तमिव ॥ ११ ॥

तापसी—जाद, णदेहि पिदरम् ।

(इमारो एवानुपपद्यति ।)

राजा—(आलिङ्ग्य ।) वत्स, मियसस्य ब्राह्मणमशङ्कितो वदस्य ।

विदूषक—किं ति सङ्घिस्सदि । ण अस्समवासपरिचिदो एव
साहामिओ ।

१ तत उपलब्धवृत्तात्तेन भगवता श्ववनेनाह समादिष्टा निर्यातयेन
मुवशीहस्य न्यासमिति । तदुवशी प्रेक्षितुमिच्छामि ।

२ जात, नन्दय पितरम् ।

३ किमिति शङ्किष्यते । न वाऽसमवासपरिचित एव शाखाभृग ।

एपविचरे निलीयमानो ह धीहृतो बाणस्य ॥ नापसी । तत उपलब्धवृत्तात्तेन
भगवता श्ववनेनाह समादिष्टा निर्यातयेनमुवशीहस्ये न्यासमिति । निर्यातनं
न्यासप्रत्यर्पणम् । दाने न्यासार्पणे वैरुद्धौ निर्यातन मतम् इति मुखावगी ।
न्यासो निरेप । तदुवशी प्रेक्षितुमिच्छामि ॥ सर्वाङ्गीण इति । किले गीतिसे ।
सर्वाङ्गीण सवाङ्गव्यापी । उपनतेन प्राप्तेन । तत एपरेन । 'उपगतेन इत्यपि
पठस्यदर्श एव ॥ ११ ॥ सापसी । जात नन्दय पितरम् ॥ विदूषक ।
किमिति शङ्किष्यते । न वाऽसमवासपरिचित एव शाखाभृग । आधम एवशा

कुमारः—(सम्भिनम् ।) तात, वन्दे ।

विदूषकः—सौम्य भवदो । वद्बुद्धु भवम् ।

(तत प्रमिसायुर्षी कथुकी च ।)

कञ्चुकी—इत इतो देवी ।

उर्वशी—(प्रविशवलोक्त्य ष ।) कौ गुक्नु एसो कणभपीठोव

विद्यो महाराण सञ्जीअमाणसिहण्डो चिट्टदि । (तापसी द्यु ।

अम्महे, सच्चवदीसहितो पुत्तओ मे आऊ महतो वखु संनुषो

राजा—(विलोक्य ।) वत्स,

इय ते जननी प्राप्ता त्वदालोकनतत्परा ।

श्लेहप्रसवनिर्भिन्नमुद्वहन्ती स्तनाशुकम् ॥ १२ ॥

तापसी—जौद, एहि । पञ्चुवगच्छ मादरम् ।

(इति कुमारेण सहोर्वशीमुपसर्पति ।)

उर्वशी—अज्जे, पादवन्दण करेमि ।

१ स्वस्ति भवते । वर्धता भवान् ।

२ कौ नु खल्लेष कनकपीठोपविष्टो महाराजेन सञ्जयमानशिष्यण्ड
सिष्ठति । अहो, सत्यवतीसहित पुत्रको मे आयु महाखल्लु सवृत्त ।

३ जात, एहि । प्रत्युपगच्छ मातरम् ।

४ आर्य, पादवन्दन करोमि ।

वस्थित्या वृत्तचिरमैत्रीक इत्यर्थं ॥ विदूषक । स्वस्ति भवते । वर्धता
भवान् । उर्वशी । कौ नु स्वरेण कान्क्षी तेषमिणे महाराजेन सञ्जयमाननि
सण्डमिष्ठति । शिलण्डधूडा । शिष्यण्णे वर्धधूयो इति मुक्तावली । अम्महे
आधर्ये । सत्यवतीसहित पुत्रको मे आयु । महाराजु संवृत्त ॥ इयमिति ।
आलोकनतत्परा विलोकनैकताना । श्लेह प्रेम्णा प्रसव क्षरत्पयः । तेन तितरां
मित्र संगतम् । आशीर्भूतमिति यावत् । श्लेहप्रसव—इति पाठे श्लेहस्य प्रसरो
रोमाङ्गुरस्वेदादिद्वारा आधिक्यम् । 'प्रसव इति पाठे श्लेहप्रसव अर्थात्स्वेदोद्गम ।
मित्र काध्यवदत्यर्थे दारिते संगते स्पृष्टे इति छेदन ॥ १२ ॥ तापसी । जात,
एहि प्रत्युपगच्छ मातरम् ॥ उर्वशी । आर्ये, पादवन्दन करोमि ॥ तापसी ।

तापसी—बैच्छे, भक्तुणो बहुमदा होहि ।

कुमार —अम्ब, अभिवादये ।

उर्वशी—बैच्छ, पिदरं आराधयन्तो होहि । (उत्तमान प्रति ।) जेदु
जेदु महाराजो ।

राजा—स्वागत पुत्रवत्यै । इत आस्वनाम् ।

उर्वशी—अज्ञा, उवविसध ।

(सर्वे यथाचितमुपविश ।)

तापसी—बैच्छे, गिहीदविज्जो आऊ संपद कवचारुहो सं
सुतो । एसो भक्तुणो समवसु णिज्जादिदो सहिहरधणिक्खेवो । ता
सुम्हेहि विसज्जिद अत्ताण इच्छामि । उवरुग्गह मे अस्समधम्मो ।

उर्वशी—काम चिरम्स अज्जउत्त पेक्खिअ अवहिदहिअएण
जुज्जदि पुणो अस्समधम्म विभावित्तुम् । ता गच्छदु अज्ञा पुणो
दसणाअ ।

१ वत्से, भक्तुबहुमता भव ।

२ वत्स, पित्रमाराधयन् भव । जयतु जयतु महाराजः ।

३ आया, उपविशत ।

४ वत्से, गृहीतविष आतु साप्रत कवचारु संवृत । एव भक्तुं
समभ निर्वातित सखीहस्तनिक्षेप । तपुष्मानिर्विषमितमात्मानसिच्छामि ।
उपरुष्यते मे आश्रमधर्म ।

५ काम चिरम्यायपुत्र प्रेक्षायहितहृदयेन युज्यते पुनराश्रमधर्म
विभावयितुम् । तद्वच्छरवाया पुनदशनाय ।

वत्से भक्तुबहुमता भव ॥ उर्वशी । वत्स, पित्रमाराधयन् भव । जयतु जयतु
महाराज ॥ उर्वशी । आया उपविशत ॥ तापसी । वत्से गृहीतविष आतु
साप्रत कवचारु संवृत । कवचारु इत्यपि पाठ । एव भक्तुं समभ निर्वातित
सखीहस्तनिक्षेप । तपुष्मानिर्विषमितमात्मानसिच्छामि ॥ उपरुष्यते मे
आश्रमधर्मः । अपराधमिति इत्यपि पाठ ॥ उर्वशी । काम चिरम्यायपुत्र
प्रेक्षायहितहृदयेन युज्यते पुनराश्रमधर्म विभावयितुम् । तद्वच्छरवाया पुनदश

राजा—आर्ये, तव मनने च्यवनाय मम प्रणाममानेदयिष्यमि ।

तापसी—एवमोदु ।

कुमार—आर्ये, सत्यमेव विवर्तनम् । इतो मामपि नेत्रुमर्हसि ।

राजा—अयि वत्स, उषित त्वया पूर्वस्मिन्नाश्रमे । द्वितीयम
ध्यासितु तव समय ।

तापसी—जाद, गुरुगो वज्रण अणुचिट्ट ।

कुमार—तेन हि

य सुप्तवान्मदद्वे शिस्रण्डकण्डूयनोपलब्धसुम्भ ।

त मे जातकलाप प्रेषय गितिःकण्डक गिस्त्रिनम् ॥ १३ ॥

तापसी—एवम करोमि ।

उर्वशी—भैअवदि, पादवन्दन करोमि ।

राजा—मगवति, प्रणमामि ।

तापसी—सोत्थिरे भोदु तुम्हाणम् । (शक्ति निष्कात्ता ।)

राजा—सुन्दरि,

अद्याह पुत्रिणामइय सुपुत्रेण तवामुना ।

पौलोमासमवेनेव जयतेन पुरदर ॥ १४ ॥

१ एव भवतु ।

२ जात, गुरोवचनमनुसिष्ठ ।

३ एव करोमि ।

४ भगवति, पादवन्दन करोमि ।

५ स्वस्ति भवतु सुधम्यम् ।

नाय । 'काम विरस्य प्रेक्ष्य विरहोत्कण्ठितासि न पुनर्थमाचरोधे वर्तिगुम्'
इत्यपि वचित्वाठ ॥ तापसी । एव भवतु ॥ उषित स्थितम् । पूर्वस्मिन्नाश्रमे
ब्रह्मचर्याश्रमे । द्वितीयो गार्हस्थ्याश्रम ॥ तापसी । जात, गुरोवचनमनुसिष्ठ ।
य सुप्तवानिति । सुप्तवाग्निदा चकार । यद्वा सुप्त स्वपो विद्यतेऽत्येति ता
रस्य । जातकलापमुद्गतपिच्छमारम् । कलाप संहते बह्वै काषयादौ तु गार्हस्थ्यो'
इति सुप्तावली । गितिःकण्डक नीलम्रीव तन्नामान वा ॥ १३ ॥ तापसी ।
एव करोमि ॥ उर्वशी । भगवति, पादवन्दन करोमि ॥ तापसी । स्वस्ति
भवतु सुधम्यम् ॥ अद्याहमिति । पुत्रिणां पुत्रवतामभ्य धेठ पौलोमी

(उर्वशी रघुला रोति ।)

विदूषक—किं तु वरु संपद अणमोदी अस्यमुही संवुता ।

राना—(सावणम् ।)

किं मुन्दरि प्ररदितासि ममोपनीते
वशस्वितेरधिगमात्पुरति प्रमोदे ।

पीनस्रनोपरिनिपानिभिरर्पयन्ती

मुक्तावलीपिरचनां पुनरक्तमसै ॥ १५ ॥

उर्वशी—मुणादु महाराओ । पढम उण पुत्रदसनसमुत्थिदेण
जागदेण विनुमरिदन्दि । दाणीं महिन्द्रमनिचणेण मम हिअण द्विद
समएण ।

राना—पथ्यतां समय ।

उर्वशी—अह पुरा महाराअगहिदहिअआ गुरसावसंगुटा महि-
देण अवधीवदुअ अन्मणुण्णादा ।

१ किं तु स्रु साप्रतमत्रभवत्यमुसी संवृता ।

२ शृणोतु महाराज । प्रथमं पुन पुत्रदशनसमुत्थितेनानदेन विरगृ-
तासि । इदानीं महोदसकीतनेन मम हृदये स्थित समयेन ।

३ अह पुन महाराजगृहीतहृदया गुहशापसमूदा महोद्रेगावधी
कृत्याभ्यनुज्ञाना ।

रासी । अयत् इदमुत् ॥ १४ ॥ विदूषक । किं तु स्रु साप्रतमत्रभव-
त्यमुसी संवृता । साप्रतमित्यत्र एरुपदे इति पाठ । एरुपदे तक्षणे ।
तरक्षणेकपद कृत्वे सद्य सपत्ति च रघुतम् इति दृढायुष ॥ किं सुन्दरीति ।
प्ररदिता वृत्तरोदना । वशस्व कुलस्य स्थितिरवस्थान यस्मात्सावणस्य पुन
स्याधिगमात्प्राप्ते कुलवस्थानप्राप्तवा । वशो येनौ कुले वर्गे पृष्ठस्यावदवा
स्थिति । नासाभिरदस्रपि बाधभाण्डान्तरेऽपि च ॥ इति धीधरसेन ।
मयादायामवस्थाने स्थाने धीमनि च स्थिति इति विधुडोवन । एतुति
प्रकाशमाने । प्रमोदे संतोषे । उपनीत इव सति । महति इति क्वचित्पाठ ।
महति उद्गमे । पुनरक्तमिति क्विपावि षोणम् । विरचनम् इति पाठे तद्विसे
दणम् । अघरथुमि । अघमथु च (घोणितम्) इति त्रिहाण्ठी ॥ १५ ॥ उ-
पनीते । शृणोतु महाराज । प्रथमं पुन पुत्रदशनसमुत्थितेनान देन विरगृतासि ।
इदानीं महोदसकीतनेन मम हृदये स्थित समयेन । समयेनावधि कालेन ।
समया शपथाचारकालसिद्धान्तसंविद इति त्रिहाण्ठी ॥ उपनीते ।

राजा—किमिति ।

उर्वशी—जदा मम सौ पित्रयत्रस्तो तुह समुष्पण्णदस्त मुह पेक्खदि तदा मम समीव तुए आअतव वि । तदो मए महारा अविओअभीरुदाए जादमेचो एअर विज्जागमणिमित्त अ भअउदो चवणस्स अस्समपदे एसो पुत्तओ अज्जाए सच्चदीए हरथे आप्पणा णिविस्सतो । अज उण विदुणो आराहणसमरथो संजुतो वि काउण णिज्जादिदो एसो दीहाऊ अऊ । एत्थिओ मे महाराएण सइ संवासो ।

(एवं विवाह माहवति । राजा मोहमुदयच्छति ।)

सर्व—समस्तसतु समस्तसतु महाराओ ।

सगुयी—समाधिसितु महाराज ।

विदूषक—अध्वरूपाणं अध्वरूपाणम् ।

१ यद्य मम स निययमस्त्वपि समुष्पण्णमुत्तम सुख प्रेक्षते तदा मम सर्वत्र त्वयागस्तत्रमिति । तदा मया महाराजविद्योगभीरुतया जातमाग एव विद्योगमनिमित्त य मगयत्प्रयदनम्याभ्रमयद् एव पुत्र ए आर्षावा स्त्वयस्या ह्यन आमना निज्जिम् । अथ पुनः तितुगाराधनममर्षे सवृत्त इति कृत्वा नियमित एव दीयायुगायु । एतावामम महाराजेन सह स्वस ।

२ समाधिसितु समाधिसितु महाराज ।

३ अध्वरूपाणं अध्वरूपाणम् ।

महाराजस्यैव तद्वयं त्वयागस्तत्रमिति मम समस्तसतु मुह पेक्खदि तदा मम समीव तुए आअतव वि । तदो मए महारा अविओअभीरुदाए जादमेचो एअर विज्जागमणिमित्त अ भअउदो चवणस्स अस्समपदे एसो पुत्तओ अज्जाए सच्चदीए हरथे आप्पणा णिविस्सतो । अज उण विदुणो आराहणसमरथो संजुतो वि काउण णिज्जादिदो एसो दीहाऊ अऊ । एत्थिओ मे महाराएण सइ संवासो ।

राजा—(उमाश्रय ।) अहो, सुगप्रत्यर्धिना देवस्य ।

आश्रासितस्य मम नाम सुतोपलब्ध्या
सद्यस्त्वया सह वृशोदरि विप्रयोग ।

व्यावर्तितानपरत्र प्रथमाप्रवृष्ट्या
वृक्षस्य वैद्युत इयामिरपन्वितोऽयम् ॥ १६ ॥

विदूषकः—अर्थं सो अत्यो अणत्याणुवन्धीति तकेमि तथम
वदा वफल गेण्डिअ तवोवण गतत्वं वि ।

उर्वशी—हा हृदस्मि मन्दभाभा । मयि विदविणअस्स पुच
अस्स लम्भाणत्तरं सग्गारोहणेण अवसिदक्खं विप्पभोअयुदीं
महाराओ समर्थदस्सदि ।

राजा—सु दरि, मा मैवम् ।
नहि सुलभवियोगा वर्तुमात्मप्रियाणि
मभवति परवत्सा घासते तिष्ठ भर्तु ।

१ अय सोऽर्थोऽनघानुवन्धीति तर्कयामि तत्रभवता वत्कतं शूनीया
तपोवनं गतप्यमिति ।

२ हा हृतास्मि मन्दभाग्या । मामसि वृत्तविनयस्य पुत्रस्य लम्भानन्तरं
स्वगातोहणेनापमितवार्थो विप्रयोगमुखी महाराज समर्थदिष्यति ।

सुखविरोधिना । प्रविशेयितारथी मयविपरिवर्धन इति विद्यापीठे
आश्रासितस्येति । सुतोपलब्ध्या पुत्रप्राप्त्या । नामेति प्रकाशे । नाम प्राक्
पद्येभास्यबोधोपगमवृत्त्यदे इति विद्यापीठे । आश्रासितस्य वृत्तगमनस्य ।
विप्रयोगो वियोग । व्यावर्तना वृत्तिना अतपरवृत्त्यात्वात् । अणो
ऽपिममात्रे स्थातुर्वै १) अ इत्येते इति चरति । आणमिका इति सु सुच
वाट । प्रथमाप्रवृष्ट्या नृपनमेववर्षेण । अर्थं केधे वारिवाट इत्यत्र । वैद्यु
विद्युत्पद्यपी ॥ १६ ॥ विदूषकः । अयं सोऽर्थोऽनघानुवन्धीति तर्कयामि
तत्रभवता वत्कतं शूनीया तपोवनं गतप्यमिति । अत्रभवतेदत्तस्य स्वस्य
दुष्प्रवृत्तिस्य इत्यपि वारिवाट ॥ उर्वशी ॥ हा हृतास्मि मन्दभाग्या । मामसि
वृत्तविनयस्य पुत्रस्य लम्भानन्तरं स्वगतोहणेनापमितवार्थो विप्रयोगमुखी
महाराजः समर्थदिष्यति ॥ इत्यादि । इत्यत्र सुतो विदोः कस्य च । तत्र

अहमपि तत्र सूनाग्रध निव्यस्य राज्य

विचरितमृगयूथान्याश्रयिष्ये वनानि ॥ १७ ॥

कुमारः—नार्हति तातो नृपपुगनधारिताया दम्य नियोजयि
तुम् ।

राजा—अयि वत्स, मा मैवम् ।

शमयति गजानन्यान्गन्धद्विष कलमोऽपि स

प्रभवतितरा वेगोदम्र भुजङ्गशिशोर्विषम् ।

भुनमधिपतिर्नालावस्थोऽप्यल परिरक्षितु

न सद्ग वयसा जालैवाय स्वकार्यसहो गण ॥ १८ ॥

आर्य लातव्य ।

कञ्चुकी—आज्ञापयतु देव ।

राजा—मद्वचनादमात्यपर्वत ब्रूहि, संभ्रियतामायुष्मतो राया-
भिषेक ।

(कञ्चुकी तु क्षेन निष्क्रान्त । सर्वं दृष्टिनिघात रूपयति ।)

परवत्ता पराधीनता । परतश्च पराधीन परवान् इत्यमर । शासन आज्ञाप्यम् ।
सूना पुत्रः । सूद पुत्रेऽनुजे रवौ इत्यनेकार्थे । विचरिताति कृतगमनाति
मृगयूथानि मृगसमूहा येषु ॥ १७ ॥ नृपपुगनो नृपभृष्ट । 'महोक्षधारितायाम्'
इत्यपि पाठ । दम्यवरसतरो समा इति त्रिकाण्ये ॥ शमयतीति । गन्धद्विषो
गन्धगत्र कलमो बाणेऽपि सत्रयागजाऽशमयति परिभवति । गन्धगत्रलग्न
च—यस्य गन्ध समाग्राय न तिष्ठति प्रतिद्विषा । स वै गन्धगत्रो नाम नृप
तर्विजयावद् ॥ इति । यग धानोर्ज्ञेन तरशानिर्दिशेग इति स्मृत वचनोक्तं
। ३३२ । न नृपम् । भुजङ्गशिता र्वेय । रत्र प्रभवति मारणसमय भवति । धात
वद् कस । उक्त्वा वामनादा—रक्षायुक्तागमेनास्त्रिमञ्जुकाणि धातव इति । एव
च समव विषयमा रपि भवति । तत्र गुणानि च विषयत्रे पृथक्पृथक्प्रकृतानि ।
वथ — ३ ॥ गमाद्यमाया रचयति विषय भेदरक्षोप गोपी तपोर्व्यसरात् ॥ इति ।
वपुषि व्रजयती वर्णमद्भवत् । यो यग पथमोऽगौ नयनविषयतां कृण्वन्
च द्विजां पठा नि धायमोहा निरर्त्त च मृषि यममो भ उच्यते ॥ इति । एव
वातावस्थोऽयश्चिती राजा भुव परिरक्षितुमत्त समये सद्ग । यतोऽय गन्ध
गत्रादगम समुदायो वदया त दृष्यान्निना स्वकार्यसहो नित्रकार्यकरणसमर्थो

राजा—(आद्यात्मवलोचय ।) कुतो नु खलु गो विदुर्मपात ।
(निपुणमवलोकय ।) अये, भगवान्नारद ।

गोरोचनात्रिपयपिङ्गजटाकलाप
संलक्ष्यते शशिवल्गामलनीतमूत्र ।

मुष्तागुणातिशयसंभृतगण्डनक्षी
हैमपरोह इव जङ्गमवस्त्ववृक्ष ॥ १९ ॥

अर्षोऽर्षस्तावत् ।

उर्वशी—अथ भगवदो अर्षो ।

(तत्र प्रविशति नारदः ।)

नारद—विजयतां विजयतां गन्धमलोकपाल ।

राजा—अपपट, अपिधापये ।

उर्वशी—भगव, पणमामि ।

नारद—अपिरहितौ दम्पती भूपालम् ।

राजा—(आत्मगतम् ।) अपि तामैवं स्यात् । (प्रशङ्गम् । इमं पश्य
शिरसि ।) घत्न, भगवन्तमभिवादयस्व ।

सुमार—भगवन्, औवरोय आयु प्रणमति ।

नारद—आयुष्मानेधि ।

१ अर्थ भगवतोऽर्षः ।

२ भगवन् प्रणमामि ।

न विदुः कः २४ शशिवल्गुनिर्बहुलमर्ष इत्यर्थः ॥ १८ ॥ अर्षिणः । विदुर्मपातः
गोरोचनाति । गोरोचनाया निरुद्ध कल्पवल्गु लक्षणं तात्पर्यं हेतुः
पिङ्गो जटाकलापो जटाकलापो यस्य । अर्षिणो वरमजं दुष्टं ही गृह्यन्तुः ।
मुष्तागुणमौषधि कश्चैरिति शक्ये वाच्यं । अर्षिणो वरमजं दुष्टं ही गृह्यन्तुः ।
तथा हेमा हेमपरोच्यते । १६ कला इत्यर्थः । शरीरात्पिङ्गवत् । अर्षिणो
वल्गु इव शक्यते ॥ १९ ॥ उर्वशी । अथ भगवतोऽर्थः । सुमारः सुमारः
वल्गु इति शक्यते । अर्षिणो वरमजं दुष्टं ही गृह्यन्तुः । अर्षिणो वरमजं
इति शक्यते । उर्वशी । भगवन्, प्रणमामि ॥ आयुष्मान् । अर्षिणो वरमजं

रम्भा—अथ मे अहिसेभसमारो ।

नारद —उपदेश्यतामयमापुष्पा मद्रपीठे ।

(रम्भा कुमारं भण्डीट उपवेशयति ।)

नारद —(इमारस्य शिरां कल्पमापर्यं ।) रम्भे, निर्दोषतामस्य
शेषो विधिः ।

रम्भा—(पथोऽत्र निवेश्य ।) वैष्णव, पणम मभवाद् विदरो अ ।

(इमार सभा प्रणमति ।)

नारद —स्वस्ति भवते ।

शान्ता—कुलधुरंधरो भव ।

उर्वशी—विदुणो आराहो होदि ।

(नेत्रभ्ये वैनायिकद्रवम् ।)

प्रथमा—विजयता युवराज ।

अमरमुनिरिवात्रि स्रष्टुरत्रैरिवेन्दु

भुंथ इव निशिगशोर्बाधनस्यैव देव ।

मथ पितुरनुरूपस्त्व गुणैर्लोककान्ते

रतिगयिनि समन्ता वश पयाशिपस्ते ॥ २१ ॥

१ अयमस्मामिषकमभा ।

२ वाम प्रणम मगयत विदरो अ ।

३ पितुगणधका भव ।

स्मामिषकसभा । मभारो विश्व माकगुणिकानिनामयी ॥ भद्रपीठे ह्यमात्रि
यमासनम् । भद्रासनेलक्षणं चोच्यते वापुसाण— ह्यम च राजत ताम शीरहृक्षय
अ वा । भद्रासनं प्रकृत्य मा इत्यस्यमुक्तिस्तम् ॥ मया ह्यनुमानं च राहो या
पठित्वात्तरणम् ॥ बराहस्येतिनामा अ— (त्र्यम्बकस्तथासाक्षात् ह्यस्य पारायिको
उपयुक्तः । सागद्विक नन्तरवित्तसमस्तवाज्याः शिरा गुणम् ॥ इति ॥ रम्भा । वस
अणम नपापन्त, शिरा अ । उक्ताहृदि । विदुणोऽप्यस्य अह । विदुणोऽप्यस्य अह
भवन्तु इत्यपि कश्चिन्ना । वयां पयैतच्छुभमुच्यते तन्मस्य नवविचर्य
अप्यद्ये । प्रथमा वैनायिक । अमरमुनिरिति । बोधता कु । उर्वशी
इति पाठोऽप्यर्थः अ एव । उर्वशी रात्रा । अमरमुनिः ॥ २१ ॥ अहं अहं अहं
नि १३

राजा—अय विष्टरोऽनुगृह्यताम् ।

(नारदस्तथोपविष्ट । सर्वे नारदमनूपविशन्ति ।)

राजा—(समिनयम् ।) भगवन्, निमागमनप्रयोजनम् ।

नारद —राजन्, श्रूयता महेन्द्रसंदेश ।

राजा—अवहितोऽसि ।

नारदः—प्रमाददर्शी मघवा धनगमनाय कृतबुद्धिं भवन्तमनु
शास्त्रि ।

राजा—किमाज्ञापयति ।

नारद —त्रिकालदर्शिभिरादिष्ट सुरामुरविमर्दो भावी । भ्रातृ
सांयुगीन सहाय । तेन न त्वया शम्भन्यास कर्तव्य । इय चोपशी
यावदायुस्तव सहभर्माचारिणी भरत्विति ।

उर्वशी—(अपवाय ।) सैल निअ हिअआदो अरणीदम् ।

राजा—परमनुगृहीतोऽस्मि परमेश्वरेण ।

नारद —युक्तम् ।

त्वत्कार्यं वासन कुर्यात्तव च तस्येष्टकार्यकृत् ।

सूर्य संवर्धयत्यग्निमग्नि सूर्य स्वतेजसा ॥ २० ॥

(भास्वामवगत्य ।) रम्भे, उपश्रियता मन्त्रेण संभृत कुमारस्या
मिवेक ।

१ शब्दमित्र हृदयादानीयम् ।

विष्टर आठनम् । अष्टर कु । मुरा स्वा । नानाभि महीवहे इति सुप्तावती ॥
प्रभावग प, वति तत् ७ उ ॥ त्रिकालदर्शितामिन्द्रासिद्धिभासी भूमिभारपुरा
सुरमिमा दवदानवगद्गाम आर् । ट कवित । संयुग युद्ध सायुः सांयुगीन ।
सायुर्गना रण सायु इति त्रिकाल । शम्भन्य स शम्भन्यास । यावदायुया
वशीयम् ॥ उपदर्शी । अत्यमिव ह, वादानीयम् । स्थरजायमिति । वा
स्य इन्द्र । इत्यत्र कायाणि कराणि तावत् । अमित्तो द्वि त्ने सूर्यमनु
विष्टरि एतौ सूर्यवर्धयत्यग्निमिति प एतौ प्रीतिदि ॥ २० ॥ एतौ । अयम

रम्मा—अथ से अहिसेअसभारो ।

नारद —उपदेश्यतामयमायुष्माभद्रपीठे ।

(रम्मा कुमारं भद्रपीठ उपवेशयति ।)

नारद —(कुमारस्य शिरसि कृत्वा गायत्र्यं ।) रम्भे, विर्यैर्त्यतामस्य
शेषो विधि ।

रम्मा—(सषोक्त निर्वैरथ ।) वृच्छ, प्रणम भगवद् पितरो अ ।

(कुमार सखा प्रणमति ।)

नारद —स्मि भवते ।

राजा—कुलधुरंधरो भव ।

उर्वशी—पितृणो आरादयो होदि ।

(नेपाथे वैशाखि कृत्वा ।)

प्रथमः—विजयता युवराज ।

अमरमुनिरिवाग्नि सपुरत्रेरिवेदु-

बुध इव शिशिरांशोर्बाधनस्येव देव ।

मथ पितुरनुरूपस्त्व गुणैर्लोककान्ते

रतिशयिनि समन्ता वश ण्वादिपत्ने ॥ २१ ॥

१ अयमग्न्याभिषेकसभारः ।

२ वत्स प्रणम भगवन्त पितरी च ।

३ पितृगणधका भव ।

स्वामिषेकसभार । संभारो विष्णवत्सोऽमृतिष्वाग्निष्वाग्नी ॥ भद्रपीठ हेमाग्नि
वमासनम् । भद्रासनलक्षण शोक्त देवीपुराण— एव च राज्ञे ताम् क्षीरवृक्षमय
च वा । भद्रासनं प्रकर्तव्यं साधकस्य मुक्त्वात् ॥ सपादहस्तमान च राज्ञो मा
शक्तिष्वात्तरात् ॥ वराहचरितायां च— त्रिविधमस्तोत्रं यो हस्त पादाभिको
ऽथयुक्तः । माण्डूकिकानन्तरि सप्तलक्ष्यायिनां श्रुत्वा ॥ इति ॥ रम्मा । वत्स
प्रणम भगवन्त पितरी च ॥ उर्वशी । पितृगणधको भव । पितृस्य वचनानि
भवन्तु इत्यपि क्वचित्पाठः । अथापि त्रैतयुगमुच्यते तत्तदस्य भवति वा ॥
नेपाथे । प्रथमो वैशाखि । अमरमुनिरिति । शेषतो बुध । एव
इति पाठोऽप्यर्थः स एव । देवो राजा । युवराज इत्यर्थः । राजा भारको
वि ११

राजा—अत परमपि प्रियमस्ति । यदि भगवापाकशासन
प्रसाद करोतु । तत

(भरतवाक्यम्)

परस्परविरोधिन्वोरेकसशयदुलमम् ।

संगत श्रीसरस्वत्योर्भूयादुद्भूतये सताम् ॥ २४ ॥

अपि च ।

सनन्तरतु दुर्गाणि सवा भद्राणि पश्यतु ।

सर्वे कामानवाप्नोतु सन सवन्न नन्दतु ॥ २५ ॥

(इति निष्कान्ता सर्वे ।)

पञ्चमोऽङ्कः ।

समाप्तमिद श्रीकालिदासवृत विक्रमोपशीय नाम प्रोटकम् ।

२४ ॥ परस्परेति । सशय आशय । संगत मिलनम् । उद्भूतये उत्कृष्टभूत्ये
॥ २५ ॥ सवन्न इति । दुर्गाणि दुःखानि । भद्राणि कल्याणानि । सभेयसं
शिव भद्र कल्याणम् । इत्यमर । कामानमिलापान् । 'कामोऽमिलाप'
इत्यमर । सर्वत्र सर्वस्मिन्स्यले सर्वस्मिन्काले च नन्दतानन्द प्राप्नोतु ॥ २५ ॥

धीश्रिम्बेकरवशभूषणमणि धीतानभङ्गात्मज
धीमदीक्षितरत्ननाथविबुधो धीरो धराविधुत ।

धीनारायणबालकृष्णकृतिना जज्ञे तनूना स्फुर
द्विद्वद्वाक्किरीटकुम्भधरणीसंभारिपधाननी ॥

सर्वतन्त्रस्रतन्त्रधीबालकृष्णतनूकृता ।

धीयेणीमाधवबुधरत्ननाथामिधौ सुता ॥

व्योमकचपुत्रभेदनवासी ज्ञानवीशपदपद्ममिन्द ।

रत्ननाथ इममाद्यु वितने प्रीतये रघुवरस्य निबन्धम् ॥

कृतेय विक्रमोर्वीश्या रत्ननाथमनीषिणा ।

प्रकाशिका काशिकाणि पतनेषु प्रकाशताम् ॥

प्रेक्षाविशेषमधनेन वितकदाप्रा

भूया परोपहतये विबुधश्रवणाम् ।

साहित्यसागरत एष समाचर्ष

प्रथम सुधाधिककथ किल रत्ननाथ ॥

पारोभाग्यनिवेशिताशयवनामापातत पश्यता
 मामूल कल्पवृक्षस्रग्दहकृतामारमह्युति कुर्वताम् ।
 किं न कार्यमनार्यसंगतिमतामान्ध्यामिह धीमता
 मानदोत्कलिक्वाविक्रानितहृदा प्रेमैकवृष्टि सताम् ॥
 गयनधरणिभूषणमिरे(१७१२)ऽदे नमस्ते
 ऽसितदल इह नागाना त्रिषावर्कवारे ।
 सुरनिपगधिदैवत्येऽपि भे वृद्धियोगे
 ऽहृत कृतमतिरेन रत्ननाथ प्रपूणम् ॥
 इत्य सत्पदवधुरा गुणधुरा धाराधरालहृते
 सारा सद्यतिसागरान्तरमिता मोदोद्भवभागरा ।
 शोतत्कान्तिमराचिराद्विरचिता श्रीरत्ननाथाङ्गये
 नेय भाववता भवत्वविरत वामोदिनी भामिनी ॥
 यदादिखापयदिद रत्ननाथस्तदा स्तिल ।
 ऋषीद्विधिराधीरा समवेता बभूविरे ॥
 त्रिम्येकरोपनामश्रीरत्ननाथतनूजने ।
 श्रीबालकृष्णविदुषो जगज्जानातु पुस्तकम् ॥

इति श्रीमघायजूकप्रवरधिम्येकरमौनिवशोत्तसरत्नना
 थनीक्षितकुक्षिजचिदुष्टुन्दपुरदरधीबालकृष्ण
 महाङ्गोद्गततरत्ननाथविरचिताया विश्वमोर्ष
 शीप्रकाशिकायां पञ्चमाङ्कोमेय ॥

श्लोकसूची ।

अथ शान्ति रूपस्य रेणु १।५
 अथ क्षीनवपाटल १।७
 अथिदममविलसित ४।७३
 अथ सुदेहस्य कृता १।१९
 अथ सुत्रिणां मन्त्र ५।१३४
 अथ शिगमनोरथस्य १।२२
 अथिदेदयमुक्त खय १।१८
 अनीताया शरीरस्य १।१८
 अनेन कल्याणि कृणुत १।१३
 अवन निमित्ततनु ५।६
 अन्त्येयमिदं पुत्रक १।१६
 अपराधी नमाह १।२
 अथि दृष्टवानसि मम ४।५९
 अथि वनान्तरमत्स्यु ४।४९
 अथिजबहुमुमसावकि ४।५६
 अथरुनिरिक्त्रि ५।२९
 अथ व गगनात्कोऽपि १।१५
 अथमथिरोहतामथ ४।४४
 अथदेवपत्न्या ४।१०
 अथधूतप्रविपाता १।५
 अथुतमा तद्वहेतु १।९
 अथा सुखात्प्रिवतहे ५।२
 अथा खयविधा प्रथ १।१०
 अथान्ते वधमाह ५।९
 अथ दृष्टवानसि १।२
 आभरन्त्यामरत्न १।२
 आभाषि मन्त्रिणां ५।४
 आधुना दधराज्ये ५।२३
 आरक्षतादिभिरिव ४।१५

आलोकयति पयोग ४।१८
 आ श्लोकान्ताप्रतिदत्त १।९
 आविभूत शक्तिनि तमसा १।९
 आविलपयोधराम ५।८
 आश्वस्तिस्य मम वाम ५।१६
 इदं तथा रूपशोभा १।१९
 इदं वणदि यो पय ४।४
 इदममुक्तमवलुपार्वना १।६
 इव वे अननी प्रज्ञा ५।१३
 उत्कीर्ण इव वातदक्षिणु १।२
 उन्मत्तगुणगुह्यमती १।६
 उर्वहीसंभवस्याय ५।७
 उष्णान् विचिरे निरी १।२२
 ऊरुद्रवा नरसखस्य १।४
 एतद्वचनं हि अमुक ४।४९
 एतां सुत्रतु मुख वे १।१२
 एता मनो मे प्रथम १।२
 करिणीविरहसदा ४।४।
 वादान्तरिणोक्चुड १।४
 किं सुन्दरि प्रदक्षिणि ५।१
 कृपिता तु न कोरकारण ४। ५
 कुमुदसवन न प्रथम १।९
 कुम्भसारथिदेवोऽह ४ ७
 एतं मय कीदं सुत्रात् १ ६
 एतुम्भारथममुक ४।१
 एतस्य कृष्णस्य
 एतुं सुदुष्टजनान् १।९
 एतेषु कृष्णस्य ४ १६

गोरोचनाभिकपि	५११९
चि-तानुम्मिभमाणसिखा	४१४
जलहर संहर एहु	४१११
सा-वी मेघजलार्द्रपल्लव	४१६६
तथा विपुक्तस्य निमग्न	४१६५
तरङ्गभ्रमङ्गा क्षुमित	४१५२
तव पितरि पुरस्ता	५१२२
निष्ठत्कोपवशात्प्रभाव	४१९
तुल्यानुरागपिपुन	२११३
स्वकार्यं वासव	५१२०
स्त्रियोगोद्भवे चण्डि	४१६९
स्त्रियि निबद्धरते प्रिय	४१५५
स्त्री कामिनो मदनदूति	४१२५
दशभारहिओ बहिअ	४११४
दातुमसहने प्रभव	३११४
देव्या दत्त इति मति	३११७
न तथा म-दयसि मा	२११४
नया इव प्रवाहो	३१८
ननु वज्रिण एव वीर्य	१११७
नवजलधर संनद्धोऽय	४१७
महि सुलभदियोगा	५११७
निता-तकठिनां रुज	२१११
निधिष-माधवीं लक्ष्मीं	२१४
नीलकण्ठ ममोत्कण्ठा	४१२१
पण्डितवद्दासाह	६१२८
पञ्चा स्पृशेन्नसुमती	६११६
परस्परविरोधिन्या	५१२४
परहुभ महुरपला	४१२४
परिजनवनिता	३१३
पयुत्सुकी क	१११५
पथात्सर	१३१
	३१४८

पसीभ पिभभम	४११३
पादास्त एव शक्ति	३१२०
पाविभमहभरिभं	४१७४
पिअभमविरहकिला	४१२८
पिअकरिणीविच्छो	४१२९
पिअसहिबिभोभ	४११
पुरा नारायणनेय	१११६
पुण्डरिसापवणाहभ	४११४
प्रणयिषु वा दाक्षिण्या	११२
प्रभापत्रवितनासा	५१३
प्रभालेपी नाय हरि	४१२१
प्रियमाचारत लत	१११८
प्रियवचनकृतोऽपि	२१२९
फलहसिलाभलणि	४११०
बहिय प इभ अ-भरिथ	४१२०
बहुकुसुमितास्वपि	२१८
बाष्पायतं निपतिता	५१९
मद जाणिअ मिअलो	६१८
मत्ताना कुसुमरसन	११३
मदकलयुवलिशशि	६१४६
मधुकर मतिरा या	६१४२
म दारकुसुमदात्रा	११७
म दारपुष्परधिवानि	६१२३
मम्मररणिअमणा	४१२५
मया नाम जित यस्य	१११
महदपि परदु ल	४१२
मामाहु ध्यायेवीभता	६१४७
मुञ्चति न तावदस्या	११७
मुनिना भरतु	११७
मृदुपवनलि	१२
	४१३०
मोरा	३०
य	१३

यदिद रयसंशोभा १११३
 यदि हस गता न ते ४१३२
 यदि हार्दमिद भुजा ५११०
 यदच्छया त्व सकृद ११११
 यदेवोपनत दुःखा ३१२१
 यावापुनरिय भुभू ११४
 एतच्छब्द सोऽय प्रिय ४१६
 रतिकेदुसुममपि मां ४१७१
 रत्नमिति न मे तन्मि ५१५
 रयत्र नाम विद्युतो ४१३७
 रविमाविगते यतां ३१७
 रे रे हसा कि गोह्रद ४१३४
 एए वेख विद्यु हिभर ४१६७
 बबोनिराशात्रने ३१५
 बाषार्थ हर संश्रुतं २११५
 विभ्रज्जरवाण ४१२३
 विद्युदगाहनकरविदं ४११३
 विविशोयदिद नून २१५
 वेदातेषु यमाहुरे १११
 रामयति राजानन्या ५११८

संगमनीयो मणिरिह ४१६४
 संपत्तिसुरणभो ४११५
 ममर्षये यरप्रथम ४१६८
 सरणि नदिनीपत्रेया ४१३५
 सर्वं हले वयसि यतते ३११
 सर्वेक्षितिश्रुतां नाथ ४१५१
 सर्वस्तरु दुगालि ५१२५
 सवात्रीण स्वर्गं गुप्तस ५१११
 सहभरिदुवखादिभं ४१३
 सहभरिदुवखादिभं ४१२
 सामतमौलिमणिरजित ३११५
 सामिभसंभावितभा २११२
 शितांशुका मङ्गलमात्र ३११२
 शुरशुरदि जहणभरा ४१५८
 सूर्यावत्रमसौ यस्य ४१३८
 स्फुरता विद्युदुरितमिद ४१७२
 इदं वै पुच्छिमि भाभ ४१४५
 इम प्रयच्छ मे कातां ४१३३
 हिमभादिभपिभदुवसभो ४१६
 हतोहतागैर्नयनोद ४११७
 हदनमिपुमिः काम ३११